

א

הרנום

א איש היה בארץ-עוץ איוב
שמו והיה האיש ההוא תם
וישר וירא אלהים וסר מרעו

א גבר היה בארץ
דעוץ איוב שמה
נהיה גברא ההוא שלים
ותריץ דחל מן קדם יי
ועדי מן ג' ש:

רש"י

א (א) איש היה בארץ עוץ. פירוש בארץ ארם כמה דתימר את עון
זכורו מצני נחור (ראשית כ"ז): והיה האיש. אע"פ שהוא לשון עתיד כן
דרך לשון עברית. ול' מליצתו והוזה האיש ההוא גדול מכל בני קדם בני ארץ
המזרח שארם במזרחו של עולם הוא שנאמר (מדבר כ"ג) מן ארם ינחני בלק
מהררי קדם. ד"א עוץ זה איוב. בזו זה אליהו וכן ברכאל הבזוי. והרי הוא
שנאמר איוב (לקמן ל"ח) ובזו משפחת יחימני. זה הוא ממשפחתי שמחתה
דברי. והיינו דאמרי איכסי מיניה וביה אבא ליזיל ביה נרגא. ד"א בארץ
עוץ בארץ שנוטלין ממנו עלות רעות על הקב"ה שנאמר (ראשית י') מן הארץ
ההיא ילח אשור ומה על' נטלו שהיו אומרים לא כל הימנו ליטול את העליונים
וליהן לנו את התחתונים אלא זולתו לארץ שנער ששם אלהות הרבה. שנאמר
זה (ירמיה כ') ארץ פסילים היא ונעשה מגדל ורחשו מגיע בשמים ונעשה
לנו שכ (ראשית י"ח). ואין שם האמור כאן אלא ע"א שנאמר ושם אלהים
אחרים לא תזכרו (שמות כ"ג) מה עשה הקב"ה ישב צדין והעמיד עליה' עדים
שנא' וירד אלהים לראות את העיר ואת המגדל (ראשית י"ח). וכי לריך ירדה
לפני המקום לראות. והכתיב עיני ה' משוטטות בכל הארץ (זכריה ד').
אלא ללמד הלכה לדורות שאין דנין אלא ע"פ עדי ראיה שנאמר או ראה או
ידע (ויקרא ה'): והיה. פשוטו כמו ויהי ומשמעו לשעבר ולהבא: חם וישר.
אבל בדברים שבין קונו וזינו לא היה לדיק לכך נאמר וירא אלהים וסר מרע:

הרמב"ן

א (א) איש היה בארץ עוץ, מלאנו מלכי העוץ, ומפורש מזה בת אדום יושנת
בארץ עוץ, ואמר בו התרגום ארע ארמניא, וגם מלאנו עוץ מצני עשו עוץ וארם,
וכן הקרוי אל הדעת כי זה האיש היה מזרע אברהם מצני אדום, והכיר את בוראו
ועבד אותו במלות השכליות מן התוס ומן היושר וסור מהרע לבני אדם, ונעבודת
הלב שהוא שורש הכל שהיה ירא אלהים, וכן קביריו האחד נקרא בשם זכור עשו והוא
תימני נתיקם אל זכור אליפז, דכתיב בני אליפז תימן אומר, וכן ארלם נקראת על
שם, שנאמר שמעו עלת ה' אשר יעץ אל אדום ומחשבותיו אשר קשב על יושבי תימן,
וכתוב בתורה מארץ התימני ללמד על הארץ שהיא מתיקם על יושביה שהם זרע תימן.
ובלדד השוקי ג"כ מצני אברהם מתיקם אל שוק, ואולי לומר מתיקם אל לפו בן עשו,
כי כן נמלא בתור' אחי נקרא במקו' אחר אקירם, גם זה לפו שנוי שמו בדברי הימים
לפי, והמנהג בלה"ק לשנות השמות בהיות הכנויים שוים בטעם, כי ילמד בן שמעון
נקרא זרח, כי לחר מלשון להרים והוא בענין זריחה, וכן לפו עם לפי לשון לפייה,
כן לשון לופר מן נאה הלפירה, ילפור מהר גלעד, כתרגום נוקר לפרא, והנה
כולם ענין שוה, ושיהיה היקם הזה תימני ושוקי ונעמתי אל ארלות מגוריהם לא יתכן,
כי מלאנו ארץ התימני רק לא מלאנו ארץ שוק ונעמה, אולי ארלם נקראת על שם
בענין

וְקָרָא לְשֵׁשׁתֵּי אֶחָיוּתֵיהֶם
 לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת עִמָּהֶם: הַיְיָ
 כִּי הִקִּיפוּ יְמֵי הַמִּשְׁתָּה וַיִּשְׁלַח
 אִיּוֹב וַיִּקְדֹּשׁם וְהִשְׁכִּים בַּבֶּקֶר
 וְהֵעֵלָה עֲלוֹת מִסְפָּר כָּל־סֵם
 כִּי אָמַר אִיּוֹב אוֹלֵי חַטָּאוֹ
 בָנִי וּבְרַטוּ אֱלֹהִים בְּרַבְבָּם
 כָּכָה יַעֲשֶׂה אִיּוֹב כָּל־הַיָּמִים:
 וַיְהִי הַיּוֹם וַיָּבֹאוּ בָנֵי הָאֱלֹהִים
 לְהִתְיַצֵּב עַל־יְהוָה וַיָּבֹא גַם
 הַשָּׁטָן בְּתוֹכָם: וַיֹּאמֶר יְהוָה
 אֶל־הַשָּׁטָן מֵאֵין הָבֹא וַיַּעַן

גִּבּוֹר יוֹמִיָּה עַד סְשָׁלִים
 יוֹמֵי שִׁבְעָא וּמִשְׁדָּרִין
 וּמִזְמִינִין לְתַלְתֵּי אַחֲוֵיהֶרֶן
 לְמִיכָל וְלְסָשְׁתֵּי עֶסְדֵרֶן:
 הַיְיָ וְהָיָה כִּד שְׁלִימוּ יוֹמֵי
 שִׁירוּתָא וְשָׁדֶר אִיּוֹב
 וּמִגְנוֹן וּמִקְדִּים בְּצִפְרָא
 וּמִסָּק עַל־וֶן סְכוּמֵי
 כֹּל־הֶרֶן אָרוּם אָמַר אִיּוֹב
 דְּלָמָּא חֲבוֹן בְּנֵי וְאֶרְנִיזוּ
 קָדָם יְיָ בְּרַעֲיִנְהוֹן
 הַכְּדִין יַעֲבֹד אִיּוֹב כֹּל
 יוֹמָיו: וַיְהוֶה בְּיוֹמָא
 דְּרִיגָא בְּרִישׁ שְׁקָא וְאָתָּו
 כְּתִי כְּלָאֲכִיָּא לְמִקּוּם
 בְּדִינָא קָדָם יְיָ וְאָתָּו
 לְחוּד סְטָנָא בְּסִצִּיעֵהוֹן:
 וַיֹּאמֶר יְיָ לְסָטָנָא סְנִן

ר ש י

וְקִירָחִים - שֶׁהֵיוּ עוֹשִׂין כֵּן חֲמִיד: (ה) וַיְהִי כִי הִקִּיפוּ. כֹּאשֶׁר כִּלּוּ יְמֵי
 הַמִּשְׁתָּה. וְנוֹהֵג הִיָּה לְיוֹז כֹּל־סֵם שֶׁנֶּעַת הַיָּמִים שֶׁחֲזָרוּ הַיָּמִים חֲלִילָה הִיָּה
 שֶׁלַח וּמִקְדָּשׁ כְּלוּמַר מִזְמַנְס וְקִרָא' כְּמוֹ הַתְּקַדְּשׁוּ לְמַחַר (מִדְּבָרֵי י"ח): וְהַשְׁכִּים
 בַּבֶּקֶר וְהֵעֵלָה. מְלִיצָתוֹ שֶׁהִיָּה מִשְׁכִּים וּמַעֲלָה עוֹלוֹת. לִכֵּן כִּתְבַּת בְּלִשׁוֹן עַתִּיד
 שֶׁהִיָּה נוֹהֵג לַעֲשׂוֹת כֵּן חֲמִיד לְסוֹף כֹּל ז' הַיָּמִים: מִסְפָּר כּוֹלֵס. הַבְּנִים
 וְהַבְּנוֹת: וּבְרַבּוֹ. ל' כִּינּוּי כִּלְפֵי מַעֲלָה: כִּבְהָ יַעֲשֶׂה לְיוֹז. כְּמוֹ הִיָּה עוֹשֶׂה מַחַר
 כִּשְׁכַתְבַּת דְּבַר הַהוֹה וְהַדִּיר פַּעֲמִים שְׁכַתְבַּת בּוֹ לְשׁוֹן עֶבֶר וּפַעֲמִים בְּלִשׁוֹן עַתִּיד:
 (ו) וַיְהִי הַיּוֹם. לְיוֹמוֹ יוֹם שֶׁהִיָּה רֵאשׁ הַשָּׁנָה: וַיָּבֹאוּ בָנֵי הָאֱלֹהִים לְהִתְיַצֵּב
 עַל ה'. לְרִיב עִמּוֹ שֶׁאֵין לְהִתְיַצֵּב הָלַח עַל דִּין. שֶׁנֶּאֱמַר (יִשְׁעִיָּה ג') נִלְצַב לְרִיב
 ה': וַיָּבֹא גַם הַשָּׁטָן בְּתוֹכָם. לְקַטְרֵג הַבְּרִיּוֹת: (ז) מִשׁוֹט בַּחֲרָץ

הַרְמַב"ן

עוֹלוֹת וּלְמַחַר יִשׁוּבוּ וַיִּשְׁנוּ בְּאוֹלָמָם: (ה) כִּי הִקִּיפוּ יְמֵי הַמִּשְׁתָּה, כֹּאשֶׁר שֶׁלְמוֹ שְׁנַעַת
 יְמֵי הַשָּׁנָה, כִּי שְׁנַעַת בְּנִים הֵיוּ כְּמוֹ לְתַקִּיפַת הַיָּמִים, אֲוִיָּה הִקִּיפוּ תַחַד לְאֲחִים,
 וְהַכֹּלל כִּי בְּסוֹף שְׁנַעַת יְמֵי הַמִּשְׁתָּה קְדָשׁ מֵאִשָּׁה וּכְבִּסּוֹ שְׁמֵלוֹת' לְהַשְׁמַר לְהִיּוֹתֵם נְכוּנִים
 לְהַעֲלוֹת עוֹלוֹת לַשֵּׁם: מִסְפָּר כּוֹלֵס, רַמְזַל בְּנִים וּלְכַנּוֹת: כִּי אָמַר לְיוֹז, יִשְׁכּוּ בְּלִבּוֹ
 כֵּן, כְּמוֹ וַיִּאֲמַר עֲשׂוּ בְּלִבּוֹ: כִּבְהָ יַעֲשֶׂה לְיוֹז כֹּל הַיָּמִים, אֲשֶׁר עוֹשִׂים הַמִּשְׁתָּה: (ו) וַיְהִי
 כִּיּוֹם וַיָּבֹאוּ בָנֵי הָאֱלֹהִים, כְּמוֹ וַיְהִי הַיּוֹם וַיַּעֲבֹר אֲשֶׁר אֲלִשׁוֹנָם, וּכְן וַיְהִי כִּיּוֹם הַזֶּה
 וַיָּבֹא הַבִּיטָה לַעֲשׂוֹת מִלֵּאכְתוֹ, הַיּוֹם שֶׁנֶּהִיָּה בְּזוֹהַ, רַק הַתְּרַגּוֹס אָמַר בְּזֶה וְהוֹה בְּיוֹמָא
 דִּינָא יוֹם שְׁנִין סוֹרְחָנִיָּא, וּכְן דַּעַת רְבוּתִי' בְּכַתּוּבֵי וַיְהִי כִּיּוֹם הַזֶּה וַיָּבֹא הַבִּיטָה שֶׁהוּא
 יוֹם נוֹעַד, לִכֵּן אָמְרוּ יוֹם נִיבּוֹל לְנִילוּם הִיָּה זְכוּ': וַיָּבֹאוּ בָנֵי הָאֱלֹהִים, הַעֲנִין הַזֶּה
 לְתִידוּעַ רַק בְּדֶרֶךְ הַנְּבוּאָה וּמִמֶּנּוּ נִלְמוֹד כִּי נִבִּיא כִּתְבוּ: לְהִתְיַצֵּב עַל ה', לַעֲמוֹד לְפָנָיו
 כְּמוֹ וְכֹל לְנֵא הַשָּׁמַיִם עוֹמְדִים עֲלָיו מִיָּמִינוֹ וּמִשְׁמָאלוֹ, הַעוֹמְדִים עַל אֲרוֹן כֹּל הָאָרֶץ,
 וְהַעֲנִין לְלַמַּד עַל הַבְּרִיּוֹת זְכוּת אֲוִקוּבָה, כַּעֲנִין בְּמִלְאכֵי דְנִיחָל: (ז) מִשׁוֹט בַּחֲרָץ

וּמַחֲלֶקֶת

הַשָּׁטָן אֶת־הַזָּה וַיֹּאמֶר
 מִשּׁוֹט בְּאָרֶץ וּמִדֶּה־הַיָּלֶף
 בָּהּ: ח וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־הַשָּׁטָן
 הֲשִׁמָּה לְבָבְךָ עַל־עַבְדִּי אִיּוֹב
 כִּי אֵין כָּמֹהוּ בְּאָרֶץ אִישׁ הֵם
 וַיִּשָּׂר יֵרָא אֱלֹהִים וְסָר מִרְעֵי:
 ט וַיַּעַן הַשָּׁטָן אֶת־יְהוָה וַיֹּאמֶר
 הַחֲנָם יֵרָא אִיּוֹב אֱלֹהִים:
 י הֲלֹא־אַתָּה שֹׁכֵת בְּעָרֹן וּבְעֵד־
 בֵּיתוֹ וּבְעֵד כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ מְסָכִיב
 מַעֲשֵׂה יָדָיו בְּרַכָּתוֹ וּמִקְנֵהוּ פָרֶץ
 בְּאָרֶץ: יא וְאֵלֹם שְׁלַח־נָא
 יָדְךָ וְגַע בְּכָל־אֲשֶׁר־לוֹ אִם־
 לֹא־עַל־כִּנְיָהּ יִבְרַכְךָ: יב וַיֹּאמֶר

אֵת אֱתִי וְאֵתִיב סְטָנָא
 קָדָם יי וְאִסַּר סָן שׁוֹמ
 בְּאֶרְעָא לְסַבְדַּק בְּעוֹבְדֵי
 כְּנִי אֲנִישָׁא וְסָן סְהִלְקָא
 בָּהּ: ח וַאֲסַר יי לְסַטָּנָא
 אֲפִשֶׁר דְּשׁוּיָתָא לְבָבְךָ
 בְּעַבְדֵי אִיּוֹב אַרוֹם לִית
 דְּכִסְיָה בְּאֶרְעָא דְעַמְמֵי
 גִבְרֵי שְׁלִים וְתִרְיָן דְחַל
 סָן קָדָם יי וְעַרְיָ סָן
 בִּישׁ: ט וְאֵתִיב סְטָנָא
 קָדָם יי וַאֲסַר הָאֲפִשֶׁר
 דִּי לְסָנָן אִיּוֹב דְחַל קָדָם
 יי: הֲלֹא מִיִּבְרַךְ
 סָלִלְתָּא אֲמַטְוִלְתִּיהּ
 וְאֲמַטְוִל בֵּיתִיהּ וְאֲמַטְוִל
 קָלִי דִּי לִיָּה סָן חִיּוֹר חִיּוֹר
 עוֹבְדֵי יְדֵי קְדָבָתָא
 וְגִיתֵי הַקִּיפֵי בְּאֶרְעָא:
 יא וְבָרַם אוֹשִׁישׁ בְּדוֹן
 כַּחַת יָדְךָ וְקָרִיב בְּכָל־
 דִּי לִיָּה אֵין לָא בְּאֲנָפִי
 מִיִּבְרַךְ דְּגִנְיָתְךָ: יב וַאֲסַר

ר שׁ י

ומההלך זה . וטעמתי בכל הארץ ולא מלאתי כחזרהם שנאמר זו קום
 מההלך בארץ (ראשית י"ג) ואמרו רז"ל שטן לשם שמים נחכוון כדי שלא יהא
 נשכח לפני אלהינו זכותו של חזרהם: (ט) השמח לבך על עבדי איוב.
 שחלה לקטרגו: (ט) החנם ירא איוב . צתעיה: (י) הלא חתה שכת
 צדו . לפי שהיא יודע שחתה רגיל אללו לעשות לו ניסים ופורה ורצה לפיכך
 עושה צדקות הללו . אבל לו ניסית אותו: (יא) לו היית נוגע בכל אשר לו .

הרמב"ן

ומתהלך זה, לשון ספוט כלומר חפשתי בכל סתריה והתהלכתי בקושי בכולה כמלותך,
 כענין התהלכנו בארץ דזקריה: (ח) השמח לבך על עבדי איוב, רצה האהי' לנסות
 סלדיק הזה ופתח לשטן להשטיץ עליו כדרך מלך עם משרתיו, רק הנסיון לטובה כי
 כל הנביינות אשר לאל עם ססידיו צתורה או צנזיאים כאשר ביארתי בענין הנמול:
 (ט) החנם ירא איוב אהים, יגיד כי אין שכר האדם עובד אהיו מתוך הריעות והללסה
 כשכר העובד מתוך הלער והדמק, והנה נתנסה איוב צתתי סמדות, כיוס צועט מתוך
 העושר והשלוח כענין וישמן ישורון ויבעט, ויש כופר מתוך הלער או אינו עובד כראוי
 מתוך הלער והדומק, והנה איוב נאה בטובה ונאה צפורענות, והנה השטן ילמד על
 איוב כל טובה שיוכל ולא ספר צננותו שיהי' עליו סטא או פשע, וזה יורה כי ס' לדיק
 גמור וייסוריו על לא סמס צכפיו כאשר יתאונן הוא ולא כדברי סניריו סמרשיעי' אותו:
 (יא) אם לא על פניך יברכך, יספר מלות הנסיון והענין כסוגע בכל אשר לו ורחה
 אם לא יצדפץ על פניך: יברכך, מדעתו אותך יבזה ענדחתך לאמר לך שוא עבוד
 אלהיו

יְהוָה אֶל־הַשָּׁטָן הִנֵּה כָּל־
 אֲשֶׁר־לוֹ בְּיַדְךָ רַק אֱלֹהֵי אֱלֹהֵי־
 הַשָּׁמַיִם יָדְךָ וַיֵּצֵא הַשָּׁטָן מֵעַם־
 פְּנֵי יְהוָה: י וַיְהִי הַיּוֹם וּבָנָיו
 וּבְנֹתָיו אֲבָלִים וְשֹׁתִים יַיִן
 בְּבֵית אַחֲיהֵם הַבְּכוֹר:
 י ומלאך בא אל-איוב ויאמר
 הֲבָקָר הָיוּ חֲרָשׁוֹת וְהָאֲתָנוֹת
 רָעוֹת עַל־יְדֵיהֶם: טו וַתִּפֹּל
 שֶׁבַע וַתִּקַּחֶם וַאֲתֵּהֱנַעְרִים

יִלְכִיטָנָא קָא כָּל דְּאִית
 לִיה מְסִיר בְּיַדְךָ לְחוּד
 לְוַתִּיה לָא תוֹשִׁיט יָדְךָ
 וַיִּפֶק סְמָנָא בְּהַרְסָנָא מִן
 קָדָם יְיָ: י וַיְהוֶה אֲתַחְוֵי
 יוֹסָא שְׁבוּעָתָא וּבָנָיו
 וּבְנֹתֵיה אֲבָלִין וְשֹׁתִין
 חֲמָרָא בְּבֵית אַחֲוֵיהוֹן
 בּוֹכְרָא: י ומלאך בא אל-איוב ויאמר
 לִיה אִיּוֹב וַאֲמַר הוֹרֵיָא
 הוֹאֵה דְרִין וְאֲתָנּוֹן רָעוֹן
 עַל סְמָרֵיהוֹן: טו וַתִּפֹּל
 בְּהַרְסָנָא לִיְדֵיהֶם סְלָקַת
 זְסַרְגָּד וַדְּבַרְתָּנּוֹן וַיִּת

רש"י

חס לא עלפניך יברכך מיד נתמיה: (יב) ולא ויאמר ה' חס השטן הנס
 כל אשר לו בידך • (ד"א ויהי היום. אותו היום שחזרו חלילה לחול צבית
 אחיהם הבכור: בני האלהים. נבא השמים הקרוצים לשכינה להיות בני
 ביתו. ועל שם כך נקראו בגיו: להתיצב על ה' סביבותיו. כמו (שם מ"ה) לכל
 הנלצים עליו: מאין תבוא. דבר הכחוזר דרך חרן שהגדול מדבר חלילה
 ומרשה הקטן לענות: משוטף בארץ. כאשר מפורש למעלה. ובהגדה
 דהשוחפין היא: השמת. לשון תימה הוא: חס וישר. עלם צמעטיו. שכת
 בעדו. הגנח בעדו צמחילה זו. כמו הסר מסוכתו (ישעיה ח') מחילתו. וכל
 בעד האמור בלשון עברי חינו אלא לשון כנגדו ונכניו כמו וכפר בעדו (ויקרא
 ט"ז). קנח העון כנגדך ונפניך להיות הכפרה מגן בעדך. וכן ה' מגן
 בעדי (תילים ג'): פרץ בארץ. נתחזקו. כמו וכן יפרוץ (שמות ח')
 ומתרגמינן יתקוף • זהו פשוטו • (ורבותינו ז"ל אמרו בהגדה. שהטעמים
 הקצ"ה מעין עולם הבא. שלאחר חרישת האמונות היו זורעים עם החרישה
 ורועות האמונות מיד חזית מן החלם): (יד) על ידיהם. כמו (מדבר ב')
 ואיש על ידו. ואינו לשון מקום אלא על שם שהוא מוכן ומזומן לידו:
 (טו) ותפול שבע. נתכפלה וחנתה מלכות שבע עליהם. כמו (ראשית כ"ה)
 על פני כל אחיו כפל: ואת הנערים. משרתיך השומרים אותם: ואמלטה.

הרמב"ן

אלהיו, ומה בלע כי שמרתי צריתו וכי הלכתי קדורנית מפניו כי מצלתי יכולת ה' או
 מצלתי קפלי זרוע לפושי רלוננו כי עבודתו לא הצילה אותם: (יג) ויהי היום ונניו
 וצנותיו אובלים, היום שנהיה בזה הדבר כמו שפירשתי, רק התרגום אמר והוכיזם
 אחוליו שנועתא: (יד) ומלאך בא אל איוב, אה סמלאבים כגידו אסת כי בן היה
 הדבר ואם הכתוב לא יספר המעש' תחלה ככס מלאנו במקומו' רבים: (טו) ואמלטה
 רק אני לבדי, נשלטתי משרב שבע כי הטלאך הזם שפניו מן הנערים שוסרי המקנה:
 להגיד

הִכּוּ לְפִי־חֶרֶב וְאִמְלָטָה רַק
 אֲנִי לְבַדִּי לְהַגִּיד לָךְ:
 שׁוּ עוֹד וְזֶה מְדַבֵּר וְזֶה בָּא
 וַיֹּאמֶר אֵלֶּשׁ אֱלֹהִים נִפְלָה
 מִן־הַשָּׁמַיִם וְהִכְעֵר בְּצִיָּן
 וּבְנִעָרִים וְהֵאֱכִלֵם וְאִמְלָטָה
 רַק־אֲנִי לְבַדִּי לְהַגִּיד לָךְ:
 י' עוֹד וְזֶה מְדַבֵּר וְזֶה בָּא
 וַיֹּאמֶר בְּשָׂדִים שָׁמוּ וּשְׁלֵשָׁה
 רְאִשִׁים וַיִּפְשְׁטוּ עַל־הַגְּמָלִים
 וַיִּקְחוּם וְאֶת־הַנְּעָרִים הִכּוּ
 לְפִי־חֶרֶב וְאִמְלָטָה רַק־אֲנִי
 לְבַדִּי לְהַגִּיד לָךְ: י"ח עוֹד זֶה
 מְדַבֵּר וְזֶה בָּא וַיֹּאמֶר בְּנִיָּה
 וּבְנֹתָיִךְ אֲכָלִים וְשֹׂתִים יֵין
 בְּבֵית אֲחֹהֶיךָ הַזְּכוּר:
 י"ט וְהִגֵּר רוּחַ גְּדוּלָּה בְּאָרְזוֹ
 מֵעֵבֶר הַמְּדָבָר וַיֵּנַע בְּאֶרְבַּע
 פְּנוֹת הַבַּיִת וַיִּפֹּל עַל־הַנְּעָרִים
 וַיָּסֹרְתוּ וְאִמְלָטָה רַק־אֲנִי

עוֹלָמִי אֶקְטֹלוּ
 אוֹכְלוֹסָהָא לְפִתְגָם
 דְּחֶרֶב וְאַשְׁתּוּבִית לְחוּד
 אֲנָא לְבַלְחוּדִי לְחוּאָה
 לָךְ: י"ט עוֹד כְּדוֹן דִּין
 כְּמַלְיָ וְדִין אֲתָא וְאָמַר
 אֵשְׁתָּא מִן קָדָם יֵי נִפְלָת
 מִן שְׁמַיָא וְאִמְלָטָה בְּעִנָּא
 וּבְנִעָרִים וְהֵאֱמַר
 וְאִמְלָטָה לְחוּד אֲנָא
 לְבַלְחוּדִי לְחוּאָה
 לָךְ: י"ח עוֹד כְּדוֹן דִּין
 כְּמַלְיָ וְדִין אֲתָא וְאָמַר
 כְּסֻדָּאִי מְנַיָא הִלְתָּא
 רִישֵׁי אוֹכְלוֹסִין
 וְאִתְפְּשְׁטוּ עַל גְּמָלָא
 וּדְבַרְגוֹן וַיִּתְּ עוֹלָמִי
 קְטֹלוּ לְפִתְגָם דְּחֶרֶב
 וְאַשְׁתּוּבִית לְחוּד אֲנָא
 לְבַלְחוּדִי לְחוּאָה לָךְ:
 י"ט עוֹד כְּדוֹן דִּין כְּמַלְיָ
 וְדִין אֲתָא וְאָמַר בְּנִיָּה
 וּבְנִיָּה אֲכָלִין וְשֹׂתִין
 חֲמֵר בְּבֵית אֲחוּהוֹן
 בּוֹכְרָא: י"ט וְהָא זַעֲפָא
 רְבָהָא אֲתָא מְסַרִי
 מְדַבְּרָא וְקָרִיב בְּאֶרְבַּע
 זַיִן דְּבֵיתָא וַיִּנְעַל עַל
 עוֹלָמִי וּמִיתוּ
 וְאַשְׁתּוּבִית לְחוּד אֲנָא
 לְבַלְחוּדִי לְחוּאָה לָךְ:

ר ש"י

חיץ מליטה חלח לשון השמטה. שנשמט מן הצרה. וזנערים צמשרחים
 שומרי הלחן מדבר הכתוב: (יז) ויפשטו על הגמלים. זהו לשון צזו צזו.
 לפי מנהגם. כל זמן שהם מהלכים נדנקים יחד. והולכים צמחרב שלא יצינו
 בהם. ויצריחו חת המקנה וכשמגיעים למקום המקנה פושטים צמרחב
 המקנה זה לכאן וזה לכאן לחסוף המקנה. והמלאכים הללו שלוחי שטן היו.
 וכדי להקניטו ולהחטיאו צישרוהו תחילה צהפסד מועט ולאחר כך צגדול
 הימנו. וכן כולם: (יט) מעבר המדבר. מלך שני של מדבר והיה הצית

הרמב"ן

לחגיגת לך, כפסו חמלעם נא ואראה אחי: (יט) ויפל על הנערים, צמלה הזאת
 יכול

לְבַדִּי לְהַגִּיד לְךָ: כִּי וַיִּקָּם
 אִיּוֹב וַיִּקְרַע אֶת־מְעָלוֹ וַיִּגְזַן
 אֶת־רֹאשׁוֹ וַיִּפֹּל אֶרְצָה
 וַיִּשְׁתַּחֲוֶה: כִּי וַיֹּאמֶר עָלַם
 יִצְרָהִי מִבֶּטֶן אִמִּי וְעָלַם
 אֲשׁוּב שָׁמָּה יְהוָה נָתַן וַיְהוֶה
 לָקָה יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבָרָךְ:
 כִּי בְּכָל־זֹאת לֹא־חָטָא אִיּוֹב
 וְלֹא־נָתַן תְּפִלָּה לְאֱלֹהִים:

כִּי וַיִּקָּם אִיּוֹב וַיִּבְזֶע יָת
 כְּעִלְיָה וַיִּסְפֹּר יָת רִישִׁיה
 וַיִּנְפֹּר עַל אֶרְעָא וַיִּסְגֵּד:
 כִּי וַיֹּאמֶר עֲרִטְיָלִי נִפְקִית
 מִן כְּרָקָא דְאִמִּי וְעֲרִטְיָלִי
 אֶתְנוּב לְבֵית קְבוּרָתָא
 כִּי־מִרְא דְיִי יְהִי וְכִי־מִרְא
 דְיִי וְכִי־מִרְא דְיִי דִינְיָה נְסִיב
 יְהִי שְׁמָא דְיִי מְבָרָךְ:
 כִּי בְּכָל דָּא לֹא חָב אִיּוֹב
 וְלֹא מִסְדֵּר מִלִּי
 כְּחַטִּי קָדַם יְיָ:

ר ש"ר

מלך זה. י' חסו לשון עזר במקרא: על הנערים. בניס חכל אין לריק להזכיר הכנות: (להגיד לך. שהיה לו רשות להגיד והיה מת בלותו רגע ס"ח"א): (כ) ויגז. חלש כמו (ירמיה ז') גזי נזרך. ומתרגמין חלישה. וכמו (חלים ע"ה) ממעי אמי אתה גוזי מושכי: (כח) מבטן אמי. האדמה אשר לוקחתי משם. או אמי מנוש: וערום אשוב שמה. לא בנטן הוא מדבר ומה שמה הל מקום תשובתו ועל שהוא מוכן לכך ולא יחליף החוק לשוב כי אם חל העפר לפיכך לא הולך להזכירו. (כג) תפלה. לא שום שמן ותפלות נתן על הקב"ה. כמו (ירמיה כ"ג) ובגזיאי שומרון רחיתי תפלה: לא נתן. להטיל תפלה ועול חל הקדוש ברוך הוא כמו (שמואל ח' י"ח) נתנו לדוד הרבנות ולי נתנו האלפים:

הרמב"ן

יכול גם הכנות כי צנית היו כלם: (כ) ויגז את ראשו, טעמו שער ראשו, או כי הראש יקרא גזו כי מלאנו גזי נזרך, ולגזו את לאנו: (כג) ערום, נשאר מכל זרע ושאר: מבטן אמי, מרחם הוריתי: שמה, רמז על צטן האדמה כי הוא המקום המעומד לאדם להיות נכנס בתוכו והוא לו כצטן אמו ע"כ לא הזכיר, וכן אמר התרגום ערטיילאי נפקית מכריסא דאמי וערטיילאי אתנוב תמן לבי קבורתא. ור' שלמה פירש עיר מבטן אמי האדמה אשר לקחתי משם, והכוונה במאמר הזה כי הייתי קושט לשוב מלא אל בית עולמי, שאשאר אחריו בניס ובנות ועושר ונכסים וכבוד, ועתה ידעתי כי האלהים אשר נתנם לקחם להשיב אותי ערום כאשר באתי, לא נתן דעתו עתה שישלם לו עוד נות לרקו. ויתכן שנפרש כי מאמר המתנחמים שיאמר מאז ידעתי כי ערום יבאתי מן הצטן וערום אני עתיד לשוב שמה כי אין האד' מוליך בידו מאומה מכל עמלו, ואחריו אשר כל האדם עתיד הולך שלל וערום מן הכל ולא ירד אחריו כבודו אם לוקח ממון בקייו לא קסר דברו: ה' נתן וה' לקח כרלוננו יהי שמו מבורך: (כח) ולא נתן, כמו אל תתן את אמתך: תפלה, דבר שאינו בטעם כמו היאכל תפל מבלי מלח והענין כי בכל זאת הרעה הבאה אליו עד הנה לא חשב שיהי' במעשה האלהים דבר בלא טעם לגמול רע לעושי רלוננו כאשר בסוף בנגוע בעלמו ובנשרו, רק הלדיק קשב כי מתו בניו בעוונם אולי קטאו בניו וברכו אלהים בלבנם ונענש בעבורם כי גבה ממנו לבנם:

א בוונת הספר בכללו, מן מהר"י אלבן, והוא הקוסם אשר עליו יסבנו דברי ח'יוב וחבריו על דרך כלל:

מן הידוע שכל בעל דת אלהית מחויב להאמין שהשם משגיח באישי מין האדם ובפרטי מעשיהם, לגמול ולענוש פרטי האדם ובתותיו. רק קלת אנשים קשה להם הליור מזה, ומסלקים ההשגחה ח"ו עם היותם מודים בדיעת הש"י, מפני רוע הסדר הנמלא לפי דעתם בטובות וברעות העולם, שנמלא לדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים וההפך. וזה הספק הניח את ח'יוב לחשוד, שהש"י בלתי משגיח בפרטי בני אדם ושחין הנדל בין לדיק לרשע, כמו שחין הנדל באישי בעלי חיים, וכמו שאמר זה במאמר, אחת היא על כן אמרתי וכו' להלן ט' כ"ג עיין שם.

וגם הנביאים המתמינים בהשגחה ומפרסמים אותה בעולם, והחכמים התורניים נמלאו מתלוננים על שני המדות הללו, אם על טובות הרשע, אם על רעת הדיק, ואע"פ שחין התלונות שוות, שהתלונה ברשע וטוב לו אמיתית וקשה מאד, מלד היות כל האנשים רוחין בעיניהם רשעת הרשע, בהיותו עובד ע"א ומגלה עריות וסיפך דמים ועושה עול וחמם מפורסם, ואין פחד חלקים לנגד עיניו, ועם כל זה מעשיו מליחין, וזה מניח את כל האנשים לספק בהשגחה. במאמר מדוע דרך רשעים ללחה (ירמי' י"ג ח').

אבל התלונה בלדיק ורע לו, אינה קשה כל כך, שחין העול גלוי אל בני אדם, שהכל יודעין שחין לדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, אם מועט ואם הרבה, ואם יגיעו ללדיק רעות חין זהזר אללם שיאמרו חולי חטא בפועל במסתרים, במקו' אשר חין רוחה אף השם, והמתלל שם שמים בסחר כפרעין ממנו בגלוי, או חולי חטא במחשבה, אמרו רז"ל האומר לחסה הרי את מקודשת לי ע"מ שאני רשע, הפילו לדיק כר"ע שקודשת שמת הרהר ע"א בדעתו, הנה גלו שחין הכרת הדיק מסור לכל אדם, שהאדם יראה לעינים ויחשבהו לדיק, וה' יראה ללבב שאינו כן, אבל הוא רשע (ולכן תלונת לדיק ורע לו, אינה כל כך אמיתית, כמו ברשע וטוב לו).

ובן יראה מלשון התנא במסכת אבות, שחין קושיות לדיק ורע לו שזה לקושיות רשע וטוב לו, אמר חין בדינו לא משלות הרשעים, כלומר שחין טעם רשע וטוב לו נודע לנו, ואת כ' אמר אף לא מיסורי הדיקים, ר"ל אף יסורי הדיקי' שיחשב שהטעם נודע לנו חינו כן, וזה יורה לשון ואף שלא אמר ולא מיסורי הדיקים (כלומר לא הל"ל חלל ולא מיסורי הדיקים, ואף ל"ל), וזה ממה שורה שחין תלונת לדיק ורע לו קשה כל כך, שחין העולם מכירין מי הוא לדיק גמור, ואין התלונה הזאת חלל לידע בעצמו שהוא לדיק גמור, כי אמר ירמי' (י"ג ג') אחתה ידעתי הרחני ובחנת לבי אתך וכו'. וכן ח'יוב הי' מחרעם על משפטי השם מלד היותו לדיק בעיניו, ובדבר הזה חטאו חבירי ח'יוב, שהיו מיחסים ח'יוב לרשע, שלא ידעו למלא מענה ודרך שיגיעו א הדיק רעות, אם לא מלד היותו רשע, כמו שמלאו דרך שיגיעו טובות א הרשע, וח'יוב סהי' יודע לדקת עלמו לא היתה דעתו מתישבת בתשובתם. ולזה חרה אפו של איהו באמרו ובשלשת רעיו חרה אפו על אשר לא מלאו מענה וירשיעו את ח'יוב

תוכחת חיים

חיוז, ר"ל שלפי שלא ידעו מענה מחיזה לד יגיעו א הדריק רעות מזולת שיהי' עול בחקו יתב' היו מרשיעים חיוז וחומרים עליו שהוא רשע, וע"ז אמר השם לחליפו חרה אפי כך ובשני רעיד, כולא דברתם עלי נכונה כענדי חיוז, כלומר שהי' מחמין שכבר יגיעו א הדריק הגמור רעות, ובזה הלך דבר נכונה, חבל בעבור שבשלא היה יודע סבת זה (שלא הי' יודע מחיזה סבה בלו הרעות א הדריק) הי' מיחשזה לעול להשם, חס הי' משניח אז הי' מסלק ההשגחה, שלא היה יודע חיד אפשר שיגיעו א הדריק רעות מלך ההשגחה, ולא יהיה עיל בחקיו לא דבר נכונה (מזה הלך), וכלל ספר חיוז הוא לתרץ שתי הקושיו' הללו, ובעבור שהתרים הכרחי אל הדת האהית, הסכימו' דעת חרון הנביאים ע"ה לחזר הספר הזה, בדרך משל ומחן מחכמים משתדלים להתיר שתי הפקות הללו בפנים שונים.

איוב ב.

תרנו

אִיְהוָה יוֹסֵדֵנָא רְקֵא יוֹם
 שְׁבוּק קְרַחְנֵנָא וְאֵתוּ כְתִי
 כְּלֵאכֵיָא לְמָקוֹם בְּדֵינָא
 קְדָם יי' וְאֵתָא לְחוּד
 סְטָנָא בְּמִצִּיעֵיהוֹן
 לְמָקוֹם בְּדֵינָא קְדָם יי':
 ב וְאָמַר יי' לְסִטְנָא מִנֵּן
 אֵתָא אֵתִי וְאֵתִיב סְטָנָא
 קְדָם יי' וְאָמַר מִן לְמִשׁוֹם
 בְּאַרְעָא לְמִבְדַּק בְּעֵינֵי בְרִי
 בְּנֵי נְשָׂא וּמִן מְהֵלְכָא
 דָּהָ: ג וְאָמַר יי' לְסִטְנָא
 אֶפְשָׁר דְשׁוּיָתָא לְקָה
 בְּעֵבְרֵי אִיּוֹב אָרוּם לִית
 דְכְמוֹהִי בְּאַרְעָא דְעַמְמֵי

א וַיְהִי הַיּוֹם וַיָּבֹאוּ בְנֵי הָאֱלֹהִים
 לְהִתְיַצֵּב עַל־יְהוָה וַיָּבֹא גַם־
 הַשָּׁטָן בְּתוֹכָם לְהִתְיַצֵּב עַל־
 יְהוָה: ב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
 הַשָּׁטָן אֵי מִזֶּה תָּבֹא וַיַּעַן
 הַשָּׁטָן אֶת־יְהוָה וַיֹּאמֶר
 מִשֵּׁט בְּאַרְץ וּמִהֲתֵהֵלֶךְ בָּהֶּ:
 ג וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־הַשָּׁטָן
 הֲשִׁמָּתָ לְבָהּ אֶל־עַבְדֵי אִיּוֹב
 כִּי אֵינִן כְּמֹהוּ בְּאַרְץ אֲדָמָה

ה"א ויבי חיוס . בלב סני' משום . שטופוס נ :

ד ש"י

ב (ב) אי מזה תבוא. חיה המקום שתוכל לימר מזה חני בל: (ג) מחזיק. אוחז כמו (שמות ד') וישלח ידו ויחזק בו. מחזיק באזני כלב (משלי כ"ז): והסיתני בו. הסיתני לכולעו. כל לשון הסתה חינו חלא לשון הטשכה

הרמב"ן

ב (א) ויהי היום, כמו הראשון: ויבא גם השטן בתוכם להחילב על ה', לא נאמר כן בפעם הראשון להחילב על ה', כי אין השטן מן העומדים לפניו ית', כי לא יתפוז במות הרשע, רק בהנחן לו רשות בל בתוכם ומחילב לריב ועומד לדין עמים: (ג) ותסיתני בו לבלעו חנס, בדרך מלך עם עבדיו וכלשון בני אדם, רק הענין כי עמד חיוז בנסיונו והגיע מעלתו במעלת העובדים מאהבה והעומדים בנסיונות האל. והשטן השיב כי אין הנסיון רק בגוף האדם, והענין להורות כי אין שכר העובד את

נוראו

קָהם וַיֵּשֶׁר יִרְאֵה אֱלֹהִים וְסָר
 מִרְעֵו וְעַד נֹו מִחֹזֶק בְּתַמָּרוֹ
 וְהִסִּירָנִי בֹו לְבַלְעֹו חֲנָם:
 וַיַּעַן הַשָּׁטָן אֶת־יְהוָה
 וַיֹּאמֶר עֹור בְּעַד־עֹור וְכֹל
 אֲשֶׁר לְאִישׁ יֵהֵן בְּעַד נַפְשׁוֹ:
 ה אֹולָם שְׁלַח־נָא יָדְךָ וְגַע
 אֶל־עֲצָמוֹ וְאֶל־בְּשָׂרוֹ אִם־לֹא
 אֶל־פְּנֵיךָ יִבְרַכְךָ: וַיֹּאמֶר
 יְהוָה אֶל־הַשָּׁטָן הֲלוֹ בְּיָדְךָ
 אֵד אֶת־נַפְשׁוֹ לְשֹׁמֵר: וַיֵּצֵא
 הַשָּׁטָן מֵאֶת פְּנֵי יְהוָה וַיָּךְ
 אֶת־אִיֹוב בְּשַׁחֲזֵן רַע מִכַּף
 רַגְלוֹ *עַד קָרָקְרוֹ: ה וַיִּקְח־
 לוֹ חֶרֶשׁ לְהַתְּגַרֵּד בּוֹ וְהוּא
 יֹושֵׁב בְּתוֹךְ־הָאֶפֶר: ט וַתֹּאמֶר

גְּבַר שְׁלִים וְתָרִיץ דְּחִיל
 מִן קָדָם יי וְעַדִי מִן
 בִּישׁ וְעוֹד קָדוֹן הוּא
 מִתְקַף בְּשִׁלְמוֹתֶיהָ
 וְנִרְיָתָא מִיִּמְרֵי בִיה
 לְהַלְעָמוֹתֶיהָ מִגֵּן:
 ד וַאֲתִיב סְמָנָא קָדָם יי
 וַאֲמַר אֲבָרָא אֲמַטוֹר
 אֲבָרָא וְכֹל דִּי לְבַר גִּישׁ
 וְכַסּוֹר אֲמַטוֹר נַפְשִׁיהָ:
 ה בְּרַם אוֹשִׁישׁ קָדוֹן
 מִחַתִּירָה וְקָרִיב לְגַרְמִיָּה
 וְלְבַסְרִיהָ אֵין לָא בְּאֲנָפִי
 מִיִּמְרֵי־יְהוָה: וַאֲמַר
 יי לְסְמָנָא הָא מְסִיד
 בְּיָדְךָ לְחֹוד יַת נַפְשִׁיהָ
 נְטָר: ז וְנִפְק סְמָנָא
 בְּהִרְבָּנָא מִן קָדָם יי
 וְכַחֲאֵית אִיֹוב בְּשִׁיחָנָא
 בִּישָׂא מְפָרְסַת רַגְלִיהָ
 וְעַד מִיִּקְרִיָּה: ח וְנָקִיב
 לִיה פֶּחַר לְאֶתְקַרְצָנָא
 בִּיה וְהוּא יְתִיב בְּאֲמָצַע

ת"א יספחתי . חנינה ה' ב"ב ע"ס
 חולין ד' : הנו בידך . חולין ע"ב :

ד ש י

שממשיך את האדם לעצמו: (ד) עור בעד עור . חזר בפני חזר . כן
 דרך בני אדם כשרואה החרב צאה על ראשו מגין בזרועו לפניו וכ"ש כל אשר
 לאיש בממון: יתן בעד נפשו . בפני נפשו להגין . לפי שזה יודע שנפשו שנתחייב
 לפיכך אינו מלטער על ממונו: (ה) אולם . אבל . אם לא תראה בו מיד
 סעל פניך יברכך: (ו) אך את נפשו שמור . שלא תלח . מכאן אמרו חכמים
 קשה היה לער של שטן יותר משל איוב . כאומר לחזירו שבור חזית ושמור
 יונה: (ח) להתגרד בו . בדלי"ת כחוב . ולשון משנה הוא גורדו ומעמידו על
 גלדו . אבל גורר ברי"ש אינו חלח לשון סחיבה . כמו גורר אדם מיטה

הרמב"ן

בוראו מתוך צריאות גופו עם רש ועוני ומיתת הנשים , כשכר העונד מחוך כלאים
 רעים ונאמנים: (ד) עור בעד עור , חזר בפני חזר , כן דרך בני אדם כשרואה חרב
 על ראשו מגין בזרועו לפניו , וכל שכן כל אשר לאיש בממון יתן בעד נפשו , לפי שידע
 זה שנתחייב לו שנפשו אינו מלטער על ממונו . כן פירש רבינו שלמה ז"ל , והנכון
 בעיני כי זה רמז למיתת הנשים כי היא הרעה הגדולה הנאה אליו , יאמר עור בעד
 עור וכל אשר לאיש ממון או קנין יתן בעד נפשו , והענין כי עור בנו או בתו יתן אדם
 בעד עורו , וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו . אוייהיה יתן נמשך למעלה , כל עור וכל

אשר

לו אֲשַׁחַז עֲדָה מִחֲזִיק בְּתַמְתְּךָ
 בְּרַךְ אֱלֹהִים וּמַת: י וַיֹּאמֶר
 אֵלֶיךָ כְּדַבֵּר אַחַת הַנְּבִלֹת
 תְּדַבְּרִי גַם אֶת־הַטּוֹב נִקְבַּל
 מֵאֵת הָאֱלֹהִים וְאֶת־הָרַע
 לֹא נִקְבַּל בְּכָל־זֹאת לֹא־חָטָא
 אִיּוֹב בְּשִׁפְתָיו: יא וַיִּשְׁמְעוּ
 שְׁלֹשֶׁת וַיֵּרְעוּ אִיּוֹב אֶת־כָּל־
 הָרָעָה הַזֹּאת הַבָּאָה עָלָיו
 וַיָּבֹאוּ אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ אֵלָיו
 הַתִּימָנִי וּבְלֶדֶד הַשּׁוּחִי וְצוּפַר
 הַנְּעֻמָּתִי וַיּוֹעֲדוּ יַחְדָּו לְבוֹא
 לְנוֹד־לוֹ וּלְגַתְּמוֹ: יב וַיִּשְׂאוּ
 אֶת־עֵינֵיהֶם מֵרְחוֹק וְלֹא

קָשָׁא: ט וַאֲמַרְתָּ לִּי
 דִּינָה אֲתִתִּיה עַד בְּרוּן
 אֵת פִּתְקָךְ בְּשִׁלְיֹמוֹתֶךָ
 בְּרִיךְ מִיִּקְרָא בְּיָוִם יוֹמֵי:
 י וַאֲמַר לָהּ הִיבְקֵא דִי
 כְּסִלָּן הָדָא מִן גְּשִׁיָא
 דְעִבְרִין קָלְנָא בְּבֵית
 אֲבִהֵתְהוֹן הַכְּרִין אֵת
 כְּסִלָּנָא לְחֹר יַת טָבָא
 גְּקַבֵּל מִן קָדָם יְיָ וַיַּת
 בִּישָׂא לָא גְּקַבֵּל בְּכָל
 דָּא לָא חָב אִיּוֹב
 בְּסַפְּוֹתָו הִי בְרַם
 בְּרַעֲיוֹנִיה הִרְהַר בְּמִלִּין:
 יא וַיִּשְׁמְעוּ תְּלָתָא חֻבְרִי
 אִיּוֹב יַת קָל בִּישְׁמָא
 הָדָא בְּאֵת עֵלוֹהִי (כַּד
 חֲסוֹן יַת אִי לְגִי
 שְׂרָדְסִידוֹן דִּי יְבִישׁוּ
 וְלַחַם סְעוּדָתְהוֹן אֲתִהֲפֵךְ
 לְבִישְׂרָא חֵיא וְחִסְרָא
 כְּשִׁמְהִידוֹן אֲתִהֲפֵךְ לְדָקָא)
 וְאִתְּוֹ גְּבַר סְאֲתָרִיה

ר ש י

וספסל: (ט) מחזיק. אומח: ומת לשון לואה. כמו ומת צהר (דברים
 ל"ב). גם. לא די שנראנו אלא גם את הטוב נקבל ואת הרע לא נקבל.
 בחמיה: (י) בשפתיו. אבל כלבו חטא: (יא) רעי איוב. אזהביו: לנוד.
 כמו מי ינוד לך (ישעיה כ"ח). לא חכודו לו (ירמיה ט"ו): (יב) השמימה.

הרמב"ן

אשר לאישיתן תחת עורו ונעד נפשו: (ט) ברך אלהים ומת, פירושו בן העיקר דברים
 כלפי מעלה: ומת, לשון לואה כמו ומת צהר, וזה לא יתכן כי אין כלמנרך אהים
 או כל נוקב שם ה' מת מיד, כדי שינצל איוב מן הלער הזה בברכו האהים, והנכון
 בעיני כי הית' האשה הזאת יראת ה' על מנת לקבל פרס, לכן כאשר שמעה את איוב
 אומר ה' נתן וה' לקח יהי שם ה' מבורך, חשבה כי מחזיק איוב בתומתו כדי להאריך
 חייו, ע"כ אמר' מה טובו חיוך בלער הזה ומה תוקיל לה' עוד, ברך אותו ואס תמות
 כי אין בעבודתו לך תועלת אפילו יהיו חיוך תלויים בכך. והוא השיב ואת הרע לא
 נקבל, כי עבודתי מאהבה לא ע"מ לקבל פרס: (י) גם את הטוב נקבל מאת האהי',
 לומר שזה הענין שנכיר את בוראנו זהביו עלינו טובה ונודה לו, וזהביו עלינו רעת
 לא נקבל מאתו אלא בכפור בלדקתו, כי זה יותר רע מן התלווי' הכל במקרה שלט
 הכירו בוראם כלל, וזהו מלת גם לא נקבל, פירושו לא נקבל מאתו הרע רק נאמר
 שהוא חסם או מקרה: בכל זאת לא חטא איוב בשפתיו, עד הנה לא חטא איוב בשפתיו
 כלומר עד שבאו חביריו ופתח פיהו בתוכחות על עון, רק התרגום אמר לא חב איוב
 בשיפוטוהי, ברם ברעיוניה הרהר במילין, וכן דעת רבותינו: (יא) ויועדו יסדיו,
 נעבדו של שום לבוא כולם אל מקום איוב יחד:

הַכִּירָהוּ וַיֵּשְׂאוּ קוֹלָם וַיִּבְכּוּ
 וַיִּקְרְעוּ אִישׁ מְעָלוֹ וַיִּזְדַּקּוּ
 עָפָר עַל־רֵאשֵׁיהֶם הַשָּׁמַיְמָה׃
 וַיֵּשְׁבוּ אֹתוֹ לָאָרֶץ שְׁבַע־
 יָמִים וְשִׁבְעַת לַיְלוֹת וַאֲיֵן־
 דָּבָר אֵלָיו דָּבָר כִּי רָאוּ כִּי־
 גָדַל הַכָּאֵב מְאֹד׃

(ו) וְבָקָא זְכוּתָא אֶהֱפִצִּי מִן אֲתֵר
 מְזוּקָן (לְהוֹן בְּגַהֲגָם) אֶלְיִפּוֹ
 דִּי מִן תִּיקֵן וּבְלִדְר דִּי מִן
 שׁוּחַ וְצוּפֵר דִּי מִן נַעֲמָה
 וְאֶתְתְּקֵרוּ בְּחֻדָּא לְמִיתִי
 לְמַגְד לִיָּה וּלְנַחֲמוּתִיהָ׃
 יב וְזָקְפוּ יַת עֵינֵיהוֹן מִן
 רְחִיקוּלָא אֶשְׁתְּבוּדְעוּהִי
 וְאָרִיכוּ קָלְהוֹן וּבְכוּ
 וּבְזַעוּ גְבַר מְעִילִיהָ
 וּדְרָקוֹן עֶפְרָא עַל
 רִישֵׁיהוֹן לְצִית שְׁמַיָּא׃

רש"י

כלומר למעלה מראשיהם (הרצה) והוא היה להם מנהג חבל: ולא הכירוהו. כי נשתנו פניו מחמת היסורין: (יג) לארץ. על הארץ לער בלערו:

תוכחת חיים

ב (ט) וחומר לו אשתו, לפי הפשט אשתו ממש אשר הכיתו לנרד חת חלקים למען ימיתו, כי טוב לו מות מחיים, ולפי הדרש, כי חיוב למשל היה, תהיה אשתו זאת, רמו לגוף האדם, שהוא החמר, והשכל צורה, וירלה לומר שהכחות החמריות העירוהו לחטא, והוא כפ חת ילרו ולא חטא בשפתיו. ואמרו ח"ל בשפתיו לא חטא, חבל בלבו אפשר שחטא לחשוב מחשבת פגול בהשגחה, ולהתאונן ברלותו ונמקרו הרעים אשר קרוהו (ח"פ).

ג.

א אַחֲרֵי־כֵן פָּתַח אִיּוֹב אֶת־
 פִּיהוּ וַיִּקְלַל אֶת־יְיָ׃ ב וַיַּעַן

הרמב"ן

ג (ב) ויקלל את יומו, מלאנו הנביאים מקללים כן, כי כן ירמו' אמר ארור היום אשר יולדתי בו, רק הכוונה בליוב ביותה רעה כאשר אנאר, ומביריו הכירו מחשבתו נמתוך דבריו, ולכן יענוהו קשות:

ועתה אפרש כוונת הספר בכללו. ברלות ליוב הרבות הרעות והרעות הנאות עליו, והוא יודע בעלמו לדקות נפשו, חשב כי אולי אין דעת וחשבון חלל האלהים במעשה בני אדם וכי ההשגחה מסולקת מהם ופתח דבריו לאמר, כי ממעלת הככבים והמזלות בימי הלידה ורגעי הנולד נותני' לנולד הרעות והטובות, נטע לדעות הונרי שמים המהבילים, ולכן פתח יום אולד צו וקלל היום והליל' וכוכבי נפשו ועפעפי שחר כי הם גרמו רעתו, ויטעון סלד גרועת האדם ומעלות האלהים לא ישים איו לבו, והנה הוא תחת ממעלת המקרה כפי מערכת הכוכבים ומשטרם בארץ, יאמין באדם כמו שנאמין אנחנו בשאר בריות הארץ, כי אין השמירה בעליונ' בהם רק לקיום המין אין ליקד מהם עונש או שחר, ולא נאמר שם שחטאו כשישחטו ולא שזכו כשהאריכו ימים

והיי

אִיּוֹב ג

תרנ"ט 13

אִיּוֹב וַיֹּאמֶר : ג יֵאבֶד יוֹם
אֵילָר בּוֹ וְהַלִּילָה אָמַר הָרָה

א וַיֹּאמֶר אִיּוֹב וַיֹּאמֶר :
ב יֵהוּבֶד יוֹמָא
ד אֵתִּילִית בֵּיתָה
(וַיִּשְׁלַח אֶת יָדָיו מִמֶּנִּי עַל
עֲבוּר) וַיִּלְקָח דִּי אִמֶּר

רש"י

מענה איוב ג (ב) ויען. וילעק שכל ענייה האמדה בחורה אינה חלח לשון הרמת קול. ואז לכולם וענו הלויים בקול רם (דברים כ"ו): (ג) אילר בו. לשון עתיד שהיה חומר הלוחי ויחנך היום שהייתי עתיד להולד בו ואז לא הייתי נולד. והלילה חף היא חנך. שיאמר המזכיר אשר עליו הדבר מוטל: הורה גבר. שעיבר חניח חמי. בנקבה נוהג לומר הורחה. וזכר נוהג לומר הורה את הנקבה. ורז"ל אמרו מלאך העמונה על ההריון

הרמב"ן

והיו מזונות' מלויין להם בשפע, זאת כוונתו במענה הזה הראשון. ויקזיר זאת במענה השני באמרו מה אנוש כי תגדלנו, והראיה עוד על זה שאמר לו אליפו ואמרת מה ידע אל הצעד ערפלי ישפיע, ענים סתר לו ולחיראם, זאת הסרת ההשגחה מן השפלים, וחיג שמש יתהלך, השגחתו בקיום המיני' בכלל השמי' ולנאם, האורח עולם תשמור וגו' (לקמן כ"ב פסוק י"ג ד"ע'ו), והראיה איוב עצמו מתנצל לאמר כי לא היתה הסנרא הזאת עמו בשלותו, ואמר אם אראה אור כי יהל וירק יקר הולך, ויפת בסתר לבני, אם אשמח כי רב קולי וכי כניר מלאה ידי, כי היה זה בעיני עון פלילי, כי כקשתי לאל ממעל, שהוא שמעל להם ומחתו הכל לא מכקות כוכב אור והירק. רק עתה בנוא הברות עליו על לא חסם בכפו היו לו לראיה שההשגחה נעדרה מן השפלים. ולדעת רז"ל היתה תלונתו יותר רעה, אמרו במדרש שמות רבה רגם את האיקונין, יאבד יום אולר בו קלל את השלטון, הליל' הוא יקחהו אפל יתכונו לומר שמרד במדות יום ולילה מנהיגו עולם השפלים, והמשכיל יבין:

ודעה פירשתי לך תלונת איוב בכל הספר הזה עם שאר הטענות הנאות בפסוקים אשר אפרש בע"ה. ודעה כסתכלתי בספר הזה ואין טענות איוב ובדברי סביריו זכרון השם הנורא, ולא יזכיר רק שמות אלה ודאי הוא השם המקובל להם מן האבות כמו אבות וארם אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי, ואולם בתקלה סזכיר איוב כשאמר ה' נתן וה' לקח, וכן נזכר בדברי האבות ויקרא שם אברהם בשם ה', וזולתו, וכן אמר עוד במענהו הראשון לכופר מי לא ידע בכל אלה כי יד ה' עשתה זאת, אבל בחוכמת במענה הוא בעלמו אמר, אולם אני אל שדי אדבר וכוונת א אל אחפון, ועם השמו' האלהיתווכס לעול', ואשר אמר בן יראת ה' היא חכמה איננו מן התוכחות והוא כתב אל"ף, וכן הקנ"ה במענהו הזכיר לו שמותיו הנכבדים אלה בפסוק הרב עם שדי יסור, ובכל דברי השען יזכיר השם המיוחד, וכשיסזור לאיוב יאמר אלהים, ירא אלהים, המנס ירא איוב אלהים לא ירא ה', וכן בסוף הספר אקרי שובו לא יזכיר רק שם המיוחד. והכוונה בזה כי תלונת איוב לאמר, כי הנהגת השפלים בגלגלים ונאמלעות המלאכים שהם נפש לגלגלים, וע"כ יזכיר שם אלהים שהוא כולל כל בני האלהים ולנאות מעלה במקומות רבים, כענין שנאמר כאן ויבואו בני האלהים ולא הזכיר השם הנכבד שהוא שם העלם, כי אולי לא ידע איוב סודו והנהיגו השפלים וקדשו אורות ומופתים בעולם, כי למשה רבינו נתגלה הדבר הזה, והכלל כי הטבין פסוק וארם אל אברהם ואל יצחק וגו' ידע זה, ועתה אשוב לפרש המענה:

(ב) ויען איוב, כמו וענית ואמרת: (ג) יאבד יום אולר בו לשון עתיד הלוחי שיאבד יום שהייתי עתיד להולד בו ואז לא הייתי נולד, זה לשון רש"י ודעת המפרשים. ואיננו נכון חללי בעבור קשר הענין עם כילא סגר דלתי צטני, ועוד שאמר ויקלל את יומו. והנכון בעיני כי הוא אומר היום שנוקדתי בו שהוא יום ראשון בשבוע, על דרך משל יאבד

גָּבַר: ד היום ההוא יהי חֲשֹׁךְ
 אֶל-דְּרָשׁוֹ אֱלֹהִים מִמַּעַל
 וְאֶל-חֹפֵעַ עָלָיו נִהְיֶה:
 ה יגאלהו חֲשֶׁךְ וְצִלְמוֹת
 הַשָּׁכַךְ עָלָיו עֲנָנָה יִבְעֶרְהוּ
 כְּמִרְיֵי יוֹם: ו הַלֵּילָה הַהוּא
 יִקְיָחֵהוּ אֶפֶל אֶל-יָחַד בְּיָמֵי
 שָׁנָה בְּמִסְפַּר יָרְחִים אֶל-
 יָבֵא: ו הַיָּגֵר הַלֵּילָה הַהוּא
 יִהְיֶה גִלְמוֹד אֶל-תְּבוּא רִנָּה

ר ש י

אֲתִבָּרָא גָבַר: ג יוֹסֵא
 הַהוּא יְהִי קִבְלָא לָא
 יִתְבַּעֲיֵינָהּ אֱלֹהֵא בִּן
 לְעֵלָא וְלֹא תִפֵּעַ עָלָיו
 שְׂבָרָא: ד יִטְנֹן
 יִתִּיה חֲשׂוּבָא וְשׂוּלֵי
 מוֹתָא הַשָּׁרִי עָלָיו עֲנָנָא
 יִבְעֶתוּן יִתִּיה הַיָּגֵר מִרְיֵי
 יוֹסֵא וְצֵרָא דֹאֲצִטְעַר
 יִרְמִיה עַל חוֹרְבָן בֵּית
 סִקְרָא וְיִוְגֵה
 בְּאִיטְלָקוּתֵיהּ בְּיָמֵי
 דְּטוֹרְכִים: ה לֵילֵיָא
 הַהוּא יִדְבַרְנֵיהּ קִבְלָא
 לָא יִתְיַחַד עִם יוֹסֵן
 סְבִין דְּשָׂקָא בְּמִנְיָן רִישׁ
 יִרְחִיא לָא יַעוֹל: ו הָא
 לֵילֵיָא הַהוּא יְהִי צֵרָא

לילה שמו: (ד) היום ההוא יהי חשך. תמיד בכל שנה כשיגיע אותו יום
 וחל ידרשהו אלוה ממעל לטובה: ואל חופע עליו נהרה. חורה כמו צוהר
 ומחרגמינן ניהור: (ה) יגאלוהו. כמו לחם מגואל (מלכזי ח') צמה
 גחלנוד (סס). והוא לשון ליכלוך: צלמית. כל של מות (חשך) שאינו
 מאיר לעולם: עננה. חפילה: כמרירי יום. שדים המושלים בלהרים.
 כמו קטב מרירי שהוא מושל בלהרים. שנה' ומקטב יסוד להרים (חילי' צ"ח):
 (ו) אל יחד. חל ישמח כמו ויחד יתרו (שמות י"ח): (פ"א א' יתחד ס"ח):
 (ז) גלמוד. יחיד והסר מארס ומכל צריה: (ח) יקבוחו. יקללוהו. כמו קצה

הרמב"ן

יאחד משנות העול' ואינו עוד בשנים הנאות במספר הימים וכירקיס בעבור שהרע
 לי ולא כגודלתי בטני, ויהיה סולד עתיד במקום עזר, כמו אז ישיר משה, אז יבנה
 שלמה: והלילה אמר, כמו גזר, ויאחד הלילה שנגזר בעבור ממני שהייתי איש:
 הורה, פועל שלא הזכר שס פועלו, וכן ארז"ל איוב מקלל יום לידתו וליל עבורו.
 וי"מ הורה כמו גולד, וכן על דעתם ותהר את מרים כמו ותלד, ופירושו אמר על
 המבצר, וא"כ תהיה קללתו על הספק לאמר יאחד היום אם נולדתי ציוס, ויאחד
 הלילה אם נולדתי בליל, וכן כל המענה יקלל היום ואחר הלילה אם נולד: (ד) אל
 ידרשהו אלוה ממעל, לדרוש ולדעת צו לודך בני אדם ולהציא בו טובה למפיקים עמנו
 רצון, כענין ארץ אשר ה' אהיך דורש אותה. או יהיה פירושו יאחד היום וילא מכלל
 הימים, ואל ינקשהו אלוה להציא עליו אור כשאר הימים: ידרשהו, ענין בקשה כמו
 דרוש דרש משה: ואל תופע עליו נהרה, ואל תזרק ותאור צו אורה, כמו נהורא עמיה
 שבו: (ה) יגאלהו, כמו לחם מגואל, וכן אמר התרגום יטנפון יתיה: יבעתוהו
 כמרירי יום, יבעתוהו חשך והכלמות שיהיה כל אדם נבעתנו מן החשך והכלמות
 המושלים בו, כמו מרירי יום המקללי יומם ונבעתם ממנו, וכן דעת התרגו' שאמר
 יבעתין יתיה היך מרירי יום לערא דאילטער ירמי' על חורבן בית מקדשא, ויונה
 באיטלקותיה צימא דטורכיס. וי"מ שהכ"ף נוסף כמו כחלות הלילה, כמשיגי גבול,
 וענין מרירי יום כמו קטב מרירי, והוא אור הדבר: (ז) יחי גלמוד, כמו ואני שכולה

וגלמודה

ב: ה יקברו אֲדֹרְיָוִם
 הַעֲתִידִים עוֹרֵר לְוִיתָן:
 ט יִחַשְׁבוּ כוֹכְבֵי נִשְׁפוּ יִקְרֹ
 לְאֹר וְאֶתֵן וְאֶל־יִדְאָה
 בְּעַם עַפְי־שָׁחַד: י כִּי לֹא סָגַר
 דְּלֹתִי בְטָנִי וַיִּסְתֵּר עֲמָל
 מֵעֵינַי: י"א לָמָּה לֹא מִרְחַם
 אֲמֹת מִבֶּטֶן יָצֵאתִי וְאֲנֹוע:
 יב מִדֹּע קָדְמוֹנִי בְרַפִּים וְמֵה־
 שָׁדִים כִּי אֵינִק: יג כִּי־עָתָרָה
 שָׁכַבְתִּי וְאֲשַׁקֹּט יִשְׁנֵתִי אֲזוּ ו

לא העול רגא דתרגו
 גרא לקלקא ביה:
 זילמסגיה נביא די
 לבסין וקא דמירענהא
 דאישימוסא לאדבר
 באהערההווא ייהוהו:
 ח יהחשכון כוכבי נשפו
 שיריה יסהבי לאהרא
 ולא יחסי בהיסורי
 קרצתא: ט ארום לא
 אחד קאתי דלחתי דהגן
 דשי כרסי וסמד עקלא
 דן עיני: י לקא לא סן
 רחקא אמות ספרקא
 כד נפקות ואתגגד:
 י"א קה דין אקדימו יתי
 רכוכיא ומה חדיא ארום
 איניק: יב ארום השקא
 שקי בית ואשדוק

ר ש

לוי (מדבר כ"ג): אודרי יום המקללים את ימיהם. לפי שהם מכוחים לקלל
 קללה מתוך לערם: העתידים עורר לויתן. להיות (עיריזים) נמחרתם ליחד
 ליווי שלהם מחזרת אים ואשתו מאין בניס. ונגמרה ירושלמית רחיתי. עורר
 לויתן. לקונן על ליווי שלהם כשימות כמו לא יערער על מחו: (ט) גשפו.
 חשך אישוננו: עפעפי. זהרורי. כמו ועפעפינו חלו מים (ירמיה ט'): (י) כי
 לא סגר. מי שיכולת בידו לסגר וגם זה מן המקראות חמין להלילה חמר:
 דלתי בטני. שילחתי ממנו. שאם עשה כן ויסתר עמל מעיני: (יא) למה
 לא מרחם חמות. מי ליחתי מרחם (הייתי סח"ח) מוכן למות מיד ומדבר בל'
 עתיד כאילו עומד עכשיו ביום יליחתי הרחם ואומר (למה) לא חמות עתה:
 ולמה לא מצטן ילחתי ואגוע. למה לא היתה לי גויעה מוכנת: (יב) מדוע
 קדמוני. ברכי חמי קדם לפיתה: כי אינק. כי נגזר עלי לינק מהם.
 לפי שהוא מדבר ביום לידה. הוא מזכיר דברים שלאחריו בלשון עתיד:

ה ר ט ב ין

וגלמודה כענין שומם, והענין שלא ילחנר בימי השנה ונמספר הקדשים ויהיה שומם
 ואל תבוא בו רנה ושמש לאדם. והנכון לי כי חנור בני אדם הכולכי ברנש ומשמיעים
 קול היא רנה, ותעבור הדנה במקנה, ויקלל הלילה שיפית יסיר ונדד ולא יכיה בו
 קנרה לבני אדם. וישאומרי כי שירת עלאכי מעלה לסקום היא רנה כענין ברן יקר
 כוכבי נוקד: (ק) יקבדו אוררי יום, פירש הככם ר' חנרהס הסופדים שיקללו
 הימים: העתידים עורר לויתן, כמעומדים לעורר קינותיהם: לויתן, כמו לויתן
 וכן אמר התרגום דאיטמותן למדכר באתערותהון לויתכוון, וכוא מלשון קינה, ולשון
 חכז"ל הוא, שאמרו בירושלמי לא תעורר אשה לויתה במועד. וי"מ יקנוהו הכחות
 העליונים שהם אוררי הימים הארורים שהם עתידים לעורר ולרנך ראשי לויתן אשר לא
 יש אכזר שיעורנו זולתם כי להם כח על השפלים: (י) כילא סגר דלתי בטני ועמר:
 (יג) כי עתה שכנתי ואשקוע: (יד) עם מלכים ויועלי ארץ, איננו נותן דעתו למשפט
 ומשכון

יְנוּחַ לִי: י' עִם-מַלְכִים וַיַּעֲזוּ
 אֶרֶץ הַבְּנִים תְּרַבֹּחַ לָמוֹ:
 טו אִם עַם-שָׂרִים זָהָב לָהֶם
 הַמַּמְלָאִים פְּתִיחַם פְּסָף:
 טז אִם כְּנֶפֶל טָמוֹן לֹא אֶהְיֶה
 כְּעֹלָלִים לֹא-רָאָה אֹר: י" שֵׁם
 רְשָׁעִים תְּדַלּוּ רִגְוֹ וְשֵׁם יְנוּחַ
 יִגְיַעֵי כַח: י"י יַחַד אֲסִירִים
 שְׂאֵנָנוּ לֹא שָׁכַעוּ קוֹל נִגְשׁ:
 י"ט קָטָן יִגְדֹל שֵׁם הוּא וְעָבַד
 חֲפָשִׁי מֵאֲדָנָיו: כ לָמָּה יִתֵּן
 לְעֵמֶל אֹזֶר וְתִיִּים לְמִירֵי

דְּסִבִּית בְּבֵן יְנוּחַ לִי:
 י' עִם מַלְכֵי וַיַּעֲזוּ
 אֶרֶץ הַבְּנִים תְּרַבֹּחַ לָמוֹ:
 ל הוֹן: י' אִם עַם
 כְּבָרְבִיא דְדִהָב לָהֶם
 דְּסִבִּיתָן קוֹרְטוּרִיהוֹן
 סִימָא: טו אִם הֵיךְ נִסְלָא
 דְּסִבִּיעַ בְּסִינָא לִיה
 אֲשֶׁר רָאָה הֵיךְ סִלָּא
 דְּלָא חֲסוֹן גְּהוּר
 אֲוִרִיתָא: טז חֲסוֹן
 רְשִׁיעֵיא דְעֵבְרָה תְּתוּבָא
 פִּסְקֵי רִיגוּ גְהָגִם וְחֲסוֹן
 יְנוּחֵן תְּלִסִּיבֵי א
 דְּאֶשְׁתַּלְּהֵי חֵי? הוֹן
 בְּאֲוִרִיתָא: י" כַּחְדָּא
 אֲסִירֵי סְדֵרְשִׁיא שְׁלִיאוּ
 לָא שְׁמַעוּ יַבְּקֵי בֵּית רַבָּא
 דְּלִי אֲסוּרָאָה: י"י יַעֲקֹב
 דְּאֶהְקִירֵי דְרִדְקָא וְאֶבְרָהָם
 דְּשִׁי * דְּאֶהְקִירֵי קִשִׁישׁ חֲסוֹן הוּא וַיַּצְחֵק

ר ש' * דְּאֶהְקִירֵי קִשִׁישׁ חֲסוֹן הוּא וַיַּצְחֵק
 (יג) שִׁכְבְּתִי. הִיִּתִי שׁוֹכֵב נִקְרַר: (יד) הַבְּנִים תְּרַבֹּחַ לָמוֹ. זֶהוּ דָד
 לְמַעֲמַדֵי שֵׁם לְבָנוֹת עָרִים נַחֲרָבוֹת לְזַכְרֹן לָהֶם. כְּמוֹ (יִשְׁעִיהֶ"ח) וְזָנוּ מִמֶּךָ
 תְּרַבֹּחַ עוֹלָם וְקוֹרַח לֶךְ גֹּדֵר פֶּרֶץ כְּלוּמַר עִם שָׂרִים וְזַעֲלֵי שֵׁם. חוֹ הַלְוִי
 שֶׁלֹּא כוֹדַעְתִּי וְאֶהְיֶה כְּנֶפֶל. וְמָה שֶׁכָּתוּב לֹא אֶהְיֶה כְּנֶפֶל טָמוֹן. מִפְּנֵי שֶׁעוֹמֵד
 עַל לְשׁוֹן שֶׁהַתְּחִיל לְדַבֵּר בְּלִשָׁן חִימָה וְמוֹסַב עַל לָמָּה לֹא. מִדּוּעַ קִדְמוּנֵי בְּרִכִּים.
 חוֹ מִדּוּעַ לֹא אֶהְיֶה כְּנֶפֶל טָמוֹן: (טו) כְּעוֹלָלִים. תִּינוּקָת. וְלִכְךָ קוֹרַח
 חוֹתֵם עוֹלָלִים. שְׂכוֹלֵם שְׁחוֹק וְלִיכְלוּךְ. כְּמוֹ (לְקַמֵּן ט"ז) וְעוֹלָלִיתִי זַעֲפָר וְכְמוֹ
 וַיִּתְּעוֹלְלוּ בָּהּ כָּל הַלַּיְלָה (שׁוֹפְטִים כ"ז): (יז) חֲדָלוּ רִוְגוּ. מִמְּנַעִים מִרִוְגוֹס
 שֶׁהֵיוּ מִהַגִּים וְרַגְלִים לְהַרְגִּיז בְּאֶרֶץ: וְשֵׁם יְנוּחֵו. וְשֵׁם נָחִים דָּנָר הַהוּא
 כְּחִזּוֹ זַל' עַחֲד: (יט) קָטָן וְגִדּוֹל שֵׁם. (כ) מִי חָשׁוּב וְיִי שֶׁפֶל. וְלִפִּי שְׁאוֹתָה
 גְּדוֹלָה גְּדוֹלָת עוֹלָם הִיא וְאוֹתוֹ שְׁפִלוֹת שְׁפִלוֹת עוֹלָם הוּא: (כ) לָמָּה יִתֵּן
 (הַנּוֹחַן וְהוּא הַקַּב"ה) לְעֵמֶל אֹזֶר. לְמִי שֶׁגִּדֵּל בְּעֵמֶל וְלָרָה לְמָה עִתָּן לוֹ אֹזֶר

ה'ר'מ'ב'ן

וְקִשְׁצוֹן אֲשֶׁר בְּשָׂאוֹל בְּעוֹלָם הַנְּשַׁמּוֹת, כִּי אִלּוּ מִנְּטָן יְגוּעַ לֹא יִתְיַקֵּד עִם מַלְכִים וְיוֹעֲזֵי
 אֶרֶץ אֲשֶׁר יִבְיָאֵם הַאֲלֹהִים בְּמִשְׁפֵּט, רַק עֲנִינוּ כִּי סוּף כָּל אֲדָם לְמוֹת הַמַּלְכֵי וְהַיּוֹעֲזִים
 אֲשֶׁר לָהֶם עוֹשֵׁר וְכַבּוֹד לְבָנוֹת לָהֶם אֲרַמּוּגִים בְּקַרְבוֹת וְלִמְלָאוֹת בֵּיתָם כֶּסֶף וְחֶבֶן, וְלִמָּס
 לֹא יָמוּת אֲחִירֵי לְאִתּוֹ מִן הַבֶּטֶן מִיד, אִם תִּפֹּל אֲשֶׁר לֹא יִכִּיב וְלֹא יִרְאֶה כְּאוֹר כִּלְל, וְסִפָּה
 תּוֹפֵלֵת לוֹ בְּמַעַט קוּי לְעַר וְעַמֵּל. וַי"מ חוֹ מִדּוּעַ לֹא אֶהְיֶה כְּנֶפֶל טָמוֹן, וְהוּא הַנְּכּוֹן:
 (יז) שֵׁם רְשָׁעִים חֲדָלוּ רִוְגוּ, פִּירְשׁוּ זֶו חֲדָלוּ מִהַרְגִּיז הָאֶרֶץ רַק הַחֲכָם פִּירְשׁ כִּי הַרְשָׁעִי
 אֲנִי הַעֲמַל וְהַתְּנוּעָה, כְּמוֹ וְהוּא יִשְׁקִיעַ וְיִי שִׁיעַ: חֲדָלוּ רִוְגוּ, חֲדָלוּ מִרְגוּס, כְּמוֹ
 שֵׁם יְנוּחֵו יִגְיַעֵי כַח, שֶׁכְּעִיֵּן אֲחַד בְּמִלּוֹת שׁוֹנוֹת, וְמִלֵּת שֵׁם יִרְמוֹז לְמִקּוֹם אֲשֶׁר הַמַּתִּים
 שֵׁם וְהוּא הַקַּב"ה: (כ) לָמָּה יִתֵּן לְעֵמֶל אֹזֶר, לֹא פִירְשׁ הַנּוֹחַן בְּעִנּוֹד הַיּוֹתוֹ יְדוּעַ שְׁהוּא
 הַנּוֹחַ

נָפֶלְשׁ : כֹּא הַמַּחֲכִים לַמּוֹרֶת
 וַאֲיָנָנו וַיִּחַפְּרוּהוּ מִמַּטְמוֹנִים :
 כִּי הַשְּׂמַחִים אֶל־גִּיל יוֹשִׁישׁוּ
 כִּי יִמְצְאוּ־קָבֶר : כִּי לַגִּבֹּר
 אֲשֶׁר־דָּרְכוּ נִסְתַּרְהוּ וַיִּסְךְ
 אֱלֹהִים בְּעֵדוֹ : כִּי לִפְנֵי לַחְמִי
 אֲנִי־תָבִיא וַיִּתְּכוּ בַפִּים
 שִׁבְעֵי־גִתִּי : כִּי פִי פָחַד פְּחַדְתִּי
 וַיִּבְרָחַנִי וַאֲשֶׁר יִגְרֹתִי יָבֵא

רש"י

עבדא דב"י דנפק בר חורין מן
 בופתא מן קירים דידיה : ים לקא
 יהיב ללעי גהורא וחי
 למרירי נפש : כדאורכין
 למוקא וליתוי וחקסין
 ליה מן שופעיא :
 כא דהו חרין דרצא
 השתא יחרון ארום
 ישבחון בית קבורהא :
 כג כר אלן סרירתא
 לגבר די אורחיה
 מטמרא ושלל אלהא
 אמטולתיה : כג ארום
 קדם סעודתי תנחתי
 העול ונתון הוד כוי
 אכליותי : כד ארום

עולם. ולא המיתו צהולרו: (כא) המחכים למות. המחכים ומתחווים
 למות. וקוצלים לאמר חיכנו: ויחפרוהו. מרגלים אחריו: ממטמונים.
 יותר משמרגלים אחר מטמונו אולרות: (כב) והיו שמחים אי גיל וישישו אס
 היו מולאים קצר: אלי גיל. בשביל הגילה והששון של (מליחות) קצר:
 (כג) לגבר אשר דרכו נסתרה. כל טובות אשר פעל נסתרו מאת בעל
 הגמול ולא הזינו בהם: ויסך אלוה צעדו. עשה מחינה לפניו לסוגרו צמסגר
 כמו (הושע ב') הנני סך את דרכך: (כד) תבא. באה: ויתכו. לשון נחך
 חרלה. נגרים ויורדים כמים. ויש לפרש נתיכה לשון רבוייה: (כה) פחד
 פחדתי. כל ימי עמדתי צפחד (זה) כמו שאמרנו (לעיל א') ויהי כי הקיפו

הרמב"ן

הנורא, או יחזור אל היום שנוצד בו שלא סגר דלתי בטנו ונותן לו שהוא עמל אור, וכלל
 עלמו עם אחרים שהם כמוה, ע"כ אמר מרי נפש: (כב) השמחים אלי גיל, ענין
 כפול ומכופל שיהיו שמחים אל הגיל הזה וישישו בו כי ימלאו קצר: (כג) לגבר אשר
 דרכו נסתרה, קשור עד למהיתן לעמל אור. וי"ל כי השמחים אלי גיל הם בני אדם
 אשר טוב להם בזמנם והם שמקי' אלי גילי טובה וישישו כי ימלאו קצר לקבור בו הגבר
 אשר דרכו נסתרה ומזלו קשה, והענין כי קשי הימי' הם עלמס מחכים למות והשמתי'
 בזמנם ישישו עליהם אס ימותו, כי הם עושים לער לעלמס ולאחרים הרזאים אותם:
 אשר דרכו נסתרה, נסתרה ממנו שלא ימלא דרך ללכת בה, כמו נסתרה דרכי:
 ויסך אלוה צעדו, כענין גדר צעדי ולא אלא: (כד) ויתכו כמים שאגותי, כי השאגות
 הלכו נתכות למים ומנכות אותן תמיד: (כה) כי פחד פחדתי, אמר כי בשלותו לא
 ראה בטובה בעבור פחדו לתולדות הימים ולא שקט ולא נס והנה בא רוגזו. והענין
 שלמעלה באומרו שימות ויגוע מבטן, כי קיוו כולם לעמל היו ולא אכל בטובה, ואולי
 זה רמו הבנים שהי' מפחד עליהם אולי חטאו בניו, כי הוא לדיק הי' בעיניו ולדעתו
 לא יבא רעה לדיק. וגשלים המענה: ועתה החנוכן כי מחשבתו הסרת ההשגחה מן
 הנורא ית' מפני הרעות ההוות תמיד בעולם, כי אין מדרך מנהיג לדיק לעשות מן
 האין יש לרע לו, ועדין לא הקשה מלדיק ורע לו או מרשע ועוב לו. והנה
 תפשו אליפו צהיותו מסיר המשלה וההשגחה מדעתו מן הדון העושה הכל
 במשפט ולדק יתנרך שמו ושמו הממשלם לכוכבים ולמזלות, זכר נא מי הוא

נקי

לִי: כִּי לֹא שָׁלוֹתַי וְלֹא־
שָׁקֵטַתִּי וְלֹא־נַחְתִּי וַיָּבֹא רִגְזִי:

דְּחַוְלָא דְחַלִּית וְאַתָּה
לְוַתִּי וּפְהַ דְּדַלְחִיתִי
לִי: כִּי לֹא שָׁלוֹתִי
מִבְּסוּרָהָא דְתוֹרִי וְאַתָּן
וְלֹא שְׂדוּכִית מִן

רש"י

וגו' ואשר יגורתי. הן עתה הועמד וגזר שיבא לי: (כו) לא שלותי
מדאגה זו והנה ויבא רוגז:

הרמב"ן

נקי אבר, ר"ל אחרי שאין הנקיים אובדים כאשר נראה מורש און שיקלרוהו, הנה
זה בא לראי' כי מנשמת אלוה יאבדו האובדים ולא זכק השעות והכוכבים, ואם נראה
במקלת האישים שאין המדה בהם כן כאשר ראיתי אויל משריש, הנה קללתו מבווא
עליו פתאום ויאבד. ואולם אדרוש בזה אל האל, ואליו אשים ההנהגה הזאת לא אל
כיבד ומזל, רק כי הוא יאבד הרשע המשריש, והלדיק הבא עליו רעה כמוך מוסר
אלהים הוא ואל תמאסהו. וענין המוסר לדעתי בלדיקים כמו שכתוב כאשר ייסר
איש את בנו ה' אלהיך מייסרך, וכתוב ויענך וירעיבך וגו' למען נסותך להיעיבך
באקריתך, וזאת תשובת איפזלמענה איוב הראשון. ועתה אפרש הפסוקים:

תוכחת חיים

ג והעיקר מן המענה הזה הראשון, יסוד על שני ענינים. ראשונה
שאיוב היה חושב שכל הנוקרים הנופלים על האדס, שהם מסודרים
ומוגבלים על פי מערכת הכוכבים מעת ההריון, בהגיע הטפה זרחס אמו,
ויום התולדת לאויר העולם, אשר חלה יחייבו מה שיגיע אל האדס, כי
כאשר כח הגרמים השמימיים, הם סנת התהוות העובר וגדולו, כן
בסנתם יחייבו מה שיגיע אל האדס מלד החומר, אשר בזה ספקות רבות.
וזזה היה מאמין, שאין הקב"ה משגיח בפרטים האלה, להגיע אליהם
סנות מתחלפות, בזמנים מתחלפים, להיותו יתעלה בלתי מחוייב
שיתחייבו ידיעות מתחלפות בזמנים מתחלפין, כי אין לה' ידיעה מתחלפת,
ולא יחס עם הזמן, ולזה יאמין איוב כי האדס משולח ונעזב למקרים
מהמערכת, וזה באמרו יאבד יום חולד בו והנמשך אחריו.

שנית מה שהיה איוב מאמין במליחות השם, באמרו אלל ה' למה יתן
לעמל אור, וגם יראה לדעתי שהיה מאמין בהשחרות הנפש, לפי מה
שיוצן מדבריו להבא, וגם בלד מה על היותו מקריב הקרבנות צעד בניו,
ומ"מ היה חוטא בזה שהיה מאמין בהעדר ההשגחה הפרטית מאחו' ית'
והיה מאמין שאלו הטובות, הם טובות אנושיות מקריות, וע"כ בחר מות
מחיים, וקלל היום והלילה שגרמו לו זאת חלה, ומדוע לא מת זרחס אמו
וכו'. ואחרים אמרו איוב כופר בתחיית המתים היה, ונמקומו נבאר דעתנו
בעה"ו (מרח"פ).

ד.

א וַיַּעַן אֱלִיפָּז הַתִּימָנִי וַיֹּאמֶר׃
 ב הִנֵּסָה דְבַר אֱלֹהֵי הַלְאִיָּהוּ
 וְעֲצֹר בְּמִלִּין מִי יוּכַל׃ ג הִנֵּה
 יִסְרָף רַבִּים וַיְדִים רְפוּרָה
 ד תַּחֲזֹק׃ ו כּוֹשֵׁל יְקִימוּן מִלֵּיהּ
 וּבְרַבִּים כֹּדְעוֹת תִּצְמָן׃
 ה כִּי עָתָה וַתָּבֹא אֵלֶיךָ וַתִּלָּא
 וַתִּגַּע עֲדִיקָה וַתִּכְרַהֵל׃ ו הֲלֹא
 יִרְאֶתְךָ כְּסִלְיָתְךָ תִּקְוֶתְךָ

בְּסוֹרְתָא דִּיקְדָּתָא וְלֹא
 נִיחִית מִבְּסוֹרְתָא
 דְּנִסְלִיָּא וְאַתָּא רִנָּהוּ
 עַל בְּסוֹרְתָא דִּי בְּנִיָּא
 וְיֹאמְרִיב אֱלִיפָּז דִּקְסִין
 תִּימָן וַאֲמַר׃ ג הֵעֵר
 גִּסְיוֹן שְׁתַּנְּקָא דְקִסָּא
 לְוִתְךָ תִּשְׁפֹּתְהִי
 וְלִמְעַקְבָּא בְּמִלִּיָּא מִן
 יְבוּרָ׃ ד הָא כְּסִנְתָּא
 סְגִיעִין וַיְדִיא חִישָׁא
 תִּקְפָּתָא׃ ו ד וַתִּקַּל
 בְּחֻבָּא יְקִימוּן מִלֵּיהּ
 וְאַרְפוּבִיָּא דְחִסְיוֹן
 בְּעִבְרָא הַחִיר׃ ה אֲרוּם
 פִּדוֹן תִּימִי לְוִתְךָ

רש"י

מענה אליפז: ד (ב) הגסה. אליפז בן עשו היה ועל ידי שנתגדני
 בחיקו של יצחק זכה שחשרה עליו שכינה. מארץ תימא מארצו של עשו
 (ס"ז"ח). הגסה לשון תימה הצעור שניסת דבר אליך חללה. בנסיון
 אחד שניסך צוראך וצא אליך אתה נלחה. ומעחה עלור במילום מי יוכל
 מלהסינך: (ג) הגה. רבים שהרנו רברים הוכתחם ויסרתם: וידים
 רפות. ויגורות מפורענות הנא עליה' אתה היית רגיל לחזקם ולומר א תירא
 שכך היא מדת הדין: (ד) יקימון. רגילות הם מליך להקים את הכושל:
 (ו) הלא. עתה סופך מוכיח על תחלתך שיראתך שהיית ירא שמים כסלחך

הרמב"ן

ד (א) ויען אליפז התימני ויאמר: (ב) הגסה דבר אליך חללה, פי' בו אם נסה
 המנסה לדבר אליך חללה מרוב צעריך, ואעפ"כ לעצור במילין מי יוכל שלא יענך.
 ורש"י פי' האם צעור ננסה האלהים אותך בדבר אחד חללה, א"כ מי יוכל לעלור
 במילין שלא יענך צעור החטא הזה, וכן דעת התרגום שאמר העל נסיון פתגמא
 דמעא לותך תשתלהי: (ג) הגה יסרת רבים, דרך לשג, כענין ויהתל בהם אליהו,
 כאומר הנה כמה היית מייסר רבים ומחזק ידים רפות, כי מעת צוא אליך הנסיון
 תלחה ותנהל, זה דרך הספרשים. ואינונו נכון בעיני צעור הה"א התימה שבמלת
 הנסה, כי לפי הלשון הראשון אין כאן תימה כלל, גם לדברי רש"י לא יבא על נכון,
 כי התימה בהנסה אינונו שתקיים, והי' ראוי לדעתו לאמר נסה דבר אליך חללה,
 ולפי דעתי שהוא כמשמעו, כמו או הנסה אלהים לצוא לקחת לו גוי מקרב גוי וגו'.
 ופירושו הנסה אלהים אליך דבר שתלחה בו: ועצור במילין מי יוכל שלא יוכיחך בזה:
 הגה יסרת רבים, כצוא עליהם הלרות שיקבלו מוסר האל בשמחה: וידים רפות תחזק
 תמיד בדברים טובים ובדברי ניותומים, והכושלי' בהם שבאו לקרוא תגר יקימון אותם
 מליך, והכורעים תאמץ בדבריך הטובים, ועתה כי תבוא איך כהם חללה מנשוא
 הלער, וכי תגש אליך תהי' ננהל מדעת המשפט, ותתלה אותם במזל ובמקרה. או
 יקשור פסוק כי עתה תבוא אליך עם ועלור במילין מי יוכל, יאמר הנסה דבר אליך
 חללה בו, והלא יסרת ממנו רבים, ועלור במילין מי יוכל, כי עתה תנהל צוא
 אליך

וְתָם דְּרָכֶיךָ יִזְכָּרְנָא מִי
 הוּא נְקִי אֲבָד וְאִפֹּה יִשְׁרִים
 נִבְחָדוּ: ח בְּאֲשֶׁר רָאִיתִי
 חֲדָשֵׁי אֶזְרָא וְזִרְעֵי עֵמֶל יִקְצְרוּהוּ:
 ט מִנְשַׁמַּת אֵלֹהִים יֵאבְדוּ
 וַיִּמְרוּחַ אִפֹּי יִכְלוּ: י שְׁאֲגַת
 אֲרִיָּה וְקוֹל שִׁהַל וְשֵׁנֵי כְּפִירִים
 נִתְּעוּ: יא לִישׁ אֲבָד מִכְּלִי
 טָרַף וּבְנֵי לְבִיא יִתְּפָרְדוּ:

והשתלתי תשמי נקב
 ואתנהלתא: י הלא
 דחלתך סביב סבךך
 ושלמות אורחתך:
 י אדבר קרן מן דעני
 כאבדום הובר והאן
 קריצין קיצחק ויעלב
 אהבחדו: ח היכסה
 די חסיתי דרא
 דשובענא עבדי שקרא
 ופלחי לעות ישתלמין
 כסניה: ט מן סיכר
 אלקא יהוברת ומן
 ועפא דנחיריה ושהיצון:
 אקליות דשעיר
 דסתיל לארא טרפא

ר ש"י

היא מחמת כסילות היא ולא מדעת שלימה. וכן תקוחד זהם דרכיך הכל
 כסילות: (ז) נבחדו. ונעלמו ונחזדו כמו ותכחד מן הארץ (שמות ח'):
 (ח) כאשר ראיתי. אשר (כן) נכחדו חורשי חין. ומכנים את האון
 במחשבתם כחורש זה שמכין לפני הזריעה. ואחרי כן זורעים במעשיהם
 את העמל וראיתי שהם יקלרוהו כלומר רעחם שנחה אליהם: (ט) מנשמת
 חלוא יאבדו. מנשיבת סערתה וכעסו: ומרוח אפוי יכלו. כלים חמיד. ועל
 דור המבול דבר: (י) שאגת אריה וקול שחל. הארי גדול. והשחל זינוני.
 והכפיר קטן. כולם נתעו כלומר המלכים והשרים והעבדים. וכל שמות
 הללו שמות אריה הם: (יא) ליש אבד מצלי טרף. השרים חזדו כליש זה
 האבד מצלי מזין: בד חזד כוחם מעשות חמם. אבד חינו לשון אדם האבד
 דבר ממנו חלח הוא עלמו הולך לחיזוד כמו תעיתי כשה אבד (תילים קי"ט).
 וכמו הייתי ככלי אבד (שם ל"ח): ובני לביא יתפרדו. מדבר דדור הפלגה.

הרמב"ן

אליך: (ו) הלא יראתך כסלתך, למה תלחה ותנהל, כי יראתך מן האלהים היא
 כסלתך וזה תוכל לבטוח: כסלתך, כמו אם שמתי זה כסלי, שהוא כמו מצטק,
 וישימו באלהים כסלם: תקוחד ותוס דרכיך, כי (ז) זכר נא, שלא ראית מאז נקי
 אבד וישר נכחד: ותראה (ח) חורשי און וזרעי עמל, קולרים אותם: יקצרוהו,
 כל אסד יקלור מה שיזרע: והנה זאת ראוי' כי (ט) מנשמת חלוא יאבדו, האובדים.
 או יאבדו ישוב אל חורשי און חורשי עמל: (י) שאגת אריה וקול שחל, פירשו בו כי
 הוא סר צו"ת, כמו הכמלא בית ה', ור"ל כי מנשמת חלוא נשאגת אריה וקול שחל,
 או יאמר כי ישלם גם אריות שאגים וכפירים נלחעו שיניהם לטרוף אותם: (יא) ליש
 אבד מצלי טרף, יבא עליהם לבקש טרפם מהם: ובני לביא יתפרדו, וכל חלה רמז
 לרעות הנאות על הרשעים-פתאום, כענין מזי רעב ולקומי רשף וקטב מרירי וגו'.
 וי"מ שאגת אריה וקול שחל יאבדו ויכלו מנשמת חלוא, ושיכי כפירים נלחעו ונעקרו
 ונפלו מהם, ולישגבור נבמה אבד, ובני לביא יתפרדו כי אין להם טרף ומזון, רמז
 לרשעים חורשי און וזרעי עמל שיאבדו עם תקפם ונבורתם אשר היו שאגים כאריות
 וככפירי' בעדרי לאן, והנה אנדם מנשמת חלוא הוא: (יב) ואלי דבר יגונב, ביאורו

כל

יב וְאֵלֵי דָבָר יִגְנֹב וְחִקָּה אֲזַנְבִּי
 שְׁמִיץ כְּנֶרְדֵּי עַ בְּשִׁעָפִים
 מַחְזִיזוֹנֹת לִילָה בְּנֶפֶל תִּרְדְּמָה
 עַל־אֲנָשִׁים יד פֶּחַד קָרְאֵנִי
 וְדַעְדָּה וְרֹכַע עֲצָמוֹתַי הִבְחִידוּ
 טו וְרוּחַ עַל־פְּנֵי יַחְלֶקֶת הַסִּמָּר
 שְׁעֵרֶת בְּשָׂרֵי טז יַעֲמֹד וּלְאֵל
 אֲבִיר מִרְאֵרֵוֹ תִּמְוֶנָה לְגִגֵּר
 עֵינַי דִּמְמַר וְקוֹל אֶשְׁמָע

וְקָדָא דְלִיה דְמַתִּיל לְשַׁחֲלָא סְרַתִּיחִין
 בְּדַבְּרָא בְּחַטּוּפִיהוֹן וּבְרַבְרָבֵי דְסְתִיזִין
 לְרִיתָא סְתַפְרִישִׁין לְכַבֵּז בְּזַתָּא יא
 הִיכְבָּה דְאַרְיָא יְהוּבֵר סְרַלִית עֲדָאָה
 הִיכְרִין יְהוּבֵר יִשְׁמַעְלָא סְרַלִית זְכוּתָא
 יבְנֵי לְסַטְיָא אֶתְפְּרִישׁוּ סֵן אֹרְחִין
 תְּרִיצִין יא יִשְׁמַעְלָא דְמַתִּיל
 לְאַרְיִין יְהוּבֵר סְרַלִית
 זְכוּתָא וּבְנֵי דְלוּשׁ
 דְמַתִּיל לְרִיתָא יִתְפְּרִישִׁין
 כְּקַהֲלָא יב לִוְהֵי פְרָגִים
 אֶתְאַמֵּר בְּגַסִיר וְאַלִיפֵת
 אֹדְרֵי קַצַּת דְאַתְמָצִי
 כְּנִיָּה יג בְּכַחֲשֻׁבָתָא
 דְסֵן חוּתָא בְּלִיָּיָא כַּד
 נְפִלַת שְׁגָתָא עַל בְּנֵי

ר ש י

אשר נפולו משם על פני כל הארץ: (יב) ואלי דבר יגונב. חחר על חובלתו
 שהוכיחו עד הנה. מה חזק. זכור נא מי הוא נקי אבד: כאשר רחיתי
 וגו'. ועל חודו חידך אלי דבר כבואה יגונב מן הסגנון כדבר גמז. לפי שאין
 רוח הקדש נגלה על כביאי אומות העולם כפרהסיא משל למלך שהיתה לו חשה
 ופלגש כשבא אלל חשחו בא בגלוי וחלל פלגשו בא צסתר וצבניכה כך הקב"ה
 לכביאי אומות העולם. ויבא אלהים א חנימלך בחלום הלילה (ראשית כ')
 וכן ויבא אלהים אל לזן וגו' (שם ל"ח). לבלעם נופל וגלוי עינים (מדבר כ"ג)
 לחליפו בחזיונות הלילה. אבל כביאי ישראל כחוז (שם י"ג) פה אל פה
 אדבר בו במראה ולא בחידות. במדרש חנחומא. מלאתי מונה. ולשון ותקח
 אזני שמץ מנהו שמץ מקלת רוח הצנה: בסעיפים. צמחצנות: (יד) פחד
 קראני. מן הרוח שבא אלי: (טו) ורוח. הוא מלאך שנאמר (תילים ק"ד)
 עושה מלאכיו רוחות: חסמר. הרוח שערת נשרי: חסמר. הוא לשון
 אדם שעמדו שערותיו: (טז) יעמוד. עומד היה צפני ולא הייתי מכיר
 מראהו: דממה וקול. קול דבר חשאי הייסי שומע. ד"א דממה וקול חשמע
 קול שמעתי מדממה אלל דממה לא שמעתי. דממה חלו המלאכי' שאומרים
 שירה כדמתרגם ואחר הרעש קול דממה דקה (מלכים א' י"ט) קול דמשבחין
 בחשאי. משה דממה שמע. מכאן שהראשוני כשחמשו בקול והאחרונים
 צבת קול. כאדם המכה בפטיש וקול ההצרה כשמע למרחוק. וכן הוא אומר:

הרמב"ן

כל זה נראה לעיני כי הלזיקים אינם אובדים והרשעי' אובדים וכרתו, ויש דבר נעלם
 צמני ונגלה לי מקלתו במראות הנבואה וכוא אשר יספר כי פעמים אין המדה כן,
 כייש אויל משריש ולדיק נוכח, ויאמר כייש לו בזה שמץ טעם, כי במראות הנבואה
 נתבאר לו כי הכל בטעם. כי השם לדיק ולא יעשה עולה, ואח"כ יבאר הטעם שלו:
 (יג) בנפול חרדמה על אנשים, כענין בחלום אדבר בו: (טו) ורוח על פני יחלוף,
 כדרך והודי נהפך עלי למשקית: חסמר, פירשו צסס הגאון רבינו האי ז"ל כי הוא
 גלשון משטרות נטופים, מרונ פסדו, וכן סמר שפחדך נשרי: (טז) יעמוד ולא אביר
 מראהו

י האנוש מאלות יצדק אם
 מעשרו יטור גבר יח הן
 בעבדיו לא יאמין ובמלאכיו
 ישים תהלה: יט אף ושבני
 בתיחמר אשר בעפר יסודם
 ידכאום לפני עש: כ מבקר
 לערב יכתו מבלי משים
 לנצח יאבדו: כא הלא נסע
 יתרום בם ימותו ולא בחכמה:

גשא: יד דחולא ערעני
 ורתיתא וסוגעי אברי
 דחיל: טו וזיקא על אפי
 יעבר מצלהבא ערעניא
 בסרי: טז יקום ולא
 אשהמודע חזויה דמו
 יקבר עיני חשש וקר
 סוגעין אשמע: יז אברו
 ואמר אפשר דבר גש
 מאלהא יזכי אם מן
 דעבדיה ידפי גבר:
 יח הא בעבדיו נבייא
 לא ייסין ובאגדו ישו
 עילא: יט פל דבין
 רשיעיא דשרין בקבורה
 טגא די בעפר א

רש

(יח) האנוש מאלה יצדק. בתמיה: ואם מעושהו יטהר גבר. ואם יותר מעושהו יטהר גבר. ומה זה חזירך ילעק: (יח) הן בעבדיו. הלדיקים לא יאמין שלא יחסלו ומוסלקם מן העולם לפני זמנם: תהלה. ל' הוללות: (יט) אף. כל שכן שוכני צתי חומר אשר בעפר יסודם קצרות: ידכאום לפני עש. מן השמים מחיטין את כוחם עד שהן שפלים ונדכאים לפני הרימ' האוכלתן צמותן: (כ) מבקר לערב יכתו. ציוס אחד הם כחותים ונדכאים: מבלי משים. על לב לשונ לקונם: לנצח יאבדו. וגם זה הוא מקר' חסר: (כא) הלא נסע יתרום בם. כמו (ישעיה ט"ו) יתרה עשה. גאווה וחכמתם מתבלע בגופן והנה ניסעת וניסחת כמו (שם ל"ג) כל יסע יתידותיו:

הרמב"ן

מראהו, פראה כמדבר צי: דממה וקול אשמע, כמו קול דממה דקה, והגיד לו התשוב כי אנוש מאלה יצדק: (יח) הן בעבדיו לא יאמין, כדרך בכל ציתי נאמן הוא, יאמר כי האל איננו נועק בעבדיו להגיד להם דרכיו ומקשבותיו ואינם נאמני ציתו לדעת סתריהם וסודותיו: ובמלאכיו ישים בדעתו תהלה, כי הם אללו הוללים שבוא בסודו, כי לא כל דרכיו דרכיהם ולא מקשבותיו מקשבותיהם: (יט) אף, כי בני אדם ידעו דרכיו והם בעפר יסודם, כי הגוף מוסדות עפר והם קלרי ימים: ידכאום, שמדכאים אותם ויתנום לפני עש להיותם מאכל לרימה. או ידכאום שב אל מלאכי מות ידכאום האנשים ויתנום לרימה: (כ) מבקר לערב יכתו, כי מבקר יהיו שלמים וכך רבים ולערב יכתו: מבלי משים, מבלי שיהי' אחד מהם משים על לבו בדבר יאבדו, כי פתחו לפתע ינא שנים: (כא) הלא נסע יתרום בם, הלא תרא' שנסע היתרון והכס אשר בם וימותו ולא נקמ' שידעו ויבינו מיתת' כי נפתע להם המות:

תובחת חיים

ד' (ד) כושל, כאשר היית יודע איש כושל צדעות כחצות, היית מקים חותו במליך וצהערוחיק סכנונה, וכן הצרכים שהיו כורעות ונפלות מן הדעות הנאות, היית מאמן ואומר להם שהרעות הנפלות צאישים שהם

של

על כל העושה והפורענות, כי אין דבר רע יורד עלמעלה, כי בדעת הזו יחזק תיקון המדינה והיסוד בדעות אמתיות כאלה, כי אם היה זה עלר המערכת, היה האדם הרשע מחיר עלמו בעשיית הרעות אחר היומו מוכן להם מן הלידה, ולא היה מקפיד אל הפורענות: כי עתה, ועתה רחיתי כי כאשר בזה אליך מן הרעה והמקרה נלחית בו לבלתי סבלו, וחטאת בדעת הכחז הזה (רא"פ): (ח) האנוש מחלקי ילדק וכו', כי דעת חיוז היה בדבורו הראשון, שכל טובות ורעות האדם הם בגזירה מפאת המערכת, ובעבור זה היה מקלל את יומו, וע"כ תפס עליו חליפו במענהו הראשון ואמר שאם היו כל הטובות והרעות בגזרה, היה הלדיק והרשע ג"כ בגזרה ורא"ח שאמר שיהיה הלדיק לדיק מלד גזרת השם, ורא"ח לו האנוש מאוקי ילדק, ואם מעשהו יטהר גבר כלומר האם האדם הוא לדיק מלד גזרת השם או יטהר מלד גזרת עושהו, (ותיבת מאלוה, כמו מן אלוה, וכן מן עושהו והמ"ס חיכו. ליתרון) (ובל"ח) *Er kommt der Mensch durch den Ewigen, wird der Mann durch seinen Schöpfer rein ?* (יח) הן בענדיו לא יאמין וכו' כלומר אפילו במלאכיו וענדיו לא ישים בהם כל קיום שלא ישתנו (שלא יחטאו), אף שוכני בתי חומר שהם משתנים תמיד מלד טבע היסודות שהורכבו מהם שאין ראוי שישים בהם כל קיום, להיות האדם בהכרח לדיק או רשע שלא יוכל להשתנות מן הלקות או מן הרשעת מלד בחירתו, ואחר שהלדקת והרשעת בחירת האדם, הנה בהכרח שיהיו בכלן טובות או רעות כמשכת לבחירה. ולא כמו שאתה חושב שהכל הוא בגזירה, והמשיך דבורו לזה, להלן כי לחויל יהרוג כעם וכו' עיין לקמן — (מהר"י אלבו) (כ) מבקר לערב יכתו, כי בבקר יהיו שלמים ולערב יכתו. מבלי משים, מבלי שיהיה אחד מהם משים על לבו הדבר, לנלח יאבדו מעולם הנפשות תאבד נפשו ולא תהיה לה השארות: (כא) הלא נסע. פעל עבר מנפעל, ורא"ל נעתק והלך לו. יתרה יתרון שלמות נפשו השכלית מעל הצעלי חיים, ע"ד שאמר דוד ע"ה אדם ציקר גל ילין כמשל כנהמות כדמו:

שיתאסידון ידבקנן
 קדם זחלא : כ מצטר
 לרש משתפסין מן
 דלית משוי להון ארפא
 לעלא א יהא בדון :
 כא הלא מדלית זכותא
 להון אנפל סעיד סנהון
 ימותון ולא בקבמתא :
 א קרי כרון האית עני

איוב ה.

א קרא נא ה'יש עונך ואל-
 מי מקדשים תפגרה: ב כי
 רש"י

ה (א) קרא נא. ע"כ דבר הנבואה. מכאן ואילך חזר לתוכחתו. לעק הרבה מי יענך: ואל מי מקדושים. הגזרים זאת עליך תפנה להלחם אתו:

ה (א) קרא נא פיש עונך, בתלונתך להיות עוזר אותך בדבריו: ואל מי מקדושים תפנה, לענת אותך, אין אדם מהם שיאמ' כמוד וישוה לך בהיותך מנעט בייסורין (כ) רי

לְאִוִּיל יִהְרַג כַּעַשׂ וּפְתָהּ
 תְּמִית קִנְאָה: ג אֲנִי רָאִיתִי
 אִוִּיל מִשְׂרִישׁ וְאַקּוֹב נִוְרוֹ
 פְּתָאִם: ד יִרְחֶקוּ בְּנֵי מִישַׁע
 וַיִּדְבְּאוּ בַשַּׁעַר וַיֵּיזֶן מִצִּיל:
 ה אֲשֶׁר קָצִירוֹ וְרַעַב יֹאכַל
 וְאֵל־מִצְנִים יִקְחֶרוּ וְשֹׂאֵף
 צַמִּים חִילָם: ו כִּי לֹא־יֵצֵא
 מִעֶפֶר אֲזֶן וּמֵאֲדָמָה לֹא־

לְד וַיִּסַּן מִן קִדְשֵׁי־א
 וְהִתְפַּנֵּי: ג אָרוֹם לְשִׁמְיָא
 וְקִטּוֹר רוֹגְזִיָּה דְקִירִים
 וְשִׁבְרָא תְּמִית מְנַגָּא
 דְרִהֲתָא: ג אֲנָא חֲמִית
 שְׂמִיָּא דְכִתְנֵי צִיב
 וְלִטְמִית מְדוּרֵיהּ
 בְּהִיָּף: ד כְּתִרְחֶקִין
 בְּנֵי מִשְׂרִישׁ וְאַקּוֹב
 דְאֵתִי וַיִּשְׂפֹּן
 בְּמִשְׂעָנָא דְגִהָנִים בְּיוֹם
 דִּינָא רַבָּא וְלִית דְּפָצִי:
 ה דִּי חֲצִדִּיהּ בְּפִינִי
 יִכְרֹן וּפּוֹלְכוּסִין בְּמִנִּי

רש

(ג) כי לאויל. כמוחך יהרג כעסו וחלו היית שוחק שמח חסוד מדת הרחמים
 עליך. קנאה. היא כעס וחמה כמו (דברים ל"ג) הם קנאוני: (ד) ירחקו
 בניו. זי היא קללה שקיללתיו: וידבאו. לגש הוא. ידוכאו. ואם הוא
 נקוד רפי משמש ידכאו אחרים: (ה) אשר קלירו. של רשע: רעב יאכל.
 כי ימות רשע יבואו הרעבים שקילץ בחייו וישתלמו גזילותיו מנכסיו: ואל
 מלכים יקחהו. כמו ויקחו אליך (שמות כ"ה) כלומר ללורך העני הנושע
 מלכים וכלי זין של רשע זה יקחהו השופט הממונה לכך: ושאף. ובלע איש
 איש מן הצמים שגזל בחייו: חילם וממונם שגזל זה בחייו: (ו) כי לא ילא
 מעפר. מכה הנחה על אדם לא לחנם הוא ולא מן העפר תלמחו: און.
 הוא לשון שבר: (ז) כי אדם לעמל יולד. כי אי אפשר שלא יחטא ויקבל עמל
 בחטאו. לקבל פורענותו ואינו כצני רשף שהם מלאכי' ורוחות שהם יגביהו

הרמב"ן

(ג) כי לאויל יהרג כעש, צבוא עליו שלא ברצונו: יפוחה תמית קנאה, לער שהוא
 מער עצמו כאשר לא ילחמו דרכיו בכל עת. קנאה וכעס אחד הם בכל מקום, כמו
 הם קנאוני בלא אל כעסוני בהנליהם: (ג) אני ראיתי אויל משריש, כאשר גזר כי
 הדיק טוב לו והרשע רע לו, שב לבאר מה שלקת אזנו במראות הנבואה, כי אם יש
 פעמים שרואה אוילים ורשעים עושים שורש למעה, רק יראה כי מיד הם נכרתים
 ואובדים: ואקוב נהו פתאום, כלומר ראיתי בלבי קללה נאה על נהו מיד פתאום:
 (ד) ירחקו בניו מישע, הם עלמם מרחיקים את נפשם מכל התשועה: וידבאו, כמו
 יתדבאו בשער לעיני הזקנים וכל העם ואין מליל אותם: (ה) אשר קלירו רעביאכל,
 הרשע עצמו נימיו יאכל כל רעב קלירו: ואל מלכים יקחהו, ואם יקחהו הוא מנין
 הקולים גבלים יקחו אותו, כי תעלה ארצו שמיר ואיש: מצנים, יקסר אות הכפל,
 מן וללנינים בלדיכס. או זהיה יקחהו שב אל הרעב הנזכר, כי ילקע קלירו מנין
 הקוחים: ושאף, כל למא חיל הרשע: וממונם: שאף כמו באות נפש שאפה רוק,
 והתרגום אמר וא מלכים יקחהו, ופולמוסין במאני זויני ידברוניה, פתר לנים מן
 ונושא הלנה לפניו, כאלו אמר וא אנשי המלחמ' יקח ויאסוף קלירו כי הם יאכלוהו:
 (ו) כי לא יצא מעפר און, יאמר על התלחות הנחות על אדם לא על חנם נחות עליו
 ולא

תרגום

זָנָא יִדְבָרוּנִיהּ וַיְבִיחַ
 לְסַטְיָסִין גְּכַסִּיהוּן :
 וְאָרוּם לָא נְפִיק בְּעַפְרָא
 שְׁקַר וּמִן אֲדַמָּתָא לָא
 יִרְבִּי לַעוֹת : וְאָרוּם בְּרִ
 נֶשׁ לְמַעַי בְּאוֹרֵיתָא
 אֲתַבְּרִי וּבְנֵי מוֹיִקֵּן
 בְּגוֹבְהָא יִטּוּכִין :
 ח"א אָרוּם בְּרִ נֶשׁ
 לְלִיעוֹת אֲתִילִיד
 וְסוּפוּהִי הִיךְ גִּצִין
 דְּנַתְרִין מִן גּוּמְרִיא
 וּמְתַגְבְּהִין הִיכְדִין יַעוֹף :
 ח בְּרִם אָנָּא אֲתַבַּע

יִצְמַח עָמָל : וְכִי אָדָם לְעָמָל
 יוֹלֵד וּבְנֵי רֶשֶׁף יִגְבִּירוּ עוֹף :
 ח אֹלָם אֲנִי אֲדַרְשׁ אֶל-אֱלֹהִים
 וְאֶל-אֱלֹהִים אֲשֵׁים דְּבִרְתִּי :
 ט עוֹשֶׂה גְדוּלוֹת וְאֵין חֶקֶר
 גְּבֻלָּאוֹת עַד-אֵין מְסָפֵר :
 י הַנּוֹתֵן מָטָר עַל-פְּנֵי אֲרֶץ
 וְשֹׁלַח מַיִם עַל-פְּנֵי חוּצוֹת :
 יא לְשׁוֹם שְׁפָלִים לְמָרוֹם

רש"י

עוף ואינם מן התחתונים. ס"ח יגזיהו לעוף ולהיות מן התחתונים לשלוט
 בהם שטן וילך הרע: רשף כמו רשפי קשת (חילים ט"ו) כשהחץ מעופפת
 נקרא רשפי לשון עוף ס"ח: ח) אולם אני אדרוש. חס היו באים עלי
 יסורים הללו. הייתי דורש אל הקב"ה בחפלה ובתחינה ואילו הייתי שם
 דברתי צדקסה: (י) הנותן מטר על פני ארץ ישראל ושולח מים על פני חולות
 על ידי שליח לשאר ארצות: (יא) לשום שפלים למרום. הוא נותן את המטר
 והוא מפר מחשבות ערומים שמרמין להפקיע שערים ולקנות שדות העניים

הרמב"ן

ולא מן הארץ תלמחנה רק על מעאיו, ולכן הרשעים אונדים כאשר הגיד: (ז) כי
 אדם לעמל יולד וגו', (ח) אולם אני אדרוש א אל, אלה הפסוקים קשורים, יגיד
 כי האדם יולד להיות לו עמל וכעס בקייו ולא יוכל להנצל ממנו, כי הוא בעלמוית'
 הביאו עליו כאשר בני רשף הושם בתולדותם להתעופף, אך איננו מיחס זה רק לאל:
 ואל האלהים אשים, ההנהגה הזאת, לא א כוכב ומזל בלתי לה' לכו, כי נמשפע
 יעשנה על פשעיהם, כי הוא (ט) עושה גדולות ונוראות, משפיל ומרוסס ומיפר
 מחשבות ערומים, הם המתחכמי' לעשות מעשיהם בעלה וקכמה כפי דעתם, והוא
 מצטל עלתם, כי הוא יודע כו הברות הנאות עליהם וניטול העלה שלהם לטובתם,
 והם אינם מנינים הטוב' היא אם רעה, והוא לוכד גם החכמי' בעלי הכוכבי' והמזלות
 באות' ערמה אשר חשבו, כי לו לנדו היכולת לא למזלות, והוא תקוה לדלים ולאכיוני'
 המלפים אליו, וא"כ אשרי אנוש יוכיחנו אלוה ולא ימאס מוסרו: ובני רשף, בני העוף
 וכן ולחומי רשף שתרוממו אכילי עוף. וי"ל עוד בני רשף ניכולות הגחלים, מן רשפיה
 רשפי אש שלהנת יה, ר"ל כי אדם לעמל יולד ולהיות הגחלים מעופפים עליו תמיד,
 וכן אמר התרגום ארום בר נש לליעות אתיליד וסופוהי היך גילין דנתרין מן גומריא
 ומתגבהין היכדין יעוף: דברתי. הנהגתי, כמו דוברות בים, בתוך הדברו:
 (ט) עושה גדולות ואין חקר, יספר כי האל ידון עמים נפרט ובכלל, כיתן המטר
 וימנענו על מעשיה' לרומם ולהשפיל, וע"כ אשים אליו דברתי בהביאו לרה על היקיד,
 והנה בכל הדברים שנהם תשמישו אל עולם אין דבר נפסק ויבא לעיתים זולתי המטר,
 כי השמש והירק לא ימותו, והנהגת הגלגל בכל מערכת הטשרתים תמידים נלכת
 והגשם ימנע, ואם יאריך מניעתו ימותו רוב השפלים, ע"כ יביאו ממנו ראי' נספר
 הזה ויזכרוהו פעמי' רבות להירבות השגחת האל בשפלים: (יא) לשום שפלים למרום.

הס

וְקָדְרִים שָׁגְבוּ יִשַׁע : יב מִכַּר
 מִחֲשָׁבוֹת עֲרוּמִים וְלֹא תַעֲשֶׂה שָׁנָה
 יְדִיהֶם הַוְשִׁיָּה : יג לִכְד
 חֲכָמִים בְּעֶרְמָם וְעֵצָת
 גַּפְתָּלִים גְּמָהְרָה : יד יוֹמָם
 יִפְגְּשׁוּ חֶשֶׁךְ וְכִלְיָה יִמְשְׁשׁוּ
 בְּצַדִּיקִים : טו וַיִּשַׁע מִחֶרֶב
 מִפִּיָּהֶם וּמִיד חֲזָק אֲבִיוֹן :
 טז וַתְּהִי לְדָל תִּקְוָה וְעֵלְתָה
 קִפְצָה פִּיָּה : יז הִנֵּה אֲשֶׁרִי
 אֲנֹכִי יוֹכִיחֵנוּ אֱלֹהִים וּמוֹסֵר
 שִׁדֵי אֶל-תְּמָאִם : יח כִּי הוּא
 יִבְאֵר וַיַּחֲבֹשׁ יִמְחֵץ וַיִּדְרֹ
 תִרְפִּינָה : יט בְּשֵׁשׁ צָרוֹת
 יִצְלַךְ וּבְשִׁבְעַ וְלֹא יִגַּע בְּךָ

אוֹלָפֹן מִן הַקִּיפָא
 וְלֹאֲלֵהָ אֲשׁוּי מִלְתִּי :
 ס עֵבֶד רִבְרֵקֵן וְלִית
 סְכּוּם פְּרִישָׁן עַד דְּלִית
 מְנִין : י דִּיהַב מְטָרָא
 עַל אֲפִי אֲרַעָא דִּישְׂרָאֵל
 וּכְשֶׁדֶר כִּיָּא עַל אֲפִי
 מְחֻזִּי עַמְמִיָּא : יא
 מְטוֹר לְשׂוֹאָה מִכִּיבִי
 אוֹלְצָנָא לְרוֹמָא
 וְאוֹכְמִי
 סְסַפִּי נֹתָא הַקְפּוֹ
 פּוֹרְקָנָא : יב דְּבַטְל
 מִחֲשָׁבְתָהוֹן דְּמִצְרָאִי
 דְּחַפִּי סוֹ לְאֲבִיאָא
 לְיִשְׂרָאֵל וְלֹא עֵבֶדָא
 אִי דִּיהוֹן מְלִכָּת
 חֲכַמְתָּהוֹן : יג מֵאַחַד
 חֲכָמִי פְרַעָה
 בְּחַבִּימוֹתָהוֹן וּמְלִכָּת
 אֲסַטְגִּינֹתָי עוֹקְמִנָּא
 אוֹתִית עֲלִיהוֹן : יד בִּימָם
 יַעֲרַעֵן חֶשֶׁךְ וְהִיד
 לִי לִיָּא וְיִמְשְׁשׁוֹן

ר ש י

זמעט תזוהה : (יב) ולא תעשינה ידיהם תושיה • חותה עלה שדימו לעשות :
 (יג) נמחרה • כל העלה העשויה צמחירות היא סכלות : (יד) יומם יפגשו
 חושך • שאין עלתם מתקיימת ונעשית • ואור חכמתם נהפך לחושך :
 (טו) ויושע • את הנכסלים מחרב • ומחיצה חרב מפיהם שהיו כצורים
 לבולעם ומתחזי' להשמידם ומיד חזק תושיע אביון : (טז) ועולתה • העלילה
 והרשעה • כמו (חילים ס"ד) יחפשו עולות עלילות : קפצה • סגרה כמו לא
 תקפון : (יז) הנה אשרי אנוש וגו' • ציטורים • וכשם שהוא (מרפאים)
 מכאוב של אלו • כך חני אדרוש אליו על יסורין אלו יבואני • והיה לך לקבלם
 ולא למאסם : (יט) בשש לרות • כשיצאו לעולם יללך • על ידי יסורין
 שנתייסרת בהם • וגם כשיע' כשתבא לא יגע בך ועכשיו הוא מונה אותם :
 (כא) בשוט לשון של שטן תחבא • או הן השבע לרות רעב וחרב לשון וטוד

הרמב"ן

הם העניים השפלים או כל בני העולם, כי צהדר המטר ימותו כלם : (יב) ולא
 תעשנה ידיהם תושיה, ולא יעשו דבר רק אין ותוהו מעשיהם, כי תושיה נגזר מן יש:
 (יג) ועצת נפתלים, מחשבות המתחכמים בערמתם לוכדות בני אדם בנפתוליהם,
 אשר נפתלו עמהם ועלת נמהרה ונהרסת : (טו) ויושע מקרב מפיהם, יחסר וי'ו
 כמו ראובן שמפון, ויושע אביון מקרב ידם ומשיניהם: ומיד חזק, או מקרב מפיהם
 מקרב לשונם : (יז) ומוסר שדי אלתמאס, יודיע אליו כי אם באה עליו לרה והוא

לדיק

רַע: כ פָּרַעַב פָּדָה מִמֹּרֶת
 וּבְמִלְחָמָה מִיַּד חֶרֶב:
 כֹּא בְשׁוּט לְשׁוֹן הַחֲבָא וְלֹא
 חִירָא מְשׁוּד כִּי יָבוֹא: כג לְשׁוֹד
 וּלְכַפֵּן תִּשְׁחַק וּמַחֲיֵת הָאָרֶץ
 אֶל-חִירָא: כג כִּי עִם-אֲבִי
 הַשָּׂדֶה בְּרִיהָהּ וְחַיֵּת הַשָּׂדֶה
 רָשָׁלְמָה-לָּהּ: כד וַיֵּדְעָתָּ כִּי-
 שְׁלוֹם אֲהַלֵּךְ וּפְקַדְתָּ גֹוֶה
 וְלֹא תַחֲטֹא: כה וַיֵּדְעָתָּ כִּי-
 רַב זְרַעַךְ וְצִאֲצִיאֵיךְ כְּעֵשֶׂב
 הָאָרֶץ: כו תָּבוֹא בְּכֹל־אֵלֶי-
 קָבֵר בְּעֵלּוֹת גְּדִישׁ בְּעֵתוֹ:
 כז הִנֵּה-זֹאת חֲקִרְנוּהָ כִּן-הִיא
 שְׁמַעְנָה וְאַחֲרָה דַע-לָךְ:

בְּמִיָּהָרָא: פּוּוּפְרָק עֲמִיה
 סָן קְטִילָא דְפּוּוּהוֹן וּסָן
 יָר מִלְךְ תַּקִּיף עֲסֵא
 חֲשִׁיבָא: סו וְדוֹת
 לְמִסְבְּנָא סְבָרָא וּנְבִלְתָא
 דְרִשְׁעֵי טַפִּית פּוּסָה:
 יי הָא מוּבִיה דְאֲבָרָהִם
 גְּבָרָא חֲסִידָא דִּיכְסִנְגִּיה
 אֱלֹהָא וְאַנְתָּ יִשְׂרָאֵל
 מְרֻדוֹתָא רִשְׁרֵי לָא
 תְּרַחֲיק: יח אַרוּם הוּא
 סִיחֵי כִּיבָא וּמְעַל
 סַמְחִירָא יִסְחֵי וִידוּי
 סַסִּין: יט בְּשִׁית עֲקַתִּין
 יִפְצֹנְךָ וּבְשִׁבְעֵתָא לָא
 יִקְרִיב בִּיךְ בִּישׁ: כב כְּכַפֵּן
 דְּמִצְרִים פָּרַקְךָ מִמוּהָא
 וּבְקִרְבָא דְעַמְלַק מְקַטּוּל
 סִיפָא: כא בְּנוֹקָא דְלִישָׁן
 דְּבַלְעָם הַטְּמֵר בִּינֵי
 עֲנַנְיָא וְלֹא תִדְחַל מִן
 חֶבֶל מְרִנְיָא כִּד יִתִּי:
 כג לְחַבֵּל סִיחֹן וְרֵאזִיצִין
 מְדַבְּרָא תִגְחַךְ וּסָן

ר ש י

וחית הארץ והם ליסטים: (כג) אבני השדה. מין אדם הן: וחית היער.
 היא שנקרא גרוס"ח זלע"ז grase (זל"ח fett) חו היא חית השדה ממש.
 ובלשון משנה תורת כהנים נקראים אדני השדה: השלמה לך. יהיה לה
 שלום עמך: (כד) וידעת כי שלום אהליך. וחו זבל מקום חיה בטוח:
 כי שלום אוהלך. ופקדת כוך ולא תחטא. כמו חל השערה ולא תחטא
 (שופטים כ') וזו היא השביעית שמצינו למעלה: (כו) חבא בכלח אלי קבר.
 שתליל מן הדבר: בכלח. אין סמך במקרא להבין מליצתו. ולפי ענין
 המליצה יפחד וילמד מעניינו שהוא לשון גמר ציטול התבואה כזו שנישלה
 כל לורכה. ורז"ל פירשו זבלח בגימטריא ששים שנה: בעלות גדיש. כאשר
 נסתלק הגדיש מן הקרקע בעתו:

הרמב"ן

לדיק מוסר אלהים הוא שיוכיס אותו ונסוף יוליאנו: (יט) בשש זרות ילילך, בעבור
 היות שבע סוף החשבון נהגו בו הכתובים כמו ונשבע דרכים, כי שבע יכול לדיקוקס
 ורנים כן ואחו בשש זרות להוסיף ונשבע: (כד) ולא תחטא, לא יקרך שום עונש נשום
 ענין ההוה כמו אם יקרך שום עון: (כו) חבא זבלח אלי קבר, מלה מורכבת
 כאומר חבא לקבר זבלחו לך, ר"ל תמות בזוקן כמו כמת זבחרות מן ולא גם לחה:
 (כז) הגה זאת תקרנוה כן היא, כי הלדיקים מליתים והרשעים אונדין, ויש רשע
 מלית אצל סופו אצל הוא וזרעו, ויש לדיק נוכח זשוסר להים וסופו סלוה ושלום:

ד' (נ) בי לאויל וכו' והמשיך חליפת חת דבריו ואמר כי לאויל יהרז כעם ופוחה תמית קנאה, להורות שיש נכאן רעות נאות על האדם מלד נחירתו, כמו הרעות הנמשכות אל הכעס ואל הקנאה, ואחר שיש נכאן פעולות נחירות ורעות נמשכות חליהן, הנה הוא נהכרח שהרעות הנאות על האדם שלא מלד נחירתו, שהן נאות על לד העונש. ולזה אמר בסוף דבריו הנה אשרי לנו חלוקי וכו' כי הוא יכאיב ויחנש וכו' וזהו דעת הלדיקים מאנשי העיון, שכל רעות האדם וטובותיו הם על לד הינוש והשבר בדעת חליפו. (מהר"י חלבו): (ג) אגו רחיתי אויל משריש, שכבר השיג ממון, ומתוך כיליותו חי חיי לער, ואקוב כוהו פתחום, ואמרתי שלא תכה להורישו לנניו, וזה כי חמנס ירחקו נניו מיטע שלא יניח להם אוהבים שיעזרו אותם, ונזה ידכאו בשער ואין מליל, והטעם שאמרתי שתקראנה אותו כאלה הוא, אשר קלירו רעזיאל, כי רחיתי שהיה אוכל קלירו ברעז ולא כדי שישבע מחוך כיליותו: ואל מצינים יקחהו, והיה לוקט אותו הקליר גם מצין הקולים כדי שלא ישאר ממנו לעניים ולאובדים כרחוי. ושחק למים חילים, ונכן יקום חיזה ליסטים או תקיף אחר המות וישחק ויבלע חילים זנכסיהם של נניו החכרים מצלי חין אוהב וריע לאזיהם שיעזרם: (מר"ע ספורנו): (ז) כי אדם לעמל יולד, כי חמנס האדם כולד לעמל אחד בלבד, והוא להוליא שכלו מן הבח אל הפועל להדמות ליוצרו בעיון ונמעשה כפי האפשר, והדברים ההכרחיים לזה יושגו על נקלה: וכני רשף, התאוות הגופניות יחמו כחנור: יגזיהו עוף, לנקש מותרות, ונזה ירצה עמל ואון צין אישי המין האנושי. (ספורנו): (י) הנותן מטר על פני ארץ וכו' לשום שפלים למרום וקודרים שגבו ישע, אמר כי במטר שחי תועלות, האחת שבנתינת המטר על פני הארץ, התועלת הוא לשום הצמחים השפלים למרום, כלומר שיגזיהו נלמיחחם על הארץ. והתועלת השני הוא ושולח מים על פני חולות נישוב מן האנשים, וזה בעבור שהאנשים הקודרים מחמום השמש, יתלחלח גופם ויוכלו להתקיים, וזהו וקודרים שגבו ישע (עיין יותר מזה להלן ל"ו כ"ח), וזהו רחיה על ההשגחה ממליחות המטר: (יב) מפר מחשבת ערומים וכו' לוכד חכמים וכו', ג"כ רחיה על ההשגחה הפרטית על האדם, אשר נראה כמה חכמים ערומים, משתדלים נסבות נאותות להוליא מחשבתם לפעל, להגיע הרע לאישמה, ולא תשלם מחשבות' שהגיע לפעל, אדרבה אוחן הסבות בעלמן שיחשבו שיגיע נהן הרע לזולתם, הן סבות להגעת הטוב כמו שקרה לאחי יוסף, ולשחול שחשב להפיל נהן את דוד היו סבות הללחתו. ואחר שאנחנו נראה כמה רשעים ישתדלו נהגעת הרע לכמה פתחים ולא יעלה בידם, וזה רחיה שהפתחים הם נשמרים מלד ההשגחה, לא מלד חכמתם, כמאמר דוד שומר פתחים ה' וכו', וזה שאמר חליפו מפר מחשבת ערומים וכו', לוכד חכמים בערמם וכו' עד פסוק י"ז (מהר"י חלבו): (כז) הנה וכו' והעקר העולה מן המענה הזה אשר השיב חליפו יהיה נארנעה דרושים. (ח) שחליפו היה מאמין נהשגחה פרטית, וכל

מה שיפול על כל אישי האדם מן הרעות, יניעו עליהם במשפט על כל העונש, ואף על הלדיקים, שאין לדיק בחיך אשר לא יחטא, ומה שיחשוב האדם בהגעת הרעות עליו, שהם יהיו בזולת מרי הגה יפלו מלד החולת והפתחות, כמאמר הכתוב חולת אדם חסלף דרכו, ומה שהביא אליפו רחיה בדבריו חלה הוא מה שביאר, שמעולם לא ראה לדיק נשחת לגמרי, ואיפה ישרים נכחזו, כי בהשארם יורה על ההשגחה הפרטית המעמידם, כאומר זכור נח מי הוא נקי אנד וכו', אבל הרשעים יהיו נשחתים לגמרי ונחיהם, ונדור אחר ימח שמים, ולכן לא היה ראוי לחיוב לבחור המות, אחרי היותו עודנו חי ציד ה' היכול האמתי להטיבו אם ילדק במעשיו.

(3) מה שהביא אליפו טענות רבות בדבריו חלה על אמתות ההשגחה הפרטית, במה שראה במעייפיים ונחזיונות לילה דברים נבואיים נמשכים מאת אדון כל הארץ. (ג) מה שהוסיף אליפו ליסר את חיוב במחשבתו הכחזת, ושאיך ראוי שייחוס לה' עול, חס לגדל שלמותו בלי שעור, כי מי שהוא שלם בתכלית השלמות, לא ייוחס מחסו עול, וע"ז אמר עשה גדולות עד אין חקר, אבל מי שיחשוב בהגיע הרעות בזולת מרי לדעחו, הם במצח הבחירה האנושית החסרה, וחולת האדם אשר אינם רעות מחסו ית' כמו שבארנו, ומזה הלד אפשר שיגיע הרע לטובים אבל לא יתקיי, וטובה לרשע, וגם זה לא יתקיים, כאמרו חני רחיתי חויל משריש וכו' (ד) מה שהזכיר עוד אליפו בהרחות ההשגחה על הפרטים מענין המטר, לפי שהמטר לדעתו חרד בחכמת חלקים בסדור קדום נלחי ולא במקרה, כי המקרה הוא על המעט, ואנחנו נראה כי צירדת המטר חנעל עלת הרשעים, המעמיקים לבלוע הלדיקים. (ח"פ):

תרגום

איוב ו.

קשריה עוג דקיה
 קפיה קרא דארקא לא
 תרסל: כג ארום עם
 לוחי אבנא דאיהויבו
 כסוקבי כסקלא הנקר
 יכנעמי ד קה ירין
 קפיה קרא אשקיש
 עקר: כג והגדע ארום
 שלם בית אלקנה
 השפין סדור כיה ספקנה
 ולא הנקין: כה והגדע
 ארום סניעין קנר וכני
 קנר היר עסקא דהקלא
 טיפעל בשלימות שגנה
 כבוקא קבוקתא הין
 ססק גרשקא בעדניה:
 כיהא דא פשקא יקנה

א ויען איוב ויאמר: ב לו
 נשקול ישקל בעשי ורהי

ר ש

מענה איוב: (3) והורתי. שברי: ישאו יחד. עם משקל שכנגדם. ואפי' הם חול ימים יכבד ממנו: (ג) לעו. מגימגמין כאדם שאין זוכח להולית דבר מפיו כתיקונו. וכן ושתו ולעו (עובדיה ח') שכן דרך שיכור

הרמב"ן

(א) ויען איוב ויאמר: (ב) לו שקול ישקול בעשי, ענין המענה הזה כי ישת איוב על טענת איפו אשר אמר לו מוסר האל תמאם כי הוא יכאיב ויחבש, יאמר אם האלה הוא מייסר אותי מה כתי כי איתל עד שיעבור המוסר הזה, כי רב לערו מהיותו דרך נסיון, וכנגד הטענות האחרות אשר אמר אליפו, כי הוא רואה הרשעי' נכרמים והלדיקים נמלטים מכל רעה, ומזה יודע כי הכל במשפט ואין מיתה בלא חטא ואין ייסורין בלא עון יטעון דרך תלונה, הנה כי לבא לו עלי ארץ וכי ימיו קלו מני ארבע, והאדם ומייו אפס ומהו ואין זכותו מליל אופו פן המות, וזאת תשובה על הלדיקים.

כי

בְּמֵאוֹנִים יִשְׁאַרְיָחַד : ג פִּי
 עָתָה מִחֹל יָמַי יִכְבֵּד עַל-
 בֶּן דְּבָרִי לָעוֹ : ד כִּי חֲצִי שְׂרִי
 עָמְדִי אֲשֶׁר חָמַתָּם שָׁחַר
 רוּחִי בְּעוֹתֵי אֱלֹהֵי יַעֲרֹכוּנִי :
 ה הִינְהִיךְ פָּרָא עַל־יַד־שָׂא
 אִם יִגְעַר-שׁוֹר עַל־בְּלִילֹו :
 ו הִיאֲכִל תָּפֵל מִבְּלִי־מֶלֶח
 אִם־יִשְׁטַעַם בְּרִיר חֲלָמוֹר :

הַבְּדִין הִיא קְבֻלָּה
 וְאַתָּה דַע לָךְ : א וְאַתִּיב
 אִיּוֹב וְאַמַּר : ב מֵאִים
 כִּתְקַל יִתְקַל רוּגִי
 וְאַתְרֵשְׁהִי בְּמִסְחָתָא
 יִשְׁלֹן כִּתְרָא : ג אָרוֹם
 כְּדוֹן יִתִּיר מִחֲלָא דִּיקָא
 יִתְקַר בְּגִין בֶּן מִלִּי
 כִּשְׁתַּלְתֵּינָן : ד אָרוֹם גִּירִי
 שְׂרִי בְהַרִי דִּי אַרְסָהוֹן
 שְׁתִּית רוּחִי בְּיַעוֹתָא
 דְּכִן קָדַם אֲלֵהָא יִסְדְּרוֹן
 לְקַבְלִי : ה הָאֶפְשָׁר
 דְּמִבְּרִים מְרֻדָּא עֲלוּי
 דְתָתָא הִיךְ יִגְעִי תִרָא
 עַל אִסְפָּסְהִיָּהּ הָאֶפְשָׁר

ר ש י

לגמגם בדבריו : (ד) חמתם. ארם שלהם דרך פרסיום לתת ארם של נחש
 בחייהם : (ה) הינהק פרא וגו'. כלומר וכי לחנם אני זועק והלא זהמה
 שזטה אינה כוהקת בזמן שיש לה דשא. וכן שור לא יגעה חלא ח"כ חין לו
 בליל חנואה: בפרא כוהג ל'נהק. ובשור לשון געויה: (ו) היאכלתפל.

הרמב"ן

כיעכ"פ יש לדיק אונד בלדקו, ועל הרשעים אמר כי כאשר לרקושל לדיק לא יזילנו
 כן אם חטא לא היה ראוי במשפט היושר לקבל ייסורין יותר כי מעיקר בריחתו להנל
 דמה, הוא שאמר מאסתי לא לעולם אחיה קדל ממני כי הנל ימי, ויקזור זה הענין
 בשאר המענות עוד, כמו שאמר אדם ילוד אשה וגו', עד שעה מעליו ויחדל עד ירכה
 כשכיר יומו, ויטעון עוד איכה יגדל בעיני האלהים לפקוד עליו פשע ומטאת והוא
 ופשעו חין חלל האלהים. וזה המאמר יורה כי יעלה על דעת איוב אולי חין ההשגחה
 העליונה דנקה במין האדם יותר משאר הנבראים השפלים שאין ההשגחה והשמירה
 בהם, רק לקיים המין לא לענוש האישים מהם ולא לזכותם, והכל ממעלת הנורא
 וגדולתו ופחיתות השפלים חללו, וזה כנגד מאמר איפו שאמר וא אלהים אישים דברתי
 כאשר פירשתי אלה טענותיו במענה הזה, וזה פי' לו שקול ישקול כעשי, יאמר מי
 יתן וישקול כעשי הלער והכעס הנעשים לי וההוה שנאה עליו ישאו אותה יחד עמי:
 (ג) כי עתה מחול ימים יכבד, המשקל או אחד מהם: על בן דברי לעו, נמתו ונבלעו
 מלשון ושתו ולעו. ואחרים פירשו כי אליפו הוכיח אותו על כעסו, באמרו כי לאויל
 יהרג כעס, והשיב איוב חין לתפוש עלי בכך כי חין לי כעס לפי הוותי, כי אם ישקל
 כעסי בכף אחת והוותי בכף אחת מקול ימים יכבד ההוה על הכעס וא"כ הי' ראוי
 להיות תכבד: (ד) כי חצי שדי עמדי, כאומר מדוע לא יכבד לערי מן החול כי האל
 נעשה כאויב לי ומורה כי חלים אשר להם סימה כדרך חלי אויב המשוהי' בחמת נחש:
 בעותי אלוה, יערכו מלמ' כנגדי. וסנה זה כנגד איפו אשר יגזור שאין רעה נהיתה
 בו רק מאת האל ומנשמת רוחו לענות הרשעים או מוסר מאתו ללדיקים ואל ימאסו
 איוב, ע"כ יאמר איוב כי חפס גדול נעשה לו שיבואו אליו לרות גדולות מאת הנורא
 לנסות אותו, והיאך לא ימאס' כי חין לו כח להנל' רק שיבקש מהא שידכאהו וימיתו,
 כי טוב לו אז מסבול המוסר הזה: (ה) הינהק פרא עלי דשא, יאמר כי לא על חנם
 יכעס וילעק כי אפילו הקיות והבהמות אינם זועקים כשיש להם לרכס רק מפני
 הוותו ילעק. והחכס ר' אנרס פי' כי זה יאמר כנגד אנריו שהם יושנים בטח ולא
 ילעקו

וּמַאֲגָה לַנְּגוּעַ נִפְשֵׁי הַמָּוֶה
 כְּדוֹי לַחֲמִי: ח מִיִּיְהוָה תָּבוֹא
 שְׂאֵלְתִי וְתִקְוֹתֵי יִתֵּן אֱלֹהִים:
 ט וַיֵּאֵל אֱלֹהִים וַיִּדְבַּר אֲנִי יְהוָה
 יְדוֹ וַיִּבְצַעַנִי: י הִתְרַיֵּעוּד
 נַחֲמָתִי וַאֲסַלְדֶּרֶת בְּחִילָה לֹא

דָּמָה אֶבֶל תִּבְשִׁילָא
 כְּדִלִית מְלַחָא אִין אִית
 טַעַם בְּחִלְבוֹן בְּעָתָא
 וְחִרְבוּנָא: ת"א כְּמָה
 דְּלֹא בְּהֵאבְרַתִּי בִּשְׁשׁ
 בְּלֹא מְלַחָא הִכְרִין לִית
 פַּעֲקָא כְּדִי דֹא דְחִלְמוּנָא:
 י סְרִיבַת לְמִקְרַב נִפְשֵׁי הַנִּין
 כְּתִהְשְׁבִין הֵיךְ דְּוִתָּא לְפַעֲוֹדֵתֵי:
 ת"א סְרִיבַת לְמִקְרַב נִפְשֵׁי הַנִּין
 עֲבַדִּין יְתִי אִסְתְּהִינִים

ר ש

דבר שהוא בלי מלח ולריוך להמליחו ולא כמלח קרוי תפל. בלשון משנה. אס יש טעם בריר הנח מחמת החלמות. שאוכל דבר חזק שמרבה ריר ורוק כגון סוס. כלומר וכי סבורים אחס שיהו מתקבלות חסונות שאין בהם ממש. ריר כמו (שמואל ח' כ"ח) ויורד ריר על זקנו: חלמות. כמו (לקמן ל"ט) יחלמו ציניהם לשון חחק ויש פותרים ל" תלוס ואין נראה צעיני מפני דגשות הל"מ"ד: (ז) מאנה לנגוע נפשי. כלומר הרבה יש לי לזעוק כי דברים שהיתה נפשי ממחכת וקלה לנגוע בהן לשון נגיעה. המה כדוי לחמי. המה לי עתה ככונים למשמש בהם כמפות שלחני שלחמי כתון בהם. כדוי לשון ויכרתו את מדויהם (שמואל ב'). כ"ש מפי רבי משולם רופא. ע"ח כמפות שמסגנות בהן את התבשיל ומאכל זממה דוי לשין דויה. זנה לחמי. כל המאכל קרוי לחם. כמו עזר לחם רב (דניאל ה') וכמו נשחיתם עץ בלחמו (ירמיה י"ח) וחירגם יונתן סמח דמותח במכיליה. ל"ח המה כמנטי מאכלי. כלומר גם לצי להסתכל בהם צרימה כאשר חני מסתכל במאכלי. ולשון משנה הוא. ומסגו כי דוי במסכת שבת: (ט) ויואל. וירלה: וידבאני. לשון מיחה: יתר ידו. יגדל ידו במכתו כמו הנה יד ה' הויה (שמות ט'): ויבצעני. ויכלני. כמו בלע אמרתו (איכה ב') וידיו תבצענה (זכריה ד'): (י) ותהי זאת

הרמב"ן

יבצקו, כי היושב בהשקט לא ישאג ולא ידאג: (ו) היאכל תפל מצלי מלח, יאמר להם דבריהם אינם נכנסים באזני, כי דבר תפל אינו נאכל לרפון ואין טעם במי קלמון הנילה: תפל, הוא המאכל האפוי מצלי מלח, וכן יקראו קומר הלבנה בלא תבן, והנס טחיס אותו תפל: חלמון, הוא אודם הנילה בלשון משנה, והלובן בפיותו חי יקרא ריר, מלשון ויורד רירו אל זקנו, ואז אין בו טעם. ויתכן היות הפסוק נמשך כלומר היאכל תפל מצלי מלח ויש בו טעם, או שיקרא ריר הקלמות בלא טעם, כי כן יקראו הרופאים כל פיולא בזה שאיננו מר אומתוק ומלית ועפין וקפיץ וקמין וחריף ודשן: (ז) מאנה לנגוע נפשי, פירשונו ולמה אכתנחם כי הדברים אשר מאנה נפשי לנגוע בהם באלבע עתה הם מפות לתת בהם לחמי: כדוי, לשון ויכרת את מדויהם. והנכון בעיני כי הוא קשור, יאמר כי נפשו תמאן לנגוע בדבר התפל ובריר הקלמות אשר אין בהם טעם והמה לו ללקס ומאכל של מדוה, כי חביריו יאכלוהו אותם על כרקס לזערו: כדוי, משפטו מדוי והוא שם: (ח) מי יתן תבוא שאלתי, כי עוב מותי מן המוסר הזה: (ט) ויבצעני, יחתוך אותי לחתיכו' כמו מדלה יבצעני, ובעד השלק יפלו ולא יבצעו, ותרגום פתות אותו פמים בלע יתה בלועין, ואולי הם מלשון פלע וקבורה: (י) ותהי עוד נחמתי, כמו עוד אושינך באוהלים, וישנה ירושלי

יִחְמוֹל כִּי־לֹא כַחַדְתִּי אֲמַרִי
 קְדוֹשׁ: יֵא מַרְדִּכְחִי כִי אֵיחַל
 וּמִה־קִּצֵּי כִּי־אֲרִיךְ נִפְשִׁי:
 יב אִם־סַח אֲבָנִים כַּחֲוִי אִם־
 בְּשָׂרִי נִחַשׁ: יג הֲאִם אֵין
 עֲזָרְתִּי כִי וְתוֹשִׁיָה נִדְחָה
 מִמְּנִי: יד לִמָּס מִרְעֵהוּ חֶסֶד
 וַיִּרְאֵת שְׂדֵי יַעֲזוֹב: טו אֲחִי
 בָּגְדוּ כְּמוֹ־נֶחֱל כַּאֲפִיק נְחָלִים

ר ש י

וְהָיָה כִּסְתֵיָא לְסַעֲדָתִי:
 ח כִּסְן יִהְיֶה וְתִיתִי שִׁילְתִּי
 וּסְבָרִי יִתֵּן אֱלֹהָא:
 ט וְשָׂרִי אֱלֹהָא לְמִסְסָנָן
 יְתִי יִתִּיר יִדְיָה וַיַּעֲתִיר
 יְתִי: יְתִהֵי דֵא תַנְחוּמֵתִי
 וְאֲבוּע בְּרַתִּיהָא וְלֹא
 יְחוּס עַל רִשְׁיָעָא אַרוּם
 לֹא כִסִּיתִי מִלִּי קְדִישָׁא:
 יא מָה חִילִי אַרוּם אֲרִיךְ
 וּמָה סוּפִי אַרוּם נְגִדְנָא
 נִפְשִׁי: יב אֵין חִילָא הֵיךְ
 אֲבָנִיָא חִילִי אֵין בְּסָרִי
 קְדִישִׁים בְּנִחַשָׁא:
 יג הַמְדִלִית סִיּוּעִי כִי
 וְחֻכְמָתָא אֲתַבְרַחַת

נחמתי. ותהי עוד זאת לי לנחמה: ואם לדה נחילה ולא יחמול. ואזקש ממנו סליח' שלה יחמול מלצלעני. וחכי איכי מולא לו דמיון צמקר' זולתי שבל' משנה הוא לשון ירח ודואג שהיד סולדת בהן מליכוות צרותחין כלומר אחחולל בדחג' ונחילה בקשה זו. כי לא כחדתי. ולא חסרתי אמריו מלקיים (מה כתי חזק לסבול): (יא) כי איחל. כי אחמתין עד יום רפואה או עד יום מיתה: איחל. כמו ויחל עוד דגח (ראשי' ח') ומה חשוב קילי וחזק. כי איחל כי לא אוכל להאריך קילי מלסבול: נפשי. היא יצר תאות אדם נכמה מקומות. כמו אם יש את נפשכס (שס כ"ג): (יג) האם אין עזרתי צי. ל' תימה הגם זאת תנח עלי שאין עזרתי צי. אותם רעים שהיה לי לעזרני אינם בעזרתי: ותושיה נדחה. עלה של יועלים נדחה ממני. שקמת עלי למקניט ונדחית: (יד) למס מרעהו חסד. למי שמונה חסד מחזירו. והלמ' ד משמש' כמו לרב. ללז. לשנ. מס גם הוא לשון פועל. גח. שג. גר. גם חלו לשון עושה. מס החסד מכלה אותו כמו וחס השמש וכמס (שמות ט"ז): (טו) אחי. בני מליצתו: בגרו

ה ר מ ב ן

ירושלי' עוד תחתיה והוא רמוז לזמן שיבא, והענין לאמר עם כל הלער הזה אם יצלעני האל תהי' לי עוד נחמה ואתחזק בקליי לסבול אותי משמחתי כי אמות בו: לא יקמול עלי מלנכוע אותי: כי לא כחדתי אמרי קדש, והיה זה שכרי שיצלעני בעבור כי עזרתי אותו תמיד תהלתו בפיו, כי טוב מותי מחיי. או יקשור עם ותקותי יתן חלוב: ולשון ואסלדה, אין לו דומה במקרא, אבל בלשן חכמים הנכובה ומכויץ עלמו נקרא כן, לובן בינה סולד מן האור, מפני שהם סולדין לאחוריהם, קוטמו סולד, וכן יד סולדת בו נכולת: (יא) מח כתי כי איחל, עד עבור המוסר, ומה יהיה לי בקלי עוד טובה והנקה: כי אאריך נפשי, עד אבא בכלח אלי קנר כאשר אמרתי: (יב) אם כח אנניס כתי, לסבול המכות הגדולות: (יג) האם אין עזרתי צי, יקשור עם הפסוקים אשר יתמה בהם למעלה, הינהק פרא, הואכל תפל, האם אין עזרתי צי, יאמר האם אין כח ועזר בגופי, ואין תושיה וכמה בנפשי להכיר צין הדברי' הנכונים לאשר אין בהם טעם כדבריכם התפלים: (יד) למס מרעהו חסד, מן ולא ימס ללז אחיו, והלמ' ד במקום נו' כסו ולא חמונו' האונדות לאניך, וכן ואלו דברי' יונגב למעלה במקום

יעברו: טו הקודרים מני
 קרח עלימו יתעלם שלג:
 יו בעת יזרבו נצמרתו בחמו
 נדעכו ממקומם: יח ילפתו
 ארחות דרכם יעלו בתו
 ויאברו: יט הביטו ארחות
 תמא הליכת שבא קור

כני: יי קברא דסנע
 סן חבריה חקרא
 ודחלת שדי ישבוק:
 פי אחי בנז היך נגוד
 נחלא היך ספקנות
 פצדי נחליא עברין:
 סו דשחיסין סן זנתא
 עליהון יתחיל הלגא:
 יי בעדן דחבו דר
 מיבענא אשהרבו
 את סנרו ברתחיה
 אהמחיו סן אתריהון:
 יי סטור דסקלקלין

ר ש י

זי. כמו הנחל הזוגד כמו שמפרש בענין: באפיק גחלים. מולא נחלים יעברו ממידה נכוחה וריעות. ומה היה נגדוהו של נחל: (טו) הקודרים מני קרח. חס נח עליהם קרח נקמטים ונעשים קרים (קרשים קרים) ועלימו יתעלם מתכסה השלג שנוכל על הקרח הריבנידה החת סנתכסה מן העין וחין הלמא מולא מים לשמות: (יז) בעת יזרבו. ל' יזרבו כחוס השמש: נצמתו. רטרי"ט זלע"ז retrait (זל"ח זusammen gezogen) כמו וחומן למחן זלשין גמ'. ל' מתחלפת זו' כמו לעקה זעקה: יזרבו. לשון ונלרבו זה כל פנים (יחזקאל כ"ח) וכמו חס לרבת (משלי ט"ו): זרעו. נקפלו ממקומם: (יח) ילפתו. ילחזו ארחות דרכם כמו וילפת שמשון (שופטים ט"ו). וכן ויחדד האיש וילפת (רות ג') שחנקתו האשה: (יט) תימא. ארץ ישמעאל שהיא נמוכה. והמים נגרים שם: קור. לשון קור

הרמב"ן

במקום ממני, יאמר כמונע מרעהו חסד ככס נדקה חושיה, וממנו אנדה עזרה: ויראת שדי יעזוב, עוד כי לא יקמול רעהו: (טו) אחי בגדו כמו נחל, הם רעיו כאשר יאמר בסוף בי עתה הייתם לו, כי כלם נאספו לעזרו וחזרו בהם מיד וילערו אותו כאשר יבוא שטף הנחל פתאום ונבואו יעבור ברגע ולא יסקו ממנו שדה או כרם: (טז) הקודרים מני קרח, המפרשים הסכימו דעתם לפרש אלה הפסוקי' על הנחלים הזוגדים והם מים לא נאמנו, כי נשעת הקרח קודרים מרוב עמקם, ואח"כ תעלם השלג עליהם ואין אדם מולא בו מים לשמות: (יז) בעת יזרבו, הפך מן מרזב, בעת יזרבו מי הגשמי נלמתו ונאספו מימיה' ונעשו אפיקי' ונכס השמש נכרתו ממקומם: (יט) הביטו, ההולכים בארחות תמא שהיא ארץ ליה, כ"ש ביער בערב תלינו, לקראת למא התיו מים וקור לאותן אפיקים ובשו כשלא מלאו מים. והנכון בעיני כי הענין כולו על ריעיו אשר באו מארץ מרחק לנוד לו ולנחמו ובעס בהם, והם מלעיגים עליו ומלעערים אותו, אמר כי בגדו כמו נחל שיבא פתאום ויעבור ברגע, כי פניהם קודרים מן הקרח אשר מלאם בדרך, ומהם נעלם השלג, ולא שמו לבם ליו נלאתה ממקומ': בעת יזרבו, כמו יזרבו מן ונלרבו כל פנים, מלשון לרבת השקין: נצמתו, לשון אסיפה וקצור מן למתו צדור קיי, ולומת הגידין בלשון משנה. והענין לאמר כי בעת שנתקממו כששמעם מחלתו נאספו, וכי יחס לבנם כל אקד מהם נדעכו ממקומ' ונאו. או נפרש נלמתו לשון כריתה, מלשון ומשנאי אלמיתם, וכן ללמיתות לכריתות, וממקומם שנ אל נלמתו, כי בעבור שאין ביאתם אלא טובה בעיניו כי נלדו בו קורא וליאתם מארלם הכרתה ממקומם, והתקממם בלהנתו דעיכה, כי דועכו

לָמוּ: כ בָּשׂוּ בִּי-בְטָח בָּאוּ
 עֲדִיהַ וַיַּחֲפְרוּ: כא בִּיעַתְהוּ
 הַיִּיתֶם לֹא תִרְאוּ הַתֵּת
 וַתִּרְאוּ: כב הַכִּי-אֲמַרְתִּי הָבוּ
 לִי וּמִכַּחֲכֶם שְׁחַדוּ בְעַדִּי:
 כג וּמַלְטוֹנִי מִדַּצָּר וּמִיַּד
 עֲרִיצִים תִּסְדְּדוּנִי: כד הוֹרוּנִי
 וַאֲנִי אֲחֲרִישׁ וּמַה-שָּׁנִיתִי
 הָבִינוּ לִי: כה מַה-נִּמְרָצוּ
 אֲמַרְיִישׁר וּמַה-זֹּכִיחַ הוֹכַח
 מִכֶּם: כי הִלְרֹזְכַח מְלִים

אֲכַרְפִּי אֲרַחִיהוּן סִלְקִין
 לִלְמָא וַיְהוּבְדוּן:
 ים אֲכַהְבוּ אֲכַרְפִּי תִימָא
 הַלִּיקְתָּא דוֹסְרָנָד סְבִרָו
 לָהוּן: כ בָּהִיתוּ אַרוּם
 אֲהַרְחִיצוּ בְטַעוֹתְהוּן
 אֲתוּ לְנִגְבָּה וְאֲתַפְסִיפוּ:
 כא אַרוּם פְּדוּן הוֹיְתוּן
 בְּלֹא הוֹיְתוּן חֲסִיתוּן
 הַבְּרָא וְאֲתַבְּהִלְהוּן:
 כב הַבְּקוּשְׁמָא אֲמַרִית
 הָבוּ לִי וְסֵן נִכְסִיכֵן
 שְׁהָדוּ אֲמַטוֹלְהִי
 כג וְשׁוּבוּנִי מִיַּד הַעֵיקָא
 וְסֵן יִדִּי הוּן דְהַקִּיפִי
 פְּרוּקוּ יְהִי: כד אֲלִיפוּ
 יְהִי וְאֲנָא אֲשַׁהֲזֵק וְסָה
 דְשָׁלִיתִי אֲסַבִּילוּ לִי:
 כה סָה בְּסִימִין הַגּוֹן מְלִיו

ר ש י

נטווי. ד"א לשון יקוו המים: (כ) בשו כי נטח צאו עדיה. בושו שותי' כי נטח
 כל איש ואיש לשחות מהם: (כא) כי עתה הייתם לו הייתם נמשלים לאותו
 נחל: חראו חמת. ופחד המכה ותיראו לומר האמת ומחניפי' את צעלי ריבי:
 (כב) ומכחכם שחדו צעדי. וממונכם: (כה) מה נמרצו. כמו קללה נמרצת
 (מלאכי' ח' ז') לשון דבר דבור על אופניו (משלי כ"ה) וכן נמלצו לחכי (תילים
 קי"ט) כולן לשון מליצה הם. ולמ"ד מתחלפת צרי"ש שחם חמרי יושר הייתם
 חומרים היו מקוצלים. חצל עתה מה יזכיר הוכח מכס. כל תוכחה
 שבאיוצ צירור הדברים הם ומעמידים על האמת: (כו) הלהוכח מילין

הרמב"ן

דועבו כפשתה כנו, והכלל לאמר כי הם כנאל שוטף באו פתאום, ועתה ילפתו וינטו
 מעליו אורקות דרכם ויעילו אליו בתכו לא לעזר ולא להועיל ויאזרו ממנו. כי הניעו
 ארמות תימה אשר היא תימה בארלם לשון עמהם שמה: ארחות, כמו ארקות ישמעאלי:
 הליכות, אנשי שבאקוו למולקזור עמהם: (כ) בושו כי נטח, הנוטק נהם, והוא
 רומז לנפשו אשר ינעח לנקמתם צאו עד ההנעת' ההוא ויחפרו כי נודע שהנעטק נהם
 סבל, ולכן בושו וספרו ורזזים לשון לארלם. או יהיה עדיה קשור עם עזרתי אשר
 הזכיר בתחלת הענין, כי עתה הייתם אל הנוטק אשר באחס לעזרו והגעעתם אליו
 וראיתם אותו חקת תלאותיו ותיראו פעזור לו. והתרגום אמר ארום כדין הויתון
 ג'א הויתון, תרגום הכתוב בלמ"ד ואל"ף לא, הקריאה אשר היא בלמ"ד וי"ו לו,
 כפי הנמלא בספרים: (כב) הכי אמרתי, כאומר הכי אמרתי לכם הנו לי כלומר
 חנו לי מתן שהשם בכס כפועל אומר ומכחכם שחדו צעדי, את לריך לפדות אותי מידם:
 בתכם, רמז לממון כאשר יקרא חילו והון, ויתכן היות מכחכם נמשך למעלה כאילו
 יאמר הכי אמרתי הנו לי מכחכם וסמנו שחדו צעדי, שאין שאלתי מכס רק שתורו
 מה ששניתו ותבינו אותה לי ואני אקריש וחלמד מכס: (כה) נזה נמרצו, כמו שה
 ימריצך, קללה נמרצת. והענין כמה חזקים אמרי ישר בעלמם אפילו בלא תוכחת
 ומה יזכיר, ההיבט שלכם אעפ"י שהוא בדרך תוכחה, המאסונו כי דברי בלנד יהי
 לתוכחת

תִּחְשְׁבוּ וּלְרוּחַ אִמְרֵי נֹאֵשׁ׃
 כִּי אֶף עַל־יָתוֹם תִּפְּלוּ וְחִכְרוּ
 עַל־רֵעֵכֶם׃ נַח וְעָתָה הוֹאִילוּ
 פְּנֵי־בְנֵי וְעַל־פְּנֵיכֶם אִם־
 אֲכֹזֵב׃ נַט שְׁבוּ נָא אֶל־תְּהִי
 עֲוֹלָה וְשָׁבִי עוֹד צְדָק־רָבָה
 לַיהוָה בְּלִשְׁוֹנֵי עוֹלָה אִם־
 חֲבִי לֹא־יִבִין הַזֹּאת׃

תִּרְדִּין וּפִן דְּקִשׁ
 לְכַסְנָא יִכְסֵן סְנִכּוֹן׃
 כִּי אִם שֶׁר דְּלִכְסְנָא
 בְּסִילִיא אַתּוֹן חֲשַׁבִין
 וְלִקְבֵּלָא אֲכַהִילוּ כְּלֵי
 יְאוּשָׁא׃ כִּי רְגִיז עַל יָתוֹם
 תִּשְׁדוֹן וְהַחֲשִׁדוֹן עַל
 חֲבָרִיכּוֹן׃ כִּי חֹקְדוֹן שָׁרוּ
 אֶסְתַּבְּלוּ בִי וְקָדְסִיכּוֹן
 אִם אֲכֹזֵב׃ נַט הַזֵּבּוּ כְּרוֹן
 לֹא תְהִי רִשְׁעָא וְחַזְבוּ
 תִּיב לְזִבְאַתִּי קָה׃
 הָאִית בְּלִישְׁנֵי רִשְׁעָא
 אִין סוּרִיגִי לֹא יִתְבִין
 רְנִישְׁתָּא׃ אִ הֲלָא חִילָא
 לְבָר נֶשׁ עֲלוּי אֲרַעָא
 וְזִיב יוֹמֵי אֲגִירָא יוֹמוּי׃
 בִּי הִיד עֲבָרָא דְשִׂאָף

א הֲלֹא־צָבָא לְאַנוּשׁ עַל־אֲרֶץ־
 וְכִימֵי שְׁכִיר יָמָיו׃ ב כְּעֶבֶד

ר ש י

תחשבונו. הלכרר דנרים תחשבונו: ולרוח. הם משולים: אמרי נואש. שאין
 בהם ממש. כמו (ירמיה ה') ותאמרו נואש איני חוששת לדברי הכנזאים:
 (כו) תפילו. זדינכם. אחס מפילים האף על עני כמוני זקו משפט:
 וחכרו. שוחה על ריעכם להפילו: (כח) הואילו. התרלו לפנות אלי
 ולשמוע דברי. ותראוואס על פניכם חכז: (כט) שובו נא. לבחון ותבחנו
 שלא חסא עד עולה. ושזבו (לחקור והרי) לדיקי ימלא זנה: (ל) אם חכי
 לא יבין הוות. לא יבין כשחני מדבר הוות:

ז (א) הלא לנא וגו'. זה הדבר אשר אמרתי לכם להואיל ולפנות זי.
 כי איך אחריש מלזעוק על הו תי. הלא ידעתם כי יש לנא זמן לאנוש כמה
 יחיה: וכימי שכיר. שנשכר לשנה ויודע שיכלו ימי שכירתו. כן זה יודע

הרמב"ן

לתוכחת בלא טעם וראיה: (כו) ולרוח אמרי נואש, ככס שאתם נואשים ממני
 תחשבון עלי תוכחת: נואש, כמו ונואש ממני שוא, ליאש את לני. או יתכן שיחסור
 זי"ת משרת, יאמר הלהוכח במילים בלא כשנקה תחשבו ולרוח והכל אמרי נואש.
 והחכם ר' אברהם פי' ותחשבו לרוח אמרי האיש האנוש הנכאז כמוני כיוס: (כו) אף
 על יתום תפילו, גורל למי יהיה, והנכון בעיני תפילו כענין להתנפל עליו, והתרגו'
 אמר רגז על יתום תשדון: וחכרו, מלשון ויכרה להם כרה גדולה: (כח) ועתח
 הואילו פנו זי, התרלו לפנות עלי ולשמוע דברי: (כט) ושבו עוד, הלדיקו אותי
 בעולה, כלומר ממנה, וכן כל ערל לא יאכל בו, פי' ממנו: (ל) אם סכי לא יבין
 הוות, אם יאמר אותם:

ז (א) הלא לנא לאנוש עלי ארץ, עתה יתחיל בטענ' שנית ויתלונן לאמר כי ימי
 האדם לנא, כי שנותיו קלובים ומלכה לכלות ימיו כשכיר, כי יודע הוא באמת שיכלו
 ימיו, ואשר הנחיל סן הירקיס שוא כמה, ולילות של עמל במנין נמסרו לאדם, כי
 נשכרו ויחאר מתויהים נקר, ומדר ערצ וימדוד הלילה כמה ארוכה, ונעלות השקר

הרנום

מולא והיך אנרא
 דסודיק סמריה :
 ג היבדין אתחסיית לי
 ירחין דסגן וליזון
 דלעות חשיבו לי : דאין
 שכיבית ואמריה אימתי
 אקים ונדדיה ברבשא
 ושבעית נדדת שנתא
 עד עדן שפרפרא :
 ה לבש בקרי מורגי
 ונרגשה א דעפרא
 סשכי רטט ואתמסי :
 וימי קלילו מן נרדית
 סחי וססקו סדלית
 סברא : י אדבר ארום
 היך רוחא חיי לא תתוב
 עיני למחסי סב : ה לא
 תספי יתי עינא דחמיא
 חיי עינך בסימרי ולא

ישאק צל וכשכיר יקורה
 פעלו : ג כן הנחלתי לי ירחי
 שוא ולילות עמל מנו-לי :
 ו אם-שכבתי ואמרת מת
 אקום ומדד-ערב ושבעתי
 נדרים עדי-נשה : ה לבש
 כשורי רמה וניש עפר עורי
 רגע וימאם : ו ימי קלו מני-
 ארג ויכלו באפם תקורה :
 יזכר פירוח חיי לאר-שוב

ר ש"י

שיכלו שנים הקלונות לו . וחני אוחו לנח הניחן לי : (ג) בעבר ישאף לל .
 כענד שהוא יגע כל היום וישאף ויתחווה מתי יהיה לל הערב : וכשכיר אשר
 יקוה פעלו לערב . לפי שהיה לו כל היום לעמל ויתחווה לזיאת השמש :
 (ג) כן הגחלתי לי . משמים בירחי שוא ויסורין . אוחו לנח הניחן לאנוש עלי
 חרץ : ולילות עמל מנו לי (מן השמים) : (ד) אם שכבתי זלילה . ליפיתי
 ואמרת וגו' : ומדד-ערב . מתי יחיר ויזיח את קימה ועת מידוד הנשף .
 לסיין ומדד שנתי (ראשית ל"א) והמ"ס הוא עיקר כופל . כמו מאמר . משמר :
 ושבעתי כדודים . ואשבע כדודי' עמנ מכותי ציוס עדי נשף לפי שלא הייתי יכול
 לישן מפני ייסורי' עד נשף של יום לפי שלבש כשורי רימה : (ה) וגוש עפר . גושת
 עפר והיא העלאת חלודה שדרך גוש עפר ללחלח ולהעלו' חלודה : רגע . נקמט
 כמו רוגע הים (ישעיה י') פ"א עורי רגע לשון כוח גל אלל (אחר) גל כקמטים
 הללו : (ו) ימי קלו . ימי טובתי מיהרו ללכת : מני ארג . מני חריגה הנעשית
 מהרה . וכן אמר חזקיה (שם ל"ח) קפדתי כאורג חיי : באפם תקוה .
 איני מקוה עוד לטובה : (ז) לא תשוב עיני . לאחר מיתה . וכאן כפר

הרמב"ן

ישנע כדודים עד הערב כי תקראנ' לרות רבות ורעות ציוס וזלילה ; (ד) ומדד ערב ,
 יחסר המודד כי התלונה עליו ועל כל האדם , וראוי להיות ואמרת מתי אקום ומדד
 האדם הערב , או מדד כמו מודד : (ה) בשורי , שהוא הגוף לבוש רימה ועפר , כי
 בסוף יהיה כך / או יאמר על הכניס והגרז והקדם אשר יבואו בו , והעור יבקע והוא
 נמס כי יזוב לסורפשו וטיע . וי"מ וימאס כמו וימסס , וכן ימאסו כמו מים , וכ"א
 התרגום ואיתמסי : (ו) ימי קלו , יאמר כי ימי האדם קלים מן הארג אשר ישלת האורג
 ננגד : באפם תקוה , באין תוחלת . וחארים פירשו מן תקות שני : (ז) זכור כי רוח
 קיי , כנגד האל אמר , ומאשר הוא נודע כי תוכחת עמו איננו מזכירו ברוב מקומות
 בספר . או יחזור למרחוק על האוה הנזכר בפסוק ויחל חלוה , וטעם הפסוק' האה
 כלם כי האדם קל רימים ושנע רוגז ומיתה מעותדת לו על כל פנים , וכאשר אין זכותו
 מזיל אוחו מן המות ולא מחזיר אוחו לביתו מן שאל גס תעא ואינו בדיון שימתן עליו עונש

למד

איתי: ס הקבא דפסק
הקנא ואל הכרין
דנחיה לבי קבודתא לא
יסק: י לא יהוב טוב
לבי תיה ו לא
אשה כודעיה טוב
אתריה: יא לחוד אנא
לא אמנע פוסי אמר
בעקת רוחי אשית
במרד נפשי: יב
הקסצראי דאתחבו
למטבע בקא דסוף
אתחובית אנא אין
בפרעה דאשהניק
בסצועיה בחוביה ארום
תמני עלי מטרא: יג
הקיסא רבא אנא
דמתרגף לקציא אין
לוי הן דאטימום
לאתחדא ארום השוי
עלי נטרא: יד ארום
אכרית הנחמני דרנשי
יסובר במלי בית
משכבי: יו ותברתי

עיני לראות טוב: ח לא
השורני עין ראוי עיניך בי
ואינני: ט פלה ענן וילך בן
יורד שאול לא יעלה: י לא
ישוב עוד לביתו ולא פירנו
עוד מקומו: יא גם אני לא
אפשך פי אדברה בצר
רוחי אשקה במר נפשי:
יב הים אני אסתנין בר
השמים עלי משמר: יג כי
אמרתי הנחמני ערשי ישא
בשיחי משכבי: יד וחתני
בחלמות ומחיונות תבעתני:
טו ותבחר מחנק נפשי מורה

רש"י

היוצ בתחית המתים: (ח) לא תשורני. לא יראני עוד עין שתחפון
לראיתי אחר שאמות: עיניך בי ואינני. להקב"ה מדבר למה הולכת לפלעני
ולרכאני צייסורים צראייה א' שחסיס עיניך עלי ואינני בעולם: (יא) גם
אני לא אחסוך פי. הואיל ואיך חדל ממני גם אני לא חמנע דיבור מללעוק
על מדותיך: (יב) הים אני. ששמת עלי חול למשמר: אם תנין. דג גדול
שחנשתו בנכני ים: כי חסיס עלי משמר. השטן הזה ששומרני שלא תלח
כפשי: (יג) ישא בשיחי משכבי. משכב הלילה יבבול בלרתי מעט ואוכל
למנע שיחי: (טו) מות מעלמותי. מות אני בוחר יותר מאיבריים הללו

הרמב"ן

אחד, ע"כ היה ראוי שיחדל ממנו כי הנלימיו. וי"מ כן הנחלתו לי ירחי שוא עם שלשה
פסוקי הבאים אחריו, כי יתאונן על מכותיו, ומה שפירשתי נכון יותר בקשרי הענין:
(י) ולא יכירנו עוד מקומו, רמז לאנשי המקום, כדרך וכל הארץ צאו מלרימה,
ארץ כי תחטא לי, מחטאת סדום, ורניס כן: (יב) הים אני אסתנין, אם אני כים
אשר יהמו ויקזרו מימיו אם כתנין הגדול אשר בתוכו: כי תשים עלי משמר, כאשר שמת
עליהם הקול גדול לים, ויתגעשו גליו ולא יעברוהו, והתנין בנכני תהום כלוא ולא
ישא מכל משנריו וגליו, והמשל כי כן שם עליו משמר, והוא זמן קיומו, כי לא יוכל
ללאת מן הקייה אשר הוא בתוכ' כים וכל משנריו יעברו תמיד עליו כתנין אשר בתוכו
ואין לו מקום הללה, ולא בהקיץ ולא בהיותו ישן, ע"כ יבחר מחנק: (יג) ישא בשיחי
משכבי, חשנתו כי משכבי יסבול וישא עמי במשא שיחי וכעבי ולא כן הדבר: כי
(יד) וחתני בחלמות, בו מרוב חליו יראה חלומות מבעתי ושוברים כחן, כענין
בחולי המרה השקורה, או השטן יקלימהו לבעת איתו: (טו) מאסתני לא לעולם

מַעֲצוֹתַי: טו מֵאַסְתִּי לֹא
 לְעֹלָם אַחִיָּה הָדַל מִמֶּנִּי כִּי
 הֶבֶל יָמַי: י" טָרַד-אֲנוֹשׁ כִּי
 הַגְדִּילְנוּ וְכִדְהַשִּׁית אֵלַי
 לְכָךְ: י" וְתִפְקְדֵנוּ לְבִקְרִים
 לְרִגְעִים תִּבְהַנְנוּ: י"ט כַּמֶּה
 לֹא-תִשַׁעַה מִמֶּנִּי לֹא תִרְפְּנִי
 עַד-בְּלָעֵי רִקִּי: כ הַטָּאֲתִי
 מָה אֶפְעַל וְלָךְ נִצֵּר הָאָדָם
 לְמָה שִׁמַּחְנִי לְמַפְנֵעַ לָךְ
 וְאֵהִיָּה עָלַי לְמִשָּׂא: כא וּמָה
 לֹא-תִשָּׂא בְּשִׁעֵי וְתַעֲבִיר
 אֶת-עֵוֹנֵי כִּי-עָתָה לְעַפְר
 אֲשַׁכֵּב וְשַׁחַרְתֵּנִי וְאֵינְנִי:

בַּח-לִמְיָא וּמְחֻוּנְיָא
 הַבְּעָה יְהִי: ב' וּבְחֶרֶת
 שְׂרִנוּקָא נִפְשֵׁי מוֹתָא בִּין
 קְיוֹם גְּרָמִי: ג' רַחֲמֵי
 דְלֹא לְעֵלַם אֲחִי פִסַּק
 סְנֵי אֲרוֹם לְמָא יוֹמִי:
 י" סָה בַר גֵּשׁ אֲרוֹם
 תְּרַבְּנִיה וְאֲרוֹם הַשּׁוּי
 לְוַתִּיה לְכָךְ:
 י" וְהַסְעֵרְנִיה לְצַפְרֵיָא
 לְשַׁעָתָא הַבְּהַנְנִיה:
 י"ט כַּמָּה לֹא תִשְׁבּוּק סְנֵי
 לֹא תִשְׁלַגְנִי עַד דְאֲבִלַע
 רִקִּי: כ חֲבִית סָה אֶעֱבֵד
 לָךְ נִסְרִיה דְבַר נִשָּׂא
 לְמָא שׁוּיְתַגִּי לְכַאֲרַע לָךְ
 וְהִיְתִי עָלַי לְסַטוֹר:
 כא וּמָא דִּין לֹא תִשְׁבּוּק
 סְרוּדִי וְתַעֲבֵר יַת עֵוֹתִי
 אֲרוֹם כְּדוֹן לְעַמְרָא
 אֲשַׁכֵּב וְתַתְּבַעְנִי וְלֹא
 אֵיְתִי: א וְאַתִּיב בְּלִדְד
 דְסַן שׁוּחַ וְאַכְר: ג עַד

ר י ש י

שָׂז: (טז) מֵאַסְתִּי. נחיי כי סוף סוף לא לעולם אחיה: חדל ממני. מלהרע
 לי. כי הכל ומעט ימי: (יז) כי חגדלנו. לשית חליו לנך לפקוד מעשיו נכל
 בקר. ולבחין לכל רגע: (יט) כמה. עת ארוך אשר לא תשעה ממנו כמו
 (שמות ה') והל ישעו בדברי שקר וכן שעה מעלי וחדל (לקמן י"ד): בלעי
 הוקי. כדי בליעת רוקי: (כ) למשנע לך. כבוגל האדם נעת חמותו.
 ומעורר עליו כל מעשה איבתו: (כא) ומה לא השא פשעי. ומה הדבר הזה
 שאיך נושא לפשעי: ושחרחתי. חזקשני ולא תמלחני:

ה ר מ ב ז

אחיה, שבא עלמותי או א נפשו, כאומר מאסתיו כי לא לעולם המה, לכן חדל
 ממני וא חגמלני כפשעי כי הכל ימי ואין בהם תוחלת אם אלדק. והוא סוף התלונה
 הזאת אשר יטעון כאשר פירשתי. ועתה יקזור לתלונה שליטת ויאמר: (יז) מה חנוש
 כי חגדלנו וכי תשית חליו לנך, לפקדו תמיד ולבחון אותו בענש קטאיו, כי הקטא
 מה יזיק לך, שאתה (כ) נוצר האדם, כלומר שומר אורחותיו. והנכון בעיני כי
 נוצר האדם ר"ל שהוא ישמרהו ויחיהו, ולכן יאמר בתימה אתה שאתה מקיה האדם
 ותבחר בו למה תענישהו: ואם חטאתי מה אפעול עוד ואעש' לפניך, כלומר התרלה
 בלפי אים וקרובות, או כמה יכופר העון לי: (כא) ומה לא תשא פשעי, מדעתך
 שאמות בו כי סיי הכל, ומלת ומה אומר שהיא חסר למ"ד כלומר ולמה לא תשא פשעי.
 והנכון בעיני שהוא כמו מה חנוש ומה הקטא והפועל הלא הכל הבל ורוח הולך: לא
 תשא פשעי בעבור כי עתה לעפר אשכב ואהיה אני ומעשי כולם אין, כמו שפירשתי.
 וכבר ביארתי הענין הזה באר היטב. והנה בכל זאת לא יתהלל איוב ולא יאמר כי
 הוא צדיק עד שהניא ויהו הנכיריו לזה על פרחו כאשר אפרש:

ז (ט) בלח עקן וילך, וידוע הוא כי כאשר יכלה הענק ויניך לו ולא יראה עוד, כן יורד שאלו לא יענה לפי הטבע, על דרך שאמר דוד רוח הולך ולא ישוב בטבע, וכבר יש תחיית המתים, כי הוא בעלמו אמר במקום אחר תשלח רוחך יבראון ותחדש פני הדמה, אלא המאמר הוא על דבר הטבע וכן זה שאמר לא ישוב עוד לביטוי, כיון שמת לא ישוב לביטוי דרך טבע: (מרח"פ): (טז) מה אעש כי הגדלנו וכו', כי יש כח מתפלספים שאומרים עזב ה' את הארץ, עם היוחס מאמינים מליחות השם ואחדותו, ושאינו גוף ולא כח בגוף, יאמינו שאין לשם השגחה בעולם השפל כלל, ויחשבו זה לרוממת נחק השם שלא ישגיח זמין האדם, להיות האדם פחות ונבזה ומאוס בעיניו, ויחשבו זה מעלה אל השם, ורוממות נחקו שלא ישגיח בדבר הפחות כי יאמרו שהסבלות בדברים הגרועים טוב מהשגחתם, וזה דעת חיוז באמרו מה חנוש וכו' כי היה מיחס הנהגת העולם השפל אל הגלגלים, ועל זה אמר דוד בתליות (קל"ח) אשר יוסרך למוזמה, כלומר הם מרוממים ומנשאים אותך, והרוממות והעלוי שמיחסים אליך הוא למזימה, ולאמר שאיך משגיח בפרטים: (מהר"י חלבו): (כח) והעקר היולה מן המעלה הזוה הוא בשלשה דברים, ראשונה שע"פ היה לחיוז הנה טענה גדולה והשגה עד דברי אליפז שקדם לו. וה' כי גם שיניח חיוז שחטא לה', לא היה רחוי לגדל המכאובות ההמה אשר קבל נשום לד מהלדדים, חס אמת הדבר שיגיעו מאת ה' המשגיח בפרטים. והנה רחיו הכתוב מעיד על אמתת שלמות חיוז מפי ה' כמה פעמים, איש חס וישר וירא חלקים וקר מרע ואין כמוהו בכל הארץ. כל שכן בהאמינו שלא חטא ולא נהן תפלה לחלקים. והשני מה שטען חיוז במענה הזה טענה חזקה שמה שהיה בחר המית מהחיים הרעים היותו רחוי לכל בעל מכאוב חזקה, שמה שהיה בחר המות מהחיים הרעים היותו רחוי לכל בעל מכאוב חזק וארוך כמוהו שיבחר המות מהר, נושיבחר בחיים רעים ואין מושיע. וימשך מזה הטענה לפי דעתו, לאות וחסרון אחר נחקה השגחה, היות האנדרון הגמר פתאום לרשעים להשחית נפיהם, טוב מאורך הפורענות ורצוי המכאובות ללדיקים, כי כל מה שקילר הגעת הפורענות אל האדם, הוא טוב בערך המקבל ואף שימות בו, ונמלא פורענות הרשע טוב במהירות, ממה שיגיע באורך ללדיק במעט רשעו, וכל זה בערך חיי העולם הזה, וכבר נזכר זה בפסוק חס שוט ימית פתאום וכו', ויהיה ח"כ טוב לחיוז שיבחר המות מן החיים באמרו ותבחר מחנק נפשי, שהוא נגד טענת אליפז. שליטית כי נראה מכח המענה הזה, שאיז טען בזה טענה גדולה עוד נגד אליפז, שעל דבר החקירה יראה שלא תפול ההשגחה מאתו על האדם, חס לגדל מעלתו ית' ומרחק האדם ממנו באמרו מה חנוש הגדלנו, ואם נכנת חרוש הידיעות והשחנות הפעולות לאדם בנחירתו ובשנוי הזמנים, אשר אין יחס ה' בהם שישחנה צדיעה, וסיפול ידיעה חחת הזמן, כמו שאמר חיוז והפקדהו לבקרים, ולרגעים תבחנו. אך לא מלינו בזה המענה שאיז כפר בהשגח' לגמרי, אף כי נמל' בדבריו בהפך באמרו כי חלי שדי עמדי וקר' אותם חלי שדי, רק מה שלעק הוא על רוע הקדר בהגעת הטוב והרע בשפלי' לעק צי.

ה.

א ויען בלדר השוחי ויאמר :
 ב עד-אין תמל-אלה ורוח
 כביר אמרי-פיה : ג הלא
 יעות משפט ואם שדי יעות-
 צדק : ד אם-בניה חטאו-לו
 וישלחם ביד-פשעם : ה אם-
 אהר תשחר אל-אל ואל-
 שדי תתחנן : ו אם-זך וישר
 אהר כי-ערה יעיר עליה
 ושלם נות צדקה : ז והיה
 ראשיתה מצער ואחריתה
 ישנה מאד : ח כי-שאל-נא

אימתי תמלל פאלין
 וועפא רבא סימרי
 פוסק : אפשו דאלהא
 יעקם דינא ואם שדי
 יקלקל צדקא : י אין
 קביר קביר קדמוי
 ושרדינון גאתר
 מרדיהון : יא אין אהר
 תקדם בצלו קדם אלהא
 ולות שדי תצלי : יב אין
 בריר ותריץ את ארום
 כדון יהנבר עלך וישלם
 יאית צדקה : יג והיה
 שירותך זער וסופך
 יסנא לחרא : יד ארום
 שאר כדון לדר קדמי
 ובין לפשוש
 אבהתהון : יו ארום
 כאתמלי אנחנא ולא
 גרע ארום הך מולא
 יוסנא עלוי ארעא :
 יז הלא אנון ילפונך

ר ש"י

מענה בלדר : ח (ב) ורוח כביר. רוב דברים : כביר לשון רוב :
 (ג) האל יעות משפט. ה"א נקוד פתח. ומלילתול' תימה : (ד) וישלחם
 ביד פשעם. על ידי פשעם (הפשע) הוא נעשה שליח להובילם : (ה) אם אהר
 תשחר וגו'. יעיר עליך את זכוחך : (ו) ושלם נות לדרק. ויעשה את נות
 לדרק. שלם ותמים : (ז) והיה ראשיתך מלער. ראשיתך שעברה מלער

הרנב"ן

ח (א) ויען בלדר השוחי, ענין המענה לחלוק על איוב ולסייע על דברי איוב
 כבירו, והיו דבריו קזקים מדברי חליפזו, כי אמר צפי' כי הרעות הנאות על איוב
 ועל בניו כולם במשפט, כי האל לא יעות משפט ולדרק, ועשה הבנים רשעים גמורים
 קייבי כרת הגוף ולפיכך כבר מתו. והוא שאמר (ד) אם בניך חטאו לו וישלחם ביד
 פשעם, אבל נמדת איוב להג ענין אחר, שנאו וייסוריו למרק קלת חטאיו שעשה, ואם
 ישאר אל האלהים ישלם לדרקו, והוא מי שהרשיע את איוב בתולה, כי לא ראה בדעתו
 כמו שנקמו איפזו, מפני טענת איוב שאמר מה כפי כי איחל כמו שפירשתי : (ג) עד
 אן תשלל אה, יורה כי פעמים רבות אמר איוב כן כי הוא לדיק והא עות משפט, וזה
 יחזק פירושי במענה הראשון, האל יעות משפט לגמול רע לטובים, או יעות לדרק
 שלא יגמלם טוב ויניחם למקרה העתים. ויתכן לפרש האל יעות משפט שלא ישפוט
 הרשעים, ואם יעות לדרק שלא יגמול טוב ללדיקים : (ג) וישלחם ביד פשעם, האל
 נתנם ביד הפשע, והפשע שלחם, והתרגום אמר באתר מרדיהון, כמו יד הירדן :
 (ו) יעיר עליך, ישרך, או כמו יעור, כי יעור וישלם נות לדרק, כי ישלם בניס
 ועושר ונכסים ננוה הדרק שיהיה לך, תחת אשר אנדת הנוה הראשון אשר היו בו
 הקטאים : (ז) והיה ראשיתך מלער, כי העושר והכבוד אשר היו לך בראשיתך מלער
 יהיה כנגד האחרית אשר ישגה מאד : (ח) כי שאל נא לדרר ראשון, ודרוש נכונה

על

וַיִּסְרוּן לָךְ וּמַרְעוּתָהוֹן
 וּכְרַעֲיוֹנָהוֹן יִפְקוּן מִלִּי:
 יֵא הָאִפְשָׁר דְּאֶתְגַּאֲי
 גּוֹמָא בְּלֹא בְּצֵא יִסְנֵא
 עֲרֻקָא בְּלֹא מֵיָא: יֵב עַד
 דִּי הוּא בְּגִיּוּתִיהָ לָא
 אֶתְלִישׁ וְקָדַם כָּל עֲסָבָא
 יֵיבֵשׁ: יֵי הֵיכְרִין אֶסְרֵם
 בְּרִי דְשִׁלְיוֹן אֶלְהָא וְסִבְר
 סְדִיקָטוֹר תְּהוּבֵר: יֵדִי
 תּוֹחַ סְבָרִיהָ וְהֵיךְ בִּי
 סְטוּיָאֲתָא רֻחְעָגִיהָ:
 סִי סְסֵהֲמִיךְ עַל בֵּיתִיהָ
 וְלֹא יִקּוּם וְתִתְקַף בֵּיהָ
 וְלֹא יִתְקַיֵּים: סִי רְטִיב
 הוּא קָדַם סְרַנַּח שְׁמֵשָׁא
 וְעַד פְּרִיּוּגִיהָ יִנְקוּתִיהָ
 תּפּוּק: יֵי דִי עַל אֵינֵר
 שְׁרֵשׁוּי חֲרָשִׁין בֵּית
 אֶבְנֵיָא יַעֲוִין: יֵי אִם
 יִסְלַעֲסִנִּיהָ סִין אֶתְרִיהָ

לְדוֹר רִישׁוֹן וְכוּנֵן לְחֶקֶר
 אֲבוֹתָם: ט כִּי תִמּוֹל אֲנַחְנוּ
 וְלֹא נִדְעַע כִּי צֵל יָמֵינוּ עָלֵי-
 אֲרִיץ: י הֲלֹא־הֵם יוֹרוּךְ
 יֹאמְרוּ לָךְ וּמִלֶּפֶס יוֹצִיֵאֵנוּ
 מִלִּים: יֵי הֵינְאָר־גְּמָא בְּלֹא
 בְּצִירָה יִשְׁנֵא־אֲתוּ בְּלִי-מֵים:
 יֵב עַדְנוּ בְּאֲבוּ לֹא יִקְטֵף וְלִפְנֵי
 כָּל-חֲצִיר יֵיבֵשׁ: יֵי כֵן אֲרַחֹת
 כָּל-שְׂכָחֵי אֵל וְתִקְוֹת חֲנִף
 תֹּאבֵר: יֵי אֲשֶׁר יִקּוּט כֶּסֶל
 וּבֵית עֲפָכִישׁ מִבְּטָחוֹ: טו וַיִּשְׁעַן

רש"י

לפי אחריתך שיטגה מחוד: (ח) לדור ראשון. על דור ראשון. כמו (דברים ד') כי שאל כל לימים ראשונים: וכונן. הכן והזדמן לעמוד על חקרי אבותם: (יא) היגאה גומא. זאת יאמרו חין הגומא גדל חלח בעוד שהצילה לחה צמימיה וצליחלותיה ביצה מריש"ק זלע"ז ל"ל מרי"ט. Marais (בל"א Morast): (יב) באבו. צליחלותו וצפריו: לא יקטף. לא ישבר ולא ינחק. כמו דברים כ"ג וקטפת לילות: ולפני כל חליר יבש. קודם כל חליר יבש. כשהמים כלים והצילה חריצה: (יג) כן אורחות כל שוכחי אל. להללית צעת שעתו משחקת לו עד שתחמלח סאתו: ותקות. סופו של חנף יאבד: (יד) אשר יקוט. יקלור ויכרות כסלתו והצטחתו. כסלו. היא מחשבת מצטחו. כמו (לקמן ל"א) אם שמתי זה כסלי. יקוט ל' קליר כמו (ירמקאל

הרמב"ן

על מה חקרו הראשונים מאבותם שהם קדמוני הקדמוני, וכן שא כל לימים הראשונים: (ט) כי תמול אנחנו ולא נדע, כי בעבור היות ימינו קלרים לא ראינו המקרים ההויים בעולם, ואולי הרשעים מצליחים בימינו ותדע באמת, כי יאבדו לארך ימים כי כן היה בדורות שעברו מאז: (י) הלא הם יורוך, מה שיהיה בימיהם ויאמרו מה ששמעו מאבותיהם גם מלבם ומחכמתם וזכירו מלים לאמת הענין ולמשול בו משל, ויאמרו (יא) היגאה גמא בלא בלה, והתימה הזה קשורה עם הפסוק הנא אחריו, היגאה גמא בלא בלה ואחו בלי מים ולא יקטף בעודו באבו, הלא טרם היות בו זרע או ענף יקטף ויכרות מעלמו: (יב) ולפני כל חליר יבש, אבו כמו לראות באני הנחל, והוא העלות הנץ וסוף הפסוק מוכיח אם פרחו הגפן הנלו הרמונים. ודעת המפרשים כי ה"א היגאה צמקום אם, וכן הנסה דבר אליך תלחה, אם יגאה גמא בלא בלה, עודנה באבו שלא יקטפה אדם לפני כל חליר יבש מאליו, כן ארקות כל שונאי אל לעלות ברגע ולהכרות: (יד) יקוט כסלו, יתמעט מצטחו בענין הכרתה והוא

עַל-בֵּיתוֹ וְלֹא יַעֲמֵד יַחֲזִיק בּוֹ
 וְלֹא יִקּוּם: טו רָטוּב הוּא
 לִפְנֵי שָׁמַשׁ וְעַל גַּנְתּוֹ יוֹנְקָתוֹ
 תֵּצֵא: י" על-גַּל שָׁרְשָׁיו יִסְבְּבוּ
 בֵּית אֲבָנִים יַחֲזִיק: י"ח אִם-
 יִבְלַעְנוּ מִמְּקוֹמוֹ וְכוּזָשׁ בּוֹ
 לֹא רִאֲיוֹתָיִךְ: י"ט הֵיךְ הוּא
 מְשׁוֹשׁ דְּרָכּוֹ וּמַעֲפָר אַחֲרָיִךְ

וּסְבָב בֵּיהּ לֹא תָמִית
 יָתֵךְ: י" הָא הוּא תְּרוּת
 אוֹרְחִיהּ וּמִן עֲפָרָא
 אוֹתָרָן יִבְבְּבוּ: כ הָא
 אֱלֵהָא לֹא יִרְחִיק שְׁלִים
 וְלֹא יִתְקִיף בְּיַד
 סְבֵאשִׁין: כ"א עַד דִּי
 סָלֵא חוֹכָא פּוֹכֵךְ
 וְסָפּוֹתָךְ הֵיךְ יִבְבְּא:
 כ"ב קְנֵאדֵי יִלְבָּשׁוּן בְּהֵתָא
 זִמְשֵׁן בְּנָא דְרִשְׁעֵי
 לִיתוּהֵי: א וְאֵתִיב אִיּוֹב
 וְאָמַר: ב בְּרַם בְּקוֹשְׁמָא
 יִדְעִית אַרוּם הֵיכְנָא

ר ש"י

ט"ז) כמעט קט: וביח עכניש. שאינו קיים יהיה מצטחו: (טו) רטוב הוא. לח וחזק מזלו טרם נא חליו עת פקודת מכת חומו המייבשתו ולפי שדימהו בגומא מדבר לפי הענין: ועל גנתו יונקתו חלא. יונקתו שורש היונק או ענף הילדה הגדל בשנה זו כמו מראש יונקתו קטף: (י"ח) יסובבו יחלחלו בענף ובשוכך: בית אבנים. מקום איחן רוחה ובוניה לו למלודה. ומונחם פירש יחזק לשון גבול. יגבול אותו יבנו על גבולו. וכן מחוז חפלים (חילים ק"ז) וכן מחזה אל מחזה (מלכים א' ז'). כל אלה לפני מכתו. וכשיבלענו ממקומו הנפרע ממנו. ומקרא חסר הוא זה: (יח) וכחש בו. מקומו: לא ראיתך. שאין כשאר ממנו לא ש-ש ולא ענף והרי הוא כלא היה שאין כפילתו מתעלת (כמפלת) לדיק. כי הנדיק יפול ויקום. וזה יפול בלא תקומה: (יט) הן הוא משוש דרכו. של רשע. שכל משושו וגם הללחתו ללא תקוה חסוב: ומעפר אחר ילמחו. ומצני אדם שהיו עד הנה שחים עד עפר ילמחו אחר. אדם אחר ילמח לקבל גדולתו של זה כשם שמלינו ולחוטא נחן עניין וגו' (קהל' ז') ע"כ דע על ילמך אס רשע היית אין תקומה למפלתך

הרמב"ן

והוא מלשון כמעט קט: (טו) רטוב הוא לפני שמש, דמהו לגמא ואחו יחזור ויאמר כי טרם יזרח עליו השמש הוא רטוב, ועל הגן שהוא נטוע בתוכו חלא פארתו, וכן (י"ח) שרשיו יסובבו, על גל אבנים אשר יפלו בהשחרשם לכאן ולכאן: בית אבנים יחזה, בית אשר קירותיו אבני גזית יראה בהכנס שרשיו בתוכו. והנפרשים אמרו יחזה כמו יסתבך, וכן קרן חזות בין עיניו, ולשון משנה חזותא מזרקה, ואפשר שכלם לשון ראייה, קרן גדולה נראה על האחרות: (יח) אם יבלענו ממקומו, השמש הנזכר בפסוק הראשון, כי כאשר יזרח עליו יבלענו ממקומו עד שיכתישו בו מקומו לאמר לא ראיתך, כי לא ישאיר לו שורש וענף. או יהיה פירושו אס יבלענו המבלע לכחש בו לאמר לא ראיתך ולא היה עץ לשאת ענף ולעשות פרי. והתרגום מפרש על גל שרשיו יסובבו, כי הוא על דרך התימה, אמר האפשר די על איגר שרשוי קרשין בית אבניא יעוין, איגר לשון דגורא ועשו קרש מלל, והלא אס יבלענו אדם ממקומו יכתשו בו לא ראיתך, א"כ אין שרש ועיקר לאילן כזה רק שעולה כיונק ואבד מיד: (יט) הן הוא משוש דרכו, כל שמחתו ודרך תולדתו שלהעץ הזה להכרתו, והוא הפסל לרשע כי שמחתו להיות הללחתו אובדת, ואשר מעפר אחר ילמחו. לנטוע מהם נטע יכרתו במוחם

כרנע

וְכֵן יִדְבֹק בְּרֵשׁ עֵם
 אֲלֵהָא : אִם יִצְבִי
 לְכַנְצִי עִמִּיהָ לֹא
 יִתְיַבֵּינָה חֲדָא בְּן אֲלֵהָ:
 ד חֲבִיבָא לְבָא וְאֲלֵהָ
 חֲדָא בְּן אֲקִישִי לְוִסְיָה
 וְאֲשֵׁלָם : הַ דְּכַסְלָק
 פִּי קִי יִן הַ יִן
 שׁוּרְיָא וְלֹא יִדְעוּ אַרוּם
 הַפִּיבְנוּן בְּרוּזְנִיָה :
 דְּכַרְגִּיז אֲרַעָא סְאֲרֵרָה

יִצְמָחוּ: כִּי הִקְדֵּאל לֹא יִמְאֵס־
 תָּם וְלֹא יִחְזִיק בְּיַד־מִרְעִים:
 כֹּא עַד־יִמְלֹה שְׁחֹק פִּיךָ
 וּשְׁפַתְךָ תִּרְוַעָה: כִּב שְׁנֵאִיקָה
 לְבָשׁוּ־בְשֵׁרֶת וְאֵהֵל רְשָׁעִים
 אֲזַנְנוּ:

ר ש י

והם חס כיית כו': (כ) הן אל לא ימאס חס. ולא יחזיק ציד משנאים
 המרעים לך עד אשר ישכח להם עליך וימלא שחוק פיך:

ה ר מ ב י ז

כרנע, והמשל כיוצא בזה יקומו בנייהם תחתם ויכרתו ויאנדרו בהם: (כ) הן אל לא ימאס
 חס, שלא ישלם נזק חס ויכרת אתה: ולא יחזיק ציד מרעים, אשר אתה תמה
 עליהם: (כא) עד ימלא שחוק פיך, על שלותך וטוב אחרימך: ושפתך תרועה,
 (כב) על שוגאך אשר ילכבו בושת, והם כרשעים אשר אתה שונא לדברך ללמד עליהם
 סונה: ואהל, ביתם יאנדרו לעיניך ואזננו:

תוכחת חיים

ה (כג) עקר המענה הזה החד הוא, וזה שדעת בלדד שהטובות
 והרעות כלה מאת ה' הדין כל הארץ, וזה ראוי ונכון שיחומת מדברי ההוש
 והמופת, כאשר נאמר ה'רם"טו זכפר ז"ח, כי ההשגחה ראוי שתהיה
 וחגג המיד ביותר חשוב ונכבד, ולהיות האדם חשוב שבנמצאות, לכן
 תהיה עליו ההשגחה ביותר, רק כי לגודל חשק האדם בהללחה ולקולר
 דעהו, לא יבחין לדעת בין הטוב והרע מה הוא. כי לפעמים יגיע מן הרע
 ללדיקים, למרק היותם מחטאים, להוסיף עליהם מן הטוב הארוך, חס
 זעה"ז או לעה"ז, וזה הרע יהיה טוב גמור, כמו שהביא רחיה מן העץ
 הנטוע שצא לידי עקירה, כדי לנטוע אותה במקום טוב ממנו. ולפעמים יגיע
 מן הטוב לרשעים זראשונה, לבלתי קפוי שכרם בטובה מה שעשו, ואחר
 יגיע מן הרע החזק והפורענות הארוך, על דרך ומשלם לשנאיו על פניו
 וכו', ועל הדרך הזה, סבל בלדד דברי חיוז והשיגו על דבריו, כי חיוז
 ליחס לה' עול זשום לד, ומה שנחשבהו בלתי שומר הכדר הוא טוב גמור
 ליודעי ה', וכבר ידעת אמרם ז"ל לדיק ורע לו, לדיק שאינו גמור, רשע
 וטוב לו, רשע שאינו גמור, וזה הוא על הרוב, ואחר אמרו לדיק וטוב לו
 לדיק גמור, רשע ורע לו רשע גמור, וזהו על המעט. ועל זה טען בלדד
 עם חיוז, ואמר כי מה שיחשבהו רעה חללו, צסוף יהיה טוב ולא יוחס
 בזה עוללה' — והנה כוונת בלדד בזה המענה מוסיף דעת על דברי אליפז,
 כי הרעות אשר יחס חליפו במענהו לחולת ונחירת האדם ושאיונס
 רעות המיתיות, נאמרו כי לחויל יהרג בעש, הנה יחס חיהם בלדד
 הנה להשגחה ולגמול, הן לדיק ולרשע כהמור, וזהו ההבדל בין חליפז
 לבלדד. (מרח"פ).